

UNIVERZITA KARLOVA
Právnická fakulta

Jiří Blažek

**Zabrání věci a zabránění části majetku
v platné právní úpravě**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Martin Richter, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce: 2. 9. 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 204 546 znaků včetně mezer.

Jiří Blažek

V Praze dne 2. 9. 2023

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval vedoucímu mé práce panu JUDr. Martinu Richterovi, Ph.D. za věcné rady a trpělivý přístup při tvorbě této práce.

Mé poděkování zde patří i mým blízkým, kteří mě vždy podporují a dopřávají velkorysou volnost.

Obsah

ÚVOD	1
1 TRESTNĚPŘÁVNÍ SANKCE	3
1.1 Vymezení trestněprávních sankcí	3
1.1.1 Dualismus trestněprávních sankcí	3
1.1.2 Účel trestněprávních sankcí	6
1.2 Obecné zásady pro ukládání trestních sankcí	9
1.2.1 Obecná ustanovení pro ukládání trestních sankcí	9
1.2.1.1 Přiměřenost trestních sankcí	10
1.2.1.2 Obecné zásady pro ukládání trestů	12
1.2.1.3 Obecné zásady pro ukládání ochranných opatření	13
1.3 Výkladová ustanovení	16
1.3.1 Věc náležející pachateli	17
1.3.2 Nástroj trestné činnosti	17
1.3.3 Výnos z trestné činnosti	19
1.3.4 Spisy	20
2 OCHRANNÁ OPATŘENÍ MAJETKOVÁ	22
2.1 Zabráni věci	22
2.1.1 Zabráni náhradní hodnoty	29
2.1.2 Zabráni spisů a zařízení	31
2.2 Zabráni části majetku	33
2.2.1 Legislativní proces v PSP ČR	38
2.2.2 Právní dilemata	40
2.2.2.1 Právní povaha předpisu	40
2.2.2.2 Typ trestní sankce	43
2.2.2.3 Snížený důkazní standard a související zásady	45
2.2.3 Účinek zabránění	48
3 EVROPSKÁ ÚPRAVA	51
3.1 Evropský legislativní proces	51
3.2 Rámcové rozhodnutí Rady 2005/212/SVV	52
3.3 Rámcové rozhodnutí Rady 2006/783/SVV	54
3.4 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/42/EU – Konfiskační směrnice	56
3.5 Konfiskační směrnice – návrh 2022	61
4 JUDIKATURA	68
4.1 Judikatura českých soudů	68
4.2 Judikatura ESLP	71

ZÁVĚR	77
ZKRATKY	80
ZDROJE	81
Seznam citované literatury	81
Odborné publikace, monografie a komentáře	81
Odborné články	84
Odborné články – zahraniční	86
Seznam citovaných právních předpisů a důvodových zpráv	88
Seznam citované judikatury	91
Judikatura českých soudů	91
Judikatura ESLP	92
Ostatní	93
NÁZEV DIPLOMOVÉ PRÁCE, ABSTRAKT A KLÍČOVÁ SLOVA V ČESKÉM JAZYCE	97
Název	97
Abstrakt	97
Klíčová slova	98
THESIS TITLE, ABSTRACT AND KEYWORDS IN ENGLISH	99
Title	99
Abstract	99
Key words	100

Úvod

Česká trestněprávní úprava i přes podstatnou odbornou diskusi setrvala na tradičním rozdělení sankcí na tresty a ochranná opatření, jejichž společný systém nazýváme dualismem trestněprávních sankcí. Ochranná opatření vystupují z části ve stínu více sledovaných trestů. To však nesnižuje nutnost jejich blízkého zkoumání a hodnocení vývoje.

Samotná ochranná opatření lze obecně dělit zaprvé na opatření omezující osobní svobodu a zadruhé dopadající na majetek. Především oblast majetková zaznamenala v nedávné době dynamický vývoj, kdy pod vlivem europeizace trestního práva došla k relativně významným změnám v české právní úpravě, vrcholící zavedením nového ochranného opatření zabránění části majetku § 102a Trestního zákoníku (dále jako „TrZ“)¹ a systematickým změnám v opatření zabránění věci § 101 TrZ. Tato legislativní aktivita reaguje na aktuální společenské problémy, mimo jiné nedostatečnou efektivitu při zabavování majetku pocházejícího z organizované trestné činnosti, její přímé potlačování, a to s vědomím, že se významně odehrává v internacionálním prostředí. Aspekt mezinárodního prostředí předkládá především před státy Evropské unie větší důraz při mezinárodní justiční spolupráci, jejichž nezbytnou součástí je i zmíněná europeizace trestního práva hmotného.

Majetková ochranná opatření čelí obecné kritice, zda stále plní znaky typické pro ochranná opatření. Tedy důraz na individuální prevenci, s absencí morálního odsudku, který je typický právě pro tresty.

Trend odrážející se především v nejnovějším ochranném opatření zabránění části majetku dle § 102a TrZ významně posouvá působnost a dosah „konfiskačních“ nástrojů. Primární cíl, tedy efektivní zabavení majetku získaného v návaznosti na trestnou činnost, vystupuje ve střetu se základními právy jednotlivce a mnohdy i zásadami trestního práva. Při restriktivním výkladu je naplnění základních zásad trestního procesu při aplikaci nových nástrojů velmi obtížné.

V první části práce věnované trestněprávním sankcím je kladen důraz jejich obecnému právnímu vymezení. Přes obecné uvedení do problematiky dualismu trestněprávních sankcí po konkrétnější zásady, především s dopadem na oblast ochranných opatření, a to s cílem poukázat na charakteristické znaky a vzájemné

¹ Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník.

diferenciace. Pro komplexní uchopení tématu je věnována pozornost dotčeným výkladovým ustanovením, jejichž exaktní pochopení je při aplikaci samotných ochranných opatření nezbytné.

Navazující část se přímo věnuje ochranným opatřením majetkovým. Práce se vypořádává s novelizačním vývojem jednotlivých institutů, jejich propojením a možné aplikaci. Zvláštní pohled je kladen na nově vzniklé ochranné opatření zabránění části majetku, kde je snaha zobrazit jeho aspekty od vzniku při legislativním procesu v komorách Parlamentu ČR po dilemata řešená při jeho vzniku i následném užívání.

Pro kontextové a chronologicky korektní vnímání konfiskační problematiky je nutné brát zvláštní zřetel na vývoj evropské úpravy. Směrnice implementované do českého právního řádu nebyly první a osamocenou aktivitou, jejichž dlouhodobým a částečně stupňujícím cílem je efektivní odčerpání nelegálně získaných zdrojů při boji proti organizovanému trestnému zločinu. Vzhledem k dynamickému vývoji práce obsahuje i návrh směrnice právě projednávaný v unijních orgánech.

Závěrečná část otvírá prostor judikatuře českých soudů, kdy především s ohledem na judikaturu Ústavního soudu je možné vnímat citlivost jednotlivých skutečností při praktické aplikaci ustanovení českého trestního práva. Ta je úzce spjatá s judikaturou ESLP, jehož propracovaná a mnohdy dlouhodobě stabilní judikatura přináší zásadní argumenty a zastávané postoje k jednotlivým nástrojům.

Cílem práce je poskytnout komplexní vnímání ochranných opatření zabránění věci a zabránění části majetku a odpověď na zásadní otázky přinášené tímto tématem veřejnému plénu. Došlo v české úpravě k důsledné transpozici unijní legislativy? Jaký vývoj de lege ferenda lze očekávat v návaznosti na unijní legislativní práce?

1 Trestněprávní sankce

1.1 Vymezení trestněprávních sankcí

Zabrání věci a zabránění části majetku jsou trestněprávní instituty, upravené v obecné části Trestního zákoníku, zákon č. 40/2009 Sb. (dále jako „TrZ“). Tyto instituty jsou řazené mezi ochranná opatření dle § 98 an. TrZ., kdy zákon vymezuje 5 typů ochranných opatření, a to konkrétně v § 98 odst. 1 TrZ: „*ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci, zabránění části majetku a ochranná výchova*“. Před bližším vymezením institutů, kterým se věnuje tato práce, považuji za vhodné vyjasnit systém trestněprávních sankcí, které tvoří českou právní úpravu. Uvést základní zásady pro ukládání ochranných opatření a jejich pozici v právu obecně.

1.1.1 Dualismus trestněprávních sankcí

Česká právní úprava vychází z principu dualismu trestněprávních sankcí, též pod termínem zásada dvojkolejnosti, dělí sankce na tresty a ochranná opatření. Dualistický princip vznikl jako kompromis mezi klasickou a pozitivistickou školou trestního práva. Klasická škola zastává názor, že trest má být úměrný vině pachatele, pozitivistická škola naopak zastává názor opatření, které bude odpovídat nebezpečnosti pachatele.² Zavedení ochranného opatření je možné nacházet v trestních předpisech na konci 19. století, v ucelené podobě se jako první příklad uvádí Stoosova osnova švýcarského trestního zákona z roku 1893. Československá úprava znala institut tzv. Donucovací pracovny, který byl převzat z úpravy rakouské. Umístění do donucovací pracovny se především týkalo pachatelů, kteří se dopouštěli jednání rozporného s řádným životem, jako bylo tuláctví, nebo vyhýbání se práci.³ Donucovací pracovny byly ukládány i za sociálně patologické činy, které nebylo možné považovat za trestné činy. Z trestní odpovědnosti vyloučilo trestní právo jedince, u kterých mělo za, že svou svobodnou vůlí neovládají. Jsou zaznamenány kritické odborné hlasy té doby. Prof. Jaroslava Kallab poukazoval na v praxi složitě uchopitelnou skutečnost, kdy si právo dělení představovalo „*jako by mezi přičetností a nepřičetností, mezi duševně zdravými a nezdravými bylo možno stanovit na*

² ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. Trestní právo hmotné. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022, s. 336. ISBN 978-80-7598-764-8.

³ Základem českého trestního práva po vzniku Československa se stal zákon č. 117/1852 ř. z. o o zločinech, přečinech a přestupcích převzatý z rakouské právní úpravy. Donucovací pracovny byly zavedeny zákony 89/1885 ř. z. a 90/1885 ř. z. VANDUCHOVÁ, Marie. O monismu a dualismu trestních sankcí. Acta Universitatis Carolinae Iuridica. Praha, 2002, 2002(4), 75-86.

vlas přesnou hranici“. Osoby přičetné podléhaly právu trestnímu – trestnímu soudu, osoby nepřičetné naopak posuzovalo právo policejní. Rozpor v tomto dělení zmiňuje již citovaný prof. Kallab, jež ve svém literárně znějícím díle *Zločin a trest* zmiňuje trend posledních monarchistických let, kdy případy donucovací pracovny a podobné řešil trestní soud místo úřadu správního – policejního, který by teoretickým dělením spíše odpovídal.⁴

Samotná dvojkolejnost je v československé právní úpravě zavedena Trestním zákonem (dále jako „TZ“) z roku 1950,⁵ kde v § 1. stanovuje, že: *„Trestní zákon chrání lidově demokratickou republiku, její socialistickou výstavbu, zájmy pracujícího lidu a jednotlivce a vychovává k dodržování pravidel socialistického soužití. Prostředky k dosažení tohoto účelu jsou pohrůžka tresty, ukládání a výkon trestů a ochranná opatření.“* Trestní zákon znal tři typy ochranných opatření, a to *ochranné léčení, ochrannou výchovu a zabrání* dle § 69.⁶

S podobnou úpravou se setkáváme v trestním zákonu z roku 1961. Zde je úprava obsažena v § 2 *„Prostředky k dosažení účelu trestního zákona jsou pohrůžka tresty, ukládání a výkon trestů a ochranná opatření.“* Jednotlivé typy ochranných opatření stanovuje § 71: *„Ochrannými opatřeními jsou ochranné léčení, zabezpečovací detence, ochranná výchova a zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty.“*⁷ TZ 1961 tedy přistupuje k ochranným opatřením rozšířeně. Zavádí nové ochranné opatření *zabezpečovací detence* a dále rozšiřuje ochranné opatření *zabrání* z TZ 1950 na *zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty*.

Dualismus trestněprávních sankcí je po dlouhé politické i akademické diskusi uchován i v TrZ 2009, trestní sankce jsou zde diferenciovány v § 36: *„Trestními sankcemi jsou tresty a ochranná opatření“*. Za faktické vymezení dualismu v aktuálním TrZ lze považovat společnou interpretaci § 38, § 39 a § 96 TrZ.⁸ Jak již bylo dříve poukázáno, TrZ rozlišuje 5 typů (druhů) ochranných opatření. Novým druhem ochranných opatření

⁴ KALLAB, Jaroslav, *Zločin a trest.*, s. 21. 1915 In FENYK, Jaroslav a Jan PROVAZNÍK. *Scuola criminale positiva a její sociálně kriminologická východiska pro vznik ochranných opatření*. In Gřivna, Tomáš a Šimánová, Hana ed. *Trestní právo s lidskou tváří*. V upomínku na Marii Vanduchovou. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. s. 93-95. ISBN 978-80-7598-879-9.

⁵ Jedná se o první sjednocený TrZ v Československu, do té doby byl dualismus trestněprávních předpisů mezi českou a slovenskou částí, které přebraly úpravu rakouskou, respektive uherskou. Unifikace byla zajištěna až Trestním zákonem 86/1950 Sb.

BOROŠ, Milan. *Princíp nullum crimen sine culpa* podľa Trestného zákona. *Leges*, 2019, s. 32-49. ISBN 978-80-7502-343-8.

⁶ Zákon č. 86/1950 Sb. Trestní zákon.

⁷ Zákon. č. 140/1961 Sb. Trestní zákon.

⁸ Op. cit. VANDUCHOVÁ s. 86-89.

je *zabrání části majetku*, který byl zaveden novelou 55/2017 Sb.,⁹ původní znění § 98 TrZ korespondovalo se zněním předešlého TZ 1961 při konci jeho účinnosti.¹⁰ Trest samotný lze definovat jako *právní následek trestného činu*, ochranné opatření v české úpravě vymezujeme jako *právní následek trestného činu nebo činu jinak trestného*.¹¹ V souladu s předešlým je postoj prof. Šámala, který k návrhu TrZ poukazyval na výlučné uložení trestu trestně odpovědným pachatelům, naopak ochranná opatření mohou jako právní důsledek postihnout pachatele trestně odpovědné i neodpovědné.¹²

Trestní zákoník je dualismem trestněprávních sankcí odlišný od zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže (ZSM),¹³ který vychází z monismu trestněprávních sankcí. Typ sankce je jednotně nazýván opatřením.¹⁴ Opatření jsou nicméně dále rozšiřována na opatření výchovná, ochranná a trestní. Ochranná opatření se dělí na 5 druhů, a to v § 21 odst. 1 ZSM na *ochranné léčení, zabezpečovací detenci, zabránění věci, zabránění části majetku a ochrannou výchovu*.¹⁵

Zásada dvojkolejnosti je naopak aplikovaná v případě právnických osob jako pachatelů dle zákona č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob (dále jako „ZTOPO“) a řízení proti nim.¹⁶ Jednotlivé druhy ochranných opatření, které je možné uložit právnické osobě (dále jako „PO“) jako pachateli upravuje § 15 ZTOPO. PO mohou být uloženy dva druhy ochranných opatření *zabránění věci nebo zabránění části majetku*.¹⁷

⁹ Novela zákona s cílem implementace tzv. „konfiskační směrnice“.

Zákon č. 55/2017 Sb. kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

¹⁰ *Ochrannými opatřeními jsou ochranné léčení, zabezpečovací detence, ochranná výchova a zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty*. TZ 1961, znění k 31. 12. 2009

Ochrannými opatřeními jsou ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty a ochranná výchova. TZ 2009, znění k 1. 1. 2010.

¹¹ KRATOCHVÍL, Vladimír, a kol. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, 544–555; 630–632. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2.

¹² ŠÁMAL, Pavel. Ochranné léčení a zabezpečovací detence v návrzích trestního zákoníku a problémy s tím spojené. In: GRIVNA, Tomáš a Marie VANDUCHOVÁ ed. Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám: obecná část. Praha: ASPI, 2008, s. 341. ISBN 978-80-7357-365-2.

¹³ Zákon. č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže.

¹⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 8. aktualizované vydání. Leges, 2022. Student (Leges), s. 503. ISBN 978-80-7502-576-0.

¹⁵ Srov. § 10 ZSM a § 21 odst. 1 ZSM.

SOTOLÁŘ, Alexander In ŠÁMAL, Pavel a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony, s. 85-91. ISBN 978-80-7400-350-9.

¹⁶ GRIVNA, Tomáš a Hana ŠIMÁNOVÁ, ed. Deset let trestní odpovědnosti právnických osob v ČR.: pohledy zpět i vpřed : sborník příspěvků z konference pořádané PF MUNI a UOČR dne 23. září 2021. Aleš Čeněk, 2021, s. 24. ISBN 978-80-7380-885-3.

¹⁷ Zákon. č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Za znak rozdílnosti sankcí lze uvést i okolnost, na jakou osobu újma pramenící ze sankce přímo dopadá. U trestu je zachována zásada personalita trestu. Újma, která bezprostředně dopadá na osoby odlišné od pachatele, není trestem. Personalita trestu naopak není znakem několika typů ochranných opatření.¹⁸

Přes teoretické rozdělení trestů a ochranných opatření je jejich praktická odlišnost mnohdy nejasná. Pro výkon ochranných opatření je používáno podobných nástrojů, jako tomu je v případě trestů, a to i v možné větší intenzitě, jak poukazuje prof. Jelínek.¹⁹ Přesto je nutné vnímat zásadní rozdíl, kdy újma u trestu vystupuje jako funkční složka sankce, v případě ochranných opatření pouze jako nezbytný důsledek.²⁰

1.1.2 Účel trestněprávních sankcí

Primárním účelem trestního práva je ochrana nejdůležitějších právních statků před nejzávažnějšími útoky. Trestní právo vystupuje v systému práva v souladu se zásadou subsidiarity § 12 odst. 2 TrZ jako prostředek „ultima ratio“, tedy prostředek přicházející v úvahu až jako poslední možnost, kdy se jiná právní odvětví jeví jako neúčinná.²¹ Zásada vychází z poznání, že aplikace trestního práva přináší mnoho negativních sociálních důsledků, nauka zde mluví o sociálních nákladech.²² Mimetrestní nástroje dle Karla-Ludwiga Kunze naopak působí diskretněji, levněji a páchají méně souvisejících škod.²³ Z daného vychází upřednostnění mimoprávní prevence před trestní represí. Prof. Solnař jako nástroje prevence uvádí mimoprávní nástroje organizační, výchovné a technické, případně i samotnou existenci trestního práva.²⁴ Prof. Gřivna v případě prevence kriminality hovoří o „souboru nejrůznějších společenských aktivit orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů.“²⁵ Trestní

¹⁸ Srov. § 101 odst. 1 písm. c); § 101 odst. 2

Op. cit. ŠÁMAL a kol., s. 336-337.

¹⁹ VANDUCHOVÁ, Marie In ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, Velké komentáře, § 36. ISBN 978-80-7400-428-5.

²⁰ ŠÁMAL, Pavel, KARABEC, Zdeněk. Ke koncepci rekodifikace trestního práva hmotného. Právník 4/2000, s. 321.

²¹ Op. cit. JELÍNEK a kol., s. 30-31.

²² MULÁK, Jiří. Trestní právo jako ultima ratio – poznámky k zásadě subsidiarity trestní represe. In Op. cit. GŘIVNA a ŠIMÁNOVÁ ed., s. 198.

²³ Op. cit. MULÁK In Op. cit. GŘIVNA a ŠIMÁNOVÁ ed., s. 198.

²⁴ SOLNAŘ, Vladimír, Dagmar CÍSAŘOVÁ, Jaroslav FENYK a Marie VANDUCHOVÁ. Systém českého trestního práva. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9.

²⁵ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. Kriminologie. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 142. ISBN 978-80-7478-614-3.

právo nastoupí až v okamžiku selhání nebo nemožnosti použití mimoprávních nástrojů, ale i mírnějších právních odvětví, jako je příkladem právo občanské nebo přestupkové.²⁶

Vymezení účelu trestních sankcí a obecně trestního práva již není součástí TrZ, jako tomu bylo v případě TZ 1961 v § 1 „*Účelem trestního zákona je chránit zájmy společnosti, ústavní zřízení České republiky, práva a oprávněné zájmy fyzických a právnických osob.*“, vymezení účelu je ponechán nauce.²⁷ Nauka rozlišuje základní funkce, které jsou prostřednictvím trestního práva plněny. Patří mezi ně funkce *ochranná*, která má dominantní postavení, *preventivní*, *represivní* a *regulativní*.²⁸ Ochranu před trestnou činností (trestnými činy a pachatelem) stanovuje trestní právo prostřednictvím trestních předpisů, kde stanovuje pravidla lidského chování a společensky škodlivá jednání, která jsou trestnými činy v souladu s § 13 TrZ. Za spáchání takovýchto činů stanovuje zákonem stanovené sankce, v souladu s § 12 odst. 1 TrZ. Stejně jako v případě samotného trestního práva, chybí v TrZ i účel trestních sankcí, na rozdíl od TZ 1961, kde byl účel (pouze) trestu upraven v § 23.²⁹ Účinná úprava přenechává exaktní vymezení účelu sankcí právní nauce, v TrZ zakotvuje zásady, které v sobě ducha a účel sankcí nesou. Zásady člení ve třech skupinách. Zaprvé se jedná o zásady společné pro ukládání trestních sankcí § 37–38, dále zvláště pro tresty § 39–45 a ochranná opatření § 96–97.³⁰

Ochranná opatření a tresty vykazují značné společné prvky. Dle učebnice profesora Šámala se společně *jedná o nástroj státního donucení, ukládaných jménem státu k tomu povolanými soudy, mají sloužit k ochraně společnosti před kriminalitou a jejich výkonem vzniká osobám, kterým byla uložena, určitá újma na jejich právech a svobodách.*³¹ Zároveň vykazují významné odlišnosti. Obecným cílem je snížení páchaní kriminality na co nejnižší míru. Tresty k tomu užívají dílčí cíle v podobě individuální represe, individuální prevence a generální prevence.

Represe v trestním právu zastupuje právo odplaty. V porovnání s preventivní složkou vystupuje v relativně upozaděné pozici. Bylo by ale chybné považovat tento prvek za osamocený, neboť jeho charakter nesou i dílčí cíle preventivní.

²⁶ PÚRY, František. Poznámky k pojetí trestního práva jako „ultima ratio“. In. Op. cit. GRIVNA a VANDUCHOVÁ ed. s. 252.

²⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník.

²⁸ Op. cit. JELÍNEK a kol., s. 30-31.

²⁹ Srov. § 23 TZ 1961 „*Účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti.*“.

³⁰ KALVODOVÁ, Věra In ŠČERBA, Filip. Trestní zákoník: komentář. 1. vyd. (2.akt.) V Praze: C.H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, § 36.

³¹ Op. cit. ŠÁMAL a kol., s. 338-339.

Individuální prevence se dělí na pozitivní individuální prevenci a negativní individuální prevenci. Pozitivní individuální prevence je snahou působit na pachatele prostřednictvím výchovných opatření za cílem zlepšení jeho chování, tedy zlepšit návyky nutné pro vedení řádného života, případně alespoň omezit negativní prvky chování. Uložení opatření negativní individuální prevence má primárně zabránit v jednání ohrožující zájmy chráněné trestním právem, případně snížit riziko jednání ohrožující chráněné zájmy trestním právem.

Generální prevence naopak míří na celou společnost. Individuálně uložený trest pachateli utvrzuje společnost ve fungující vymáhání spravedlnosti, které by mělo odradit potenciálně jiné pachatele v páchání kriminality.³²

Ochranná opatření jsou nástrojem výlučně prevenční povahy. Pro vyjasnění diference mezi tresty a ochrannými opatřeními si dovoluji vypůjčit imaginativní přístup prof. Solnaře.³³ V daném obraze vystupují dva soustředěné kruhy s odlišnými poloměry. Větší z kruhů zahrnuje tresty i ochranná opatření,³⁴ daný kruh je preventivní povahy – plní preventivní funkci sankce. Tresty poukazují na morální aspekt, metaforicky zakládají odplatu zla zlem, plní funkci trestu odplatnou a generálně preventivní. Trestní sankce tedy společně plní funkci speciálně preventivní, funkce odplatná a generálně preventivní je v teoretickém rozčlenění užší a známá pouze trestům.³⁵ Toto zjednodušené rozčlenění nabourává zákonodárce, jak poukazuje v komentářové literatuře prof. Kalvodová, v § 101 odst. 1 písm. c) TrZ, kde v případech uložení ochranného opatření *zabrání věci* je možné spatřovat i prvky generální prevence.³⁶

Stejně jako v případě trestů zde dochází k újmě způsobené uložením sankce, tedy zásahem do práv garantovaných Listinou. V případě trestu je újma pojímána jako zamýšlená složka, v případě preventivní povahy ochranného opatření je nutné na újmu nahlížet jako na nezbytně nutnou bez morálního odsudku vůči osobě.³⁷ Jak ale samotná nauka namítá, diferencovanost mezi ochrannými opatřeními a tresty je *více teoretickými konstrukcemi než odlišnostmi reálně existujícími*. Jako prakticky nepodstatné můžeme

³² Op. cit. KALVODOVÁ, In ŠČERBA a kol. § 36.

³³ Op. cit. VANDUCHOVÁ, s. 76.

³⁴ Prof. Solnař užívá termínu *zabezpečovací opatření*, které lze považovat za faktickou alternativu termínu *ochranné opatření*.

Op. cit. VANDUCHOVÁ.

³⁵ SOLNAŘ, Vladimír. Trestní právo hmotné: část obecná. Knižovna sborníku věd právních a státních, 1947, s. 129.

³⁶ Op. cit. KALVODOVÁ, In ŠČERBA a kol. § 96.

³⁷ Op. cit. JELÍNEK a kol., s. 485.

vnímat teoretické nepůsobení újmy a absenci morálního odsudku pachateli v případě uložení ochranného opatření, neboť pachatel újmu fakticky pocítuje, a to mnohdy újmu větší, než která by vycházela z trestu.³⁸

Účel opatření při ukládání mladistvým je přímo upraven v ZSM § 9 odst. 1 *účel opatření*,³⁹ které poukazuje na nutnost zohlednění individuálních poměrů mladistvého a jeho okolí ve snaze dosáhnout kladného působení na mladistvého a eliminace škodlivých vlivů na jeho osobu. Zákon v § 55 ZSM ukládá soudu a státnímu zástupci povinnost objasnit individuální poměry mladistvého a příčiny, které vedly ke spáchání.⁴⁰ Účely jednotlivých opatření jsou upraveny v § 15 an. ZSM. Speciální úpravu účelu nalezneme i v § 21 odst. 1 věta druhá ZSM.⁴¹ Vzhledem k povaze osoby, které je ochranné opatření ukládáno, tedy mladistvému, je zvýrazněný důraz na kladné ovlivnění následného vývoje. Je zřejmá preventivní povaha k zabránění pokračování v páčání provinění (trestné činnosti po dosažení dospělosti).⁴²

1.2 Obecné zásady pro ukládání trestních sankcí

Zásady ukládání trestních sankcí jsou upraveny v již zmíněných třech odlišných skupinách. Společné pro trestní sankce a zvláštní pro tresty a ochranná opatření. V této části práce se zaměřím na relevantní ustanovení, které se týkají obecných zásad pro ukládání trestních sankcí, tedy společné zásady pro tresty a ochranná opatření upravené v § 37 a § 38 TrZ.

1.2.1 Obecná ustanovení pro ukládání trestních sankcí

Obecná ustanovení pro ukládání trestních sankcí § 37 TrZ upravují zásadu zákonnosti a zásadu humánnosti.

Uložení trestní sankce *jen na základě zákona § 37 odst. 1 TrZ, srov. Čl. 39 Listiny*,⁴³ odpovídající latinské *nulla poena sine lege*, která vystupuje jako zásadní princip

³⁸ Op. cit. VANDUCHOVÁ, s. 76.

³⁹ Srov. §9 odst. 1 ZSM „*Účelem opatření vůči mladistvému je především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčání provinění.*“

⁴⁰ Op. cit. SOTOLÁŘ In ŠÁMAL, ZSM, s. 72-84.

⁴¹ Srov. § 21/1 „*Jejich účelem je kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a chránit společnost před páčáním provinění mladistvými.*“

⁴² Op. cit. ŠÁMAL, Pavel a kol. 2011, s. 210–235.

⁴³ Usnesení předsednictva České národní rady. č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. „*Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.*“

trestního práva a zajišťuje obranu proti samovůli soudce.⁴⁴ Zákon v souladu s touto zásadou upravuje druhy taxativně vymezených sankcí,⁴⁵ zákonné předpoklady uložení sankcí, obsah trestních sankcí, tedy práva a povinnosti z nich plynoucí a způsob výkonu sankce.⁴⁶

Druhý odstavec § 37 TrZ upravuje zásadu humánnosti trestního práva, kdy *nelze pachateli uložit kruté a nepřiměřené trestní sankce, při jejichž výkonu nesmí být ponížena lidská důstojnost*. Zásada vychází z ústavního pořádku, kde je zakotvena v Listině čl. 7 odst. 2 a čl. 10 odst. 1.⁴⁷ Doktorka Vanduchová v komentářové literatuře uvádí příklady takových sankcí jako *sankce způsobující fyzickou bolest, kterými se působí na animální podstatu trestaného, tedy tresty tělesné, a jednak sankce devastující či dokonce ničící pachatelovu osobnost, jako je trest smrti, lobotomie či dlouhodobá samotka*. Je nutné se vyhnout prostředkům, které činí výkon uložené sankce citlivějším, než odpovídá jejímu účelu, zároveň je nutné mít na vědomí následnou možnost resocializace pachatele.⁴⁸ Zde je patrný teoretický rozdíl zmíněný výše mezi tresty a ochrannými opatřeními, kde dle teoretického základu není součástí ochranného opatření morální odsudek. Nepřiměřenost ochranného opatření přesto může vést k totožným následkům, jaké by byly možné registrovat u nepřiměřeného trestu.

1.2.1.1 Přiměřenost trestních sankcí

Přiměřenost trestních sankcí § 38 TrZ upravuje zásadu přiměřenosti. Ustanovení § 38 TrZ je vhodné si rozdělit dle odstavců, kdy dochází postupně k obecné úpravě přiměřenosti, subsidiarity trestní sankce a přihlídnutí k zájmu poškozeného.

Odstavec první § 38 TrZ stanovuje dvě kritéria při ukládání sankce, a to *s přihlídnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a poměrům pachatele*. Kritéria upravená v odst. 1 je nutné vnímat jako zásadní pro určení druhu a intenzity

⁴⁴ Za autora principu je považován bavorský právník Paul Johann Anselm Ritter von Feuerbach, který zásadu definoval ve své knize *Lehrbuch des gemeinen in Deutschland geltenden peinlichen Rechts* z roku 1801.

srov. MOKHTAR, Aly. Nullum crimen, nulla poena sine lege: aspects and prospects. *Statute L. Rev.*, 2005, 26: 41-46.

⁴⁵ Srov. § 52 TrZ *Druhy trestů*, § 98 TrZ *Druhy ochranných opatření*, Tresty a ochranná opatření pro PO upravuje § 15 ZTOPO, opatření ukládané mladistvým zakotvuje § 10 odst. 1 ZSM.

⁴⁶ Op. cit. KALVODOVÁ in ŠČERBA a kol. § 36.

⁴⁷ Srov. Čl. 7 odst. 2 „*Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.*“ Listina zde opomíjí ochranná opatření, analogicky lze domýšlet, že ve smyslu čl. 7 má Listina na mysli trestní sankce obecně.

Čl. 10 odst. 1 „*Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.*“

⁴⁸ Op. cit. VANDUCHOVÁ In ŠÁMAL a kol. §37/2.

sankce, tedy nalezení úměry mezi trestným jednáním a následnou sankcí. Jedná se o kritéria obecně problematiku trestních sankcí zastřešující i přes to, že jak tresty, tak ochranná opatření jsou upraveny speciálními zásadami jednotlivě, a to v § 39 an. TrZ respektive § 96 a § 97 TrZ.⁴⁹ Z výše popsaného vyplývá problematika aplikace pro ochranná opatření, které mají pouze preventivní povahu. Z toho důvodu lze tuto zásadu plně užít pouze pro tresty, v případě ochranných opatření je užití limitované, speciální úpravu pro ochranná opatření nalezneme v § 96 TrZ.⁵⁰ Prof. Šámal podporuje tento postoj při hodnocení návrhu TrZ v § 38 odst. 1, když uvádí, že nezbytnost uložení ochranného opatření není primárně motivovaná povahou a závažností činu pro společnost, ale spíše nezbytností léčení, výchovy a zneškodnění pachatele.⁵¹ Při ukládání sankce je nutné brát v potaz i poměry pachatele, které mají vliv na druh a výměru sankce. Prof. Jelínek mezi takové relevantní poměry uvádí *poměry osobní, zdravotní, majetkové*.⁵²

Znakem subsidiarity v trestním právu je odstavec druhý § 38 TrZ.⁵³ Subsidiarita při ukládání trestní sankce vychází ze zásady přiměřenosti trestu. Její naplnění je tvořeno uložením méně invazivní sankce, která dostačuje k naplnění účelu trestu. Mezi další zásady, které jsou zásadou subsidiarity ve smyslu § 38 odst. 2 TrZ naplněny, patří zásady humánnosti, za její smysl lze považovat i zvýšenou pravděpodobnost úspěšného návratu pachatele do společnosti po odpykání trestu. Mezi tradiční příklady zásady subsidiarity při ukládání trestních sankcí uvádí literatura ustanovení § 55 odst. 2 TrZ trest *odnětí svobody*, kde jsou upraveny podmínky uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody za trestné činy, u kterých horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje pět let. Trest odnětí svobody je možné uložit jen v případě, že by uložení jiného trestu nevedlo k spořádanému životu pachatele. K příkladu ochranných opatření uvádím § 99 odst. 4 TrZ, kdy *dle povahy nemoci a léčebných možností soud uloží ochranné léčení v ústavní nebo ambulantní formě*. V daném případě je zjevně menším zásahem do základních práv uložení ambulantní péče.⁵⁴

⁴⁹ Op. cit. KALVODOVÁ in ŠČERBA a kol.

⁵⁰ Op. cit. VANDUCHOVÁ In ŠÁMAL a kol. 38/1.

⁵¹ Op. cit. ŠÁMAL In GRIVNA a VANDUCHOVÁ ed. s. 342 – 343.

⁵² JELÍNEK, Jiří. Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou - 9. aktualizované vydání: s poznámkami a judikaturou podle stavu k 1. 9. 2022. 9. Praha: Leges, 2022. Glosátor, s. 76. ISBN 978-80-7502-637-8.

⁵³ Srov. §38/2 TrZ „*Tam, kde postačí uložení trestní sankce pachatele méně postihující, nesmí být uložena trestní sankce pro pachatele citelnější.*“

⁵⁴ Op. cit. VANDUCHOVÁ In ŠÁMAL a kol., § 38/1.

Třetí odstavce § 38 TrZ přihlíží při ukládání trestní sankce k právem chráněným zájmům osob poškozených trestným činem. Zařazení tohoto principu souvisí s myšlenkami *restorativní justice*,⁵⁵ která má za cíl usmíření mezi pachatelem a poškozeným a náhradu škody, která byla poškozenému činem způsobena.⁵⁶ Interpretační pohled Dr. Vanduchové prosazuje významnější majetkový zájem poškozeného, který je konzistentní s obecným přesvědčením o primárním smyslu tohoto ustanovení, jež spočívá v náhradě škody. Sankce by proto měla naplňovat zásadu restituční, která umožní pachateli nahradit způsobenou škodu, zároveň se bude jednat o sankci, která přinese osobní, ale i společenské zadostiučinění v imateriální – morální – formě. Uložení takového trestu by mělo vést k redukci pokusů osobní msty.⁵⁷ Komentář profesorky Kalvodové poukazuje i na případy, kdy je vhodnější uložit přísnější sankci při přihlídnutí k ochraně zájmů osob poškozených, zejména z důvodu páchaní trestné činnosti vůči osobě poškozeného.⁵⁸

1.2.1.2 Obecné zásady pro ukládání trestů

V této části považuji za vhodné uvést základní zásady, které jsou speciální k ukládání trestů. Jejich význam a interpretační perspektivy je vhodné obecně vnímat při ukládání sankcí. Úprava speciálních zásad pro tresty v rámci trestních sankcí je upravena v § 39 až 45 TrZ *obecné zásady pro ukládání trestů*. Podstatou zásad je uložení individualizovaného trestu, který je úměrný spáchanému trestnému činu. Nauka rozlišuje individualizace (diferenciace) na *zákonnou, soudní a penitenciární*. *Zákonná* vychází z vůle zákonodárce, který v dané skutkové podstatě vymezuje chování, jehož působením

⁵⁵ Z původního protipólního postavení restorativní justice vůči retributivní justici (represivní složka), je nyní spíše vnímána jako možnost k dodání nové hodnoty retributivní justici, která působí vedle ní nebo ji doplňuje. Respektuje individuální požadavky oběti, zároveň podporuje pachatele v jeho činnosti k napravení spáchaných škod a přijmutí odpovědnosti za svůj čin.

GALOVCOVÁ, Ingrid. Uplatnění prvků restorativní justice při sankcionování mladistvých. In Op. cit. GŘIVNA a ŠIMÁNOVÁ ed., s. 110-111.

Významný autor v oblasti problematiky restorativní justice Howard Zehr poukazuje na nemožnost jednotné definice restorativní justice inter právními kulturami. Samotná restorativní justice je významně navázána na kulturu, v které je uplatňována. Nemá být chápána jako podrobná mapa, ale spíše jako kompas, který ukazuje cíl a vede strany dotčené trestným činem k jednání a nápravě škod, které čin způsobil.

ZEHR, Howard, et al. The big book of restorative justice: Four classic justice & peacebuilding books in one volume. Simon and Schuster, 2015., s. 16-23.

⁵⁶ K restorativní justici se hlásí TrZ 2009 ve své důvodové zprávě. Do přímého protikladu je kladen TZ 1961, který se i přes značné novelizace vyznačoval represivní koncepcí, která nekorespondovala s moderními trendy a nově vznikající legislativou (srov. zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě), které se hlásí k restorativním principům.

Op. cit. Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb.

⁵⁷ Op. cit. VANDUCHOVÁ In ŠÁMAL a kol. § 38/3.

⁵⁸ Op. cit. KALVODOVÁ in ŠČERBA a kol. § 38/3.

vzniká společnosti újma, za kterou zákon stanovuje odpovídající trest určením trestní sazby. *Soudní individualizace* přistupuje v maximální snaze k uložení individuálního trestu, který reflektuje specifika právě řešeného případu. § 39 TrZ uvádí obecné zásady individualizace, jež specificky rozvíjejí následující ustanovení. Obecné zásady ve svém jádru zohledňují povahu a závažnost trestného činu, individuální poměry pachatele, vztah k spáchanému činu, chování po činu, případně podíl na odhalení zvláště závažného zločinu jako spolupracující obviněný a důsledky uloženého trestu na pachatele. Ustanovení § 41 a 42 TrZ demonstrativně předkládají okolnosti, které zákon definuje jako *polehčující*, a *přitěžující*. Soud při zohlednění těchto okolností dochází ke konkretizaci trestu po zohlednění obecných zásad. Třetí zmíněná diferenciací je *individualizace penitenciární, která se odvíjí od individualizace soudcovské*. Upravuje výkon trestu v případech rozsudku, kde je uložen trest ve věznici specifického typu.⁵⁹

Obecné zásady pro ukládání trestu skýtají bohatou zákonnou materii, kterou doplňuje hojně doktrinální vědění. Vzhledem k tématu této práce však nepovažuji za účelné se této problematice nadále věnovat v užším zaměření.

1.2.1.3 Obecné zásady pro ukládání ochranných opatření

Obecné zásady pro ukládání ochranných opatření tvoří poslední část obecných zásad, které upravují ukládání trestních sankcí. V porovnání s problematikou ukládání trestů se jedná o skromnější úpravu, jež je tvořena dvěma ustanoveními TrZ § 96 *zásada přiměřenosti* a § 97 *ukládání ochranných opatření*.

1.2.1.3.1 Zásada přiměřenosti

Speciální úpravu zásady přiměřenosti pro ukládání ochranných opatření upravuje § 96 TrZ. Se zásadou přiměřenosti se setkáváme již v § 38 TrZ *přiměřenost trestních sankcí*, která ale zcela nereflektuje specifické charakteristiky ochranných opatření, tedy především jejich preventivní působení *pro futuro*.⁶⁰ Zásada přiměřenosti je v § 96 TrZ vymezena negativně, kdy *ochranná opatření nelze uložit, není-li přiměřené povaze a závažnosti pachatelem spáchaného činu a nebezpečí, které od pachatele v budoucnu hrozí pro zájmy chráněné trestním zákonem, jakož i osobě pachatele a jeho poměrům srov. § 96 odst. 1 TrZ*. TrZ v tomto případě zásadu přiměřenosti člení ve třech rovinách. Zaprvé zohledňuje povahu a závažnost spáchaného činu, který pachatel způsobil, zadruhé zohledňuje nebezpečí, které od pachatele v budoucnu hrozí. Zde je patrná individuální

⁵⁹ Op. cit. KRATOCHVÍL a kol., s. 558-564.

⁶⁰ Op. cit. VANDUCHOVÁ In ŠÁMAL a kol. § 38/1.

preventivní povaha ochranného opatření, které působí *pro futuro* a primárně chrání společnost před dalším ohrožením chráněných zájmů, tedy zabraňuje pachateli v další trestné činnosti. Judikatura dovozuje posouzení nebezpečnosti pachatele vzhledem k budoucnosti a šanci na nápravu pachatele.⁶¹ Třetí částí zohledňuje osobu pachatele a jeho poměry při ukládání ochranného opatření, považují za nutné poukázat na duplicitní charakter vzhledem k smyslu § 38 TrZ o *přiměřenosti trestních sankcí* v rámci obecných zásad trestních sankcí. V ryze specifické povaze vystupuje „rovina druhá“ – nebezpečí od pachatele v budoucnu hrozící. Lze se domnívat, že v případě zhodnocení jednotlivých zásad pro ukládání ochranných opatření v rámci § 96 odst. 1 TrZ hledíme na tuto zásadu jako na zásadu právě hlavní, neb naplňuje primární ochranou funkci ochranných opatření v zájmu společnosti.⁶² V konkrétním případě je tedy nutno posuzovat přiměřenost opatření vzhledem k zásahu do vlastnických práv jednotlivce.⁶³

Odst. 2 § 96 TrZ se věnuje problematice újmy, která byla v případě diferenciaci mezi tresty a ochrannými opatřeními již zmíněna. Prof. Kalvodová poukazuje na význam daného odstavce, kdy i v případě uložení ochranného opatření dochází k faktické újmě pro pachatele, ale tato újma není primárním záměrem, ale pouze součástí při dosažení cíle a účelu ochranného opatření.⁶⁴ Přiměřenost ochranného opatření je nutné vnímat i z pohledu výkonu samotného ochranného opatření, příkladem uvádím přezkoumávání důvodu pro pokračování *zabezpečovací detence*, které provádí v zákonem předepsané periodicitě soud.⁶⁵ Ustanovení konkretizuje zásady zakotvené v prvním odst., jeho naplnění je prakticky zakotvené již v následujícím § 97 odst. 3 TrZ.⁶⁶

1.2.1.3.2 Ukládání ochranných opatření

Poslední ze zásad, které upravují ukládání trestních sankcí obsahuje § 97 TrZ *ukládání ochranných opatření*. Dané ustanovení je rozděleno do čtyř odstavců, které jednotlivě upravují zásady ukládání, zejména vztahy mezi sankcemi, pokud je uloženo více sankcí zároveň.

⁶¹ Nález ÚS zároveň poukazuje na nutnost zohlednění zájmu pachatele, kterému je např. při uložení ústavního ochranného léčení významně omezeno základní právo osobní svobody. Při zohledňování nebezpečí platí logická úměra. Čím nebezpečnější pachatel, tím důvodnější uložení ochranného opatření s omezením svobody.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. 11. 2004, IV. ÚS 502/02.

⁶² Op. cit. KALVODOVÁ In ŠČERBA a kol. § 96.

⁶³ COUFALOVÁ, Bronislava. OCHRANNÁ OPATŘENÍ POSTIHUJÍCÍ MAJETEK NEJEN PACHATELŮ TRESTNÉ ČINNOSTI. *Studies of Socio-Economics & Humanities/Socioekonomické a Humanitní Studie*, 2022, s. 40.

⁶⁴ Op. cit. KRATOCHVÍL a kol., s. 633.

⁶⁵ Op. cit. KALVODOVÁ In ŠČERBA a kol., § 96.

⁶⁶ Op. cit. VANDUCHOVÁ, s. 89.

Odstavec první upravuje obecné ukládání ochranných opatření v souladu se zásadou *nulla poena sine lege* (žádný trest bez zákona), která je zakotvena v § 37 odst. 1 TrZ. Daný odstavec lze považovat za zvýraznění této zásady a její aplikovatelnost i pro ochranná opatření.⁶⁷ Přesto i zde vnímám ustanovení duplicitně vzhledem k § 37 odst. 1 TrZ, který zahrnuje všechny trestní sankce, tedy i ochranná opatření. Zákonné podmínky pro ukládání ochranných opatření upravují § 99 až § 104 TrZ.

Druhá část prvního odstavce upravuje uložení ochranného opatření samostatně, nebo vedle trestu. Tato zásada prakticky reflektuje vzájemný vztah dualismu trestních sankcí.

Dr. Vanduchová dělí samostatnost na uložení ochranného opatření jako *jediného prostředku* nebo *místo trestu*. Samostatné uložení jako *jediného prostředku* je příkladmo *ochranné léčení nepřičetnému*, který je svým chováním společensky nebezpečný, ale z důvodu své nepřičetnosti není trestně odpovědný.⁶⁸ Uložení ochranného opatření místo trestu je explicitně zakotveno v § 47 TrZ *Upuštění od potrestání za současného uložení ochranného léčení nebo zabezpečovací detence*, obsažené v právní úpravě dílu *Tresty* oddíl *upuštění od potrestání* v TrZ. Jako případ uložení *místo trestu* lze interpretovat i § 101 odst. 1 písm. b) TrZ, kde je uloženo ochranné opatření *zabrání věci* v případech, kde soud od potrestání upustil. Uložení ochranného opatření vedle trestu je příkladem u *ukládání trestu pachateli se zmenšenou přičetností*, kde vedle trestu odnětí svobody dojde i k uložení ochranného léčení.⁶⁹

Odstavec 2 zavádí zákonné omezení při ukládání trestu a ochranného opatření obdobné povahy zároveň. V případě ukládání ochranných opatření je nutné neustále dbát zásady přiměřenosti a subsidiarity § 38 TrZ a § 96 TrZ. Jako příklad uvádím konkurenci trestu nepodmíněného odnětí svobody a ochranného opatření ústavního ochranného léčení, jež může být uloženo pouze v případě, kdy samostatné uložení jednotlivé sankce nesplní její účel. V případě splnění účelu sankce samostatně by při zohlednění § 38 odst. 2 „*uložení sankce pachatele méně zatěžující*“ mělo dostačovat uložení sankce méně postihující. Prof. Šámal na účet tohoto ustanovení konstatuje, že se jedná o *určitý projev monistického pojetí trestních sankcí*.⁷⁰ Totožně Dr. Vanduchová, která v odvolání na

⁶⁷ Op. cit. VANDUCHOVÁ In ŠÁMAL a kol., § 97.

⁶⁸ Srov. § 26 TrZ "Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný."

⁶⁹ Op. cit. VANDUCHOVÁ In ŠÁMAL, § 97.

⁷⁰ Op. cit. ŠÁMAL In GRIVNA a VANDUCHOVÁ ed. s. 343.

německou literaturu používá výrazu „*soudcovský monismus*“ v případech uložení pouze ochranného opatření v konkurenci k trestu.⁷¹ Uložení trestu a ochranného opatření lze očekávat v případech, kdy zákon v § 39 zakotvuje povinnost pro daný čin uložit nepodmíněný trest odnětí svobody, pachatel zároveň projevuje jisté zpravidla duševní poruchy, na které je nutné působit terapeuticky například prostřednictvím ochranného opatření *ochranného léčení*.⁷² Naopak zákonné vyloučení uložení ochranného opatření a trestu zakotvuje § 98 odst. 3 zněním: „*Zabrání části majetku nelze uložit vedle propadnutí téže části majetku.*“.⁷³

Odstavec třetí ustanovení § 97 TrZ upravuje na rozdíl od odst. 2 konkurenční ukládání pouze ochranná opatření navzájem. Uložení ochranného opatření je možné za splnění 3 kumulativních podmínek. Primárním předpokladem pro úvahu o uložení více ochranných opatření je splnění podmínek pro uložení u každého z nich, tedy splnění zásady zákonnosti. Zákon zároveň přináší podmínku „*lze je uložit vedle sebe, jestliže trestní zákon nestanoví něco jiného*“, tuto podmínku lze považovat za liberální, neboť pokud zákon nestanoví opak, je ukládání ochranných opatření vzájemně možné.⁷⁴ Podobně jako v případě druhého odstavce je poslední zásadou dodržení zásady přiměřenosti a zásady subsidiarity přísnější trestní sankce. V souladu s § 38 a § 96 TrZ je nutné ukládat jen takové opatření, které již postačí k dosažení jeho účelu.⁷⁵

Poslední odstavec, který upravuje zásady pro ukládání trestních sankcí je odst. 4. V případě uložení více ochranných opatření, které nelze vykonat zároveň, soud určuje pořadí výkonu. Soud by měl v dané chvíli individuálně zohledňovat zájmy daného případu, aby došlo k naplnění účelu sankce, chránění zájmu společnosti, ale zároveň i zájmu pachatele.⁷⁶

1.3 Výkladová ustanovení

Pro přehlednost je nutné si před samotnými ochrannými opatřeními § 101 a § 102a TrZ blíže vymežit výkladová ustanovení, s kterými ustanovení § 101 TrZ a § 102a TrZ dále pracují. Tedy § 135 TrZ *věc náležející pachateli*, § 135a TrZ *nástroj trestné činnosti*

⁷¹ REHBERG, Jörg. Strafen und Massnahmen, 7. Auflage, Zürich: Schulthess 2001, s. 7. In Op. cit. VANDUCHOVÁ, s. 79.

⁷² Op. cit. KALVODOVÁ In ŠČERBA a kol., § 97.

⁷³ Op. cit. ŠÁMAL a kol., s. 460-461.

⁷⁴ Srov. § 98 odst. 3 TrZ „Ochranné léčení nelze uložit vedle zabezpečovací detence.“

⁷⁵ Srov. K § 96 odst. 2 Op. cit. VANDUCHOVÁ, s. 89.

⁷⁶ KALVODOVÁ In ŠČERBA a kol., § 97.

a § 135b TrZ *výnos z trestné činnosti*. V rámci výkladové části se jedná i o ustanovení § 136 TrZ *spisy*, které přímo souvisí se zvláštní podkategorií § 101 TrZ.

1.3.1 Věc náležející pachateli

Definice *věci náležející pachateli* upravená výkladovým ustanovením § 135 TrZ je součástí TrZ od nabytí jeho účinnosti k 1. 1. 2010. Ustanovení bylo v průběhu platnosti TrZ dvakrát novelizováno, prvním případem byla novela TrZ č. 86/2015 Sb.,⁷⁷ která se přizpůsobovala terminologii OZ. Vypuštění „*jiné majetkové hodnoty*“ v názvu a normativní části ustanovení, srov. část zabránění věci. Druhým případem je novela TrZ č. 55/2017 Sb., kdy došlo k vypuštění slova „*majitel*“, jako osoby, která s věcí nakládá, respektive k ní nese vlastnická práva. Důvodem vypuštění bylo zajištění terminologického souladu s OZ, který užívání termínu „*majitel*“ opustil.⁷⁸

Výkladové ustanovení, co je věcí náležející pachateli, nese dvě hlavní roviny. První rovinou, kterou lze považovat za obecně nepřekvapivou, je věc, jejíž vlastník je zároveň pachatelem trestného činu. Vlastníkem může být osoba fyzická i právnická, která jako pachatel věc vlastní, tedy jí i náleží. Složitější interpretační otázky přináší druhá rovina tohoto ustanovení, a to v případě, kdy vlastník není znám. Pachatel není vlastníkem věci, přesto s věcí fakticky nakládá. Zákon v daném případě na věc nahlíží jako na věc náležející pachateli.

Posuzování vztahu k věci se zohledňuje v okamžiku vyhlášení rozhodnutí. V případě pochybností se řeší prejudiciální otázka, případné pravomocné rozhodnutí v jiném řízení ve vztahu k náležitosti věci pachateli trestní soud zavazuje.⁷⁹

1.3.2 Nástroj trestné činnosti

Definice *nástroje trestné činnosti* patří mezi nové definice, které byly zavedeny novelou TrZ č. 287/2018 Sb v ustanovení § 135a TrZ.⁸⁰ Novela *reagovala na požadavky mezinárodního společenství*, kdy jedním z řešených okruhů bylo i přijetí tzv. konfiskační směrnice. Definice vychází z dosavadního teoretického vymezení, v souladu s § 77b odst. 1 písm. b) trestního řádu (dále jako „TR“), nebo užívání v mezinárodních smlouvách.

⁷⁷ Zákon č. 86/2015 Sb. kterým se mění zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

⁷⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 55/2017 Sb. kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, k bodu 12.

⁷⁹ FRYŠTÁK, Marek In Op. cit. ŠČERBA a kol., § 135.

⁸⁰ Zákon č. 287/2018 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Důvodová zpráva (dále jako „DZ“) za příklad uvádí Varšavskou úmluvu.⁸¹⁸² *Nástroj trestné činnosti* byl s účinností k 1. únoru 2019 zaveden jako nový termín, který nahradil původní znění ustanovení § 70 odst. 2 písm. a).⁸³

Nástrojem trestné činnosti se dle výkladového ustanovení § 135a TrZ rozumí *věc, která byla určena nebo užitá ke spáchání trestného činu, včetně plodů a užitku*. Zde je nutné zvýraznit dvě časové roviny, kdy se může jednat o věc užitou ke spáchání trestného činu, ale i věc určenou ke spáchání trestného činu. Nástrojem trestné činnosti může být samotný technický nástroj nutný k páčání kriminality⁸⁴ – *instrumenta sceleris*, např. padělatelské náčiní,⁸⁵ ale i věc v běžném životě nezávadná, jako je např. fotoaparát, který ale v daném případě je užíván k páčání trestné činnosti, příkladem pořizování dětské pornografie.⁸⁶

Prof. Fryšták užívá termín *instrumenta sceleris* v obecnějším významu, kdy do něj zařazuje jak nástroje zhotovené k spáchání trestné činnosti, tak i věci „běžné potřeby“. Zásadní okolností, kterou podkládá judikaturou, je významnost nástroje při naplnění skutkové podstaty trestného činu. Nástrojem trestné činnosti tedy není každá věc, kterou má pachatel při páčání trestné činnosti u sebe.⁸⁷ Judikatura dále dovozuje, že se může jednat i o věc nehmotnou.⁸⁸

Nástrojem trestné činnosti jsou včetně věci výše zmíněné i plody a užitky. Výkladová ustanovení TrZ s těmito termíny dále nepracují. Definici *plodu* upravuje OZ v § 491 odst. 1. Nauka mluví o výnosech přirozených – *fructus naturales*. Zásadně se musí jednat o hmotnou věc, organického i neorganického původu, která nemá původ v lidském těle, např. plody zvířat, krápník.⁸⁹ *Užitek* upravuje ustanovení § 491 odst. 2 OZ, zde nauka hovoří o výnosu právním – *fructus civiles*, který věc poskytuje ze své právní

⁸¹ Úmluva Rady Evropy č. 198 o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu a o financování terorismu z roku 2005.

⁸² Důvodová zpráva k zákonu č. 287/2018 Sb. kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

⁸³ Původní znění ustanovení § 70 odst. 2 písm. a): „[*Soud může uložit trest propadnutí věci*], které bylo užitá k spáchání trestného činu nebo která byla k spáchání trestného činu určena.“.

⁸⁴ Op. cit. Šámal a kol., s. 383.

⁸⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Instrumenta sceleris*. In HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1.

⁸⁶ Op. cit. JELÍNEK, poznámky s judikaturou, s 209.

⁸⁷ Op. cit. FRYŠTÁK In ŠČERBA a kol., § 135a.

⁸⁸ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 20. 3. 2008, sp. zn. 4 To 175/2008. In Op. cit. Fryšták In Ščerba a kol., § 135a.

⁸⁹ Plodem se nerozumí plod ve významu § 122 odst. 2 písm. g) TrZ.

povahy. Zásadně se musí jednat o věc nehmotnou, kterou věc zpravidla poskytuje pravidelně, např. nájemné, úroky.⁹⁰

1.3.3 Výnos z trestné činnosti

Zavedení *výnosu z trestné činnosti* – výkladové ustanovení § 135b TrZ, zavádí stejně jako v případě ustanovení § 135a TrZ novela TrZ č. 287/2018 Sb., která nabyla účinnosti 1. února 2019. Do nabytí účinnosti této novely byla interpretace ponechána nauce, jež vycházela z mezinárodních dokumentů, kdy se za *výnos z trestné činnosti* považovala jakákoli ekonomická výhoda plynoucí z trestné činnosti. V české právní úpravě bylo možné nalézt oporu v § 77b odst. 1 písm. b) TŘ, kde legislativní zkratka *výnos z trestné činnosti* uvádí.⁹¹ Tento stav je nutné nahlížet kriticky, jak vyplývá i z DZ novely č. 287/2018 Sb., neboť nedefinovaný termín „výnos“ byl zároveň součástí zákonných znaků skutkových podstat trestných činů *Legalizace výnosů z trestné činnosti* § 216 TrZ *Legalizace výnosů z trestné činnosti z nedbalosti* § 217 TrZ.⁹² Znění výkladového ustanovení § 135b koresponduje s čl. 2 odst. 1 směrnice 2014/42/EU, jejíž celkovou implementaci zajišťuje právě novela TrZ č. 287/2018 Sb.⁹³

Ustanovení *výnos z trestné činnosti* je upraveno ve třech odstavcích. První odstavec za takový výnos považuje *jakékoli ekonomické výhody pocházející z trestného činu*. Tato definice je dlouhodobě užívána v mezinárodním právu, zde dochází především k zajištění implementačního souladu, jak bylo zmíněno výše.⁹⁴ Bod odůvodnění 11 směrnice 2014/42/EU poukazuje na dělení výnosu z trestné činnosti, a to na výnos *přímý* a *nepřímé užitky*.

Druhý odstavec blíže upravuje *bezprostřední výnos z trestné činnosti*. Takovým výnosem zákon rozumí věc, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj. Je nutné tedy odlišit věc přímo získanou z trestného činu a věc získanou jako odměnu za něj. Za věc získanou trestným činem nauka uvádí zaprvé *věc vyrobenou trestným činem* – *producta sceleris*. Příkladem uvádím padělané peníze v souladu s § 233 odst. 2 TrZ.

⁹⁰ HUBKOVÁ, Pavlína In PETROV, Jan. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-747-7.

⁹¹ Op. cit. FRYŠTÁK In ŠČERBA a kol., § 135b.

⁹² Op. cit. Důvodová zpráva k zákonu č. 287/2018 Sb.

⁹³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/42/EU ze dne 3. dubna 2014 o zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v Evropské unii.

⁹⁴ Důvodová zpráva uvádí příkladem následující mezinárodní úmluvy, kde se s definicí výnosu z trestné činnosti můžeme setkat: Štrasburská úmluva, Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu a Varšavská úmluva. Op. cit. Důvodová zpráva k zákonu č. 287/2018 Sb.

Zadruhé věci získané jako přímý výnos trestného činu – *scelere quaesita*, příkladem peníze přijaté jako úplatek dle § 331 TrZ. Výnos v daném případě přímo vychází ze spáchání trestného činu. Pod termínem *jako odměna za něj* vnímáme odměnu, kterou pachatel přijme za spáchání trestného činu. Příkladem odměna tzv. nájemného vraha za spáchání trestného činu vraždy § 140 TrZ. Obohacení pachatel nezískává ze samotné činnosti, ale za ní.⁹⁵

Zprostředkovaný výnos vystupuje v závislém postavení k *bezprostřednímu výnosu*. *Zprostředkovaným výnosem* je takový, který je „a to *byť jen z části*“ opatřen prostřednictvím *bezprostředního výnosu*. Zákon *zprostředkovaný výnos* dělí v písmenech a) až c) na tři typy dle opatření. Dle a) se jedná o *nabytí*, zpravidla dojde prostřednictvím *bezprostředního výnosu* ke koupi věci. Písm. b) hovoří o *přeměně věci tvořící bezprostřední výnos*, jako příklad uvádím roztavení *bezprostředního výnosu* – zlatých cihel – na prsteny. Poslední písm. c) upravuje *zhodnocení*. Věc samotná v daný okamžik na rozdíl od písmene a) a b) již existuje, prostřednictvím *bezprostředního výnosu* pouze dochází k jejímu zhodnocení, zde jako příklad uvádím investici do opravy domu.⁹⁶ Tento odstavec reaguje na článek 2. výše zmíněné směrnice. Blíže ho upravuje BO 11, který *zprostředkovaný výnos* uvádí jako „*i všechny nepřímé užitky, včetně následných reinvestic či přeměněných přímých výnosů*“.⁹⁷ *Zprostředkovaný výnos* je nutné vnímat jako zásadní riziko pro společnost, neboť pachatelé tíhnou ke smíšení legálních a nelegálních prostředků, čímž dochází k obtížím při prokázání výnosu z trestné činnosti.⁹⁸

V případě druhého i třetího odstavce jsou součástí plody a užitky, jejich vymezení je již zpracováno v části „*nástroj trestné činnosti*“ této práce.

1.3.4 Spisy

Posledním výkladovým ustanovením, které je v souvislosti s ustanovením § 101 TrZ, je ustanovení *spisy* § 136 TrZ. Toto ustanovení je v účinném znění od nabytí účinnosti TrZ.

Ustanovení je pojímáno široce, ve svém znění pokrývá v zásadě všechny formy *znázornění*. Speciálně uvádí typy *znázornění datové, zvukové a obrazové*, které pokrývají

⁹⁵ Op. cit. FRYŠTÁK In ŠČERBA a kol., § 135b.

⁹⁶ Op. cit. FRYŠTÁK In ŠČERBA a kol., § 135b.

⁹⁷ Důvodová zpráva uvádí příkladem následující mezinárodní úmluvy, kde se s definicí výnosu z trestné činnosti můžeme setkat: Štrasburská úmluva, Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu a Varšavská úmluva.

Op. cit. Důvodová zpráva k zákonu č. 287/2018 Sb.

⁹⁸ TEICHMANN, Fabian. Recent trends in money laundering. Crime, Law and Social Change, 2020, 73: s. 237-247.

formu spisu jak tiskovou, tak především digitální. Obecné znění ustanovení koresponduje s dynamickým vývojem informačních technologií.⁹⁹

⁹⁹ Op. cit. ŠÁMAL a kol., s. 1406–1408.

2 Ochranná opatření majetková

2.1 Zabrání věci

Ukotvení ochranných opatření v českém právním řádu přináší TZ 1950. Opatření, která ve své většině míří na osoby nepřičetné a osoby se zmenšenou přičetností (opilce, osoby s duševní poruchou, toxikomany; naopak v porovnání s dříve platnou úpravou se nevěnuje „zvykové recidivě“), doplňuje i ochranné opatření postihující majetek – *zabrání* § 74.¹⁰⁰ Zastoupení ochranného opatření, jehož elementárním prvkem není terapeutické působení, zakotvuje i TZ 1961 v § 73 *zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty*. TZ 1961 v porovnání s TZ 1950 institut ochranného opatření, které zasahuje do majetkových práv, rozšiřuje a je významnou předlohou pro znění zákona ve smyslu TrZ 2009.¹⁰¹

TrZ 2009 ve svém účinném znění k 1. lednu 2010 pojmenovával ochranné opatření

§ 101 *Zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty*. Tento název institutu se užíval do 31. května 2015, kdy 1. června nabyla účinnosti novela TrZ č. 86/2015 Sb., která již užívá pro toto ochranné opatření názvu *Zabrání věci*. Novela průřezově ruší terminologické spojení „(nebo) jiné majetkové hodnoty“ v několika právních předpisech včetně TrZ, důvodem je přizpůsobení se nové terminologii občanského zákoníku (dále jako „OZ“), který místo vypuštěného sousloví užívá pouze termínu *věc* a tu dále dělí dle jejích vlastností.¹⁰² Poslední novelizace ustanovení § 101 TrZ je provedena novelou č. 55/2017 Sb. a nabyla účinnosti 18. března 2017. Základním cílem této novely byla implementace tzv. „konfiskační směrnice“¹⁰³ – směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2014/42/EU, které se budu blíže věnovat i v pozdější části práce, neboť komplexně novelizovala majetkové sankce celého TrZ.

Zabrání věci vystupuje jako subsidiární sankce vůči trestu propadnutí věci.¹⁰⁴ Podobné zaměření sankcí potvrzují i úvahy při vzniku TrZ 2009, kdy by při

¹⁰⁰ Op. cit. VANDUCHOVÁ, s. 79 a 86.

¹⁰¹ Tento typ majetkových ochranných opatření umožňuje nucené odejmutí vlastnického práva ve veřejném zájmu bez náhrady.

Op. cit. COUFALOVÁ, s. 44

¹⁰² Důvodová zpráva k zákonu č. 86/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věci v trestním řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

¹⁰³ Op. cit. Důvodová zpráva k zákonu č. 55/2017 Sb.

¹⁰⁴ Srov. § 70 a § 101 odst. 1 TrZ.

neuskutečněném zavedení alternativního monistického systému došlo ke splynutí trestu *propadnutí věci* a ochranného opatření *zabrání věci* do společné sankce.¹⁰⁵

Ochranné opatření *zabrání věci* vystupuje jako následek trestného činu nebo činu jinak trestného. Jeho smyslem je ochrana společnosti, kdy dochází k zabavení věci pachateli nebo osobě odlišné od pachatele. Zde je patrné prolomení zásady personality, která je naopak zásadně dodržována při ukládání trestů.¹⁰⁶ Pro *zabrání věci* osobě odlišné od pachatele je nutné, aby osoba v řízení vystupovala se statutem zúčastněné osoby v souladu s § 42 TRŘ.¹⁰⁷ Ochranné opatření *zabrání věci* je možné uložit fyzické i právnické osobě. V případě právnické osoby se při nabytí účinnosti ZTOPO jednalo o jediné ochranné opatření, které bylo možné uložit, nyní § 15 odst. 2 ZTOPO mimo *zabrání věci* uvádí i ochranné opatření *zabrání části majetku*. Principem daného ochranného opatření je *zabrání určité věci, jejíž pomocí nebo prostřednictvím hrozí páčání trestné činnosti, pokračování v ní, nebo její podpora*. Prof. Šámal dělí typologii těchto věcí na *obecně nebezpečné věci* (zbraně, narkotika), *jiné věci sloužící k páčání trestné činnosti* (kasařské náčiní, ale také peníze určené k financování terorismu) a *výnosy z trestné činnosti*.¹⁰⁸ Uložení ochranného opatření připadá *zabraná věc státu* v souladu s § 104 odst. 1 TrZ.

Mimo právní úpravy v § 101 TrZ jsou do institutu *zabrání věci* jako zvláštní podkategorie řazeny i § 102 TrZ *zabrání náhradní hodnoty* a § 103 *zabrání spisů a zařízení*.¹⁰⁹ Jak upozorňuje prof. Jelínek, tyto instituty jsou promítnutím závazků vycházejících z rámcového rozhodnutí Rady 2001/500/SVV o praní peněz, identifikaci, vysledování, zmrazení, zajištění a *propadnutí nástrojů trestné činnosti a výnosů z ní*.¹¹⁰ Toto spojení je patrné přímým napojením jednotlivých ustanovení. Jedná se o instituty běžné v demokratických právní řádech, srov. § 74c–74f německého trestního zákona.¹¹¹ Z pohledu struktury a systematičnosti TrZ je bohužel nutné poukázat na problematické vložení nového ochranného opatření *zabrání části majetku* § 102a mezi tyto ustanovení.

¹⁰⁵ Op. cit. VANDUCHOVÁ, s. 86-87.

¹⁰⁶ Tento názor stabilně potvrzuje judikatura ÚS „... toto ochranné opatření ukládá, aniž by byl podstatný vztah osoby, které zabíraná věc náleží, k trestné činnosti, jejímž výnosem tato věc má být. Rozhodný je pouze vztah mezi zabíranou věcí a trestným činem.“

Srov. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 2. 2022, IV. ÚS 233/22.

¹⁰⁷ Op. cit. JELÍNEK, poznámky s judikaturou, s. 173; 695-696.

¹⁰⁸ Op. cit. ŠÁMAL a kol., § 101.

¹⁰⁹ HERANOVÁ, Simona In Op. cit. JELÍNEK a kol., s. 496.

¹¹⁰ Op. cit. Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. In Op. cit. KRATOCHVÍL, s. 644.

¹¹¹ ŠÁMAL, Pavel. K úpravě trestních sankcí ve vládním návrhu rekodifikace trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2005, 5, s. 113.

Výsledek novelizace snižuje strukturální přehlednost TrZ a ubírá formálním náhledem samostatnost novému ochrannému opatření.

Odstavec první pracuje s propadnutím věci uvedené v § 70 odst. 2 písm. a) TrZ. Touto věcí je *nástroj trestné činnosti*, který je v této práci blíže vymezen v části výkladových ustanovení „nástroj trestné činnosti“. Dikce zákona užívá fakultativního obratu *může soud uložit*, který koresponduje se stavbou struktury v ustanovení § 70 odst. 2 TrZ.¹¹² Totožný předmět odejmutí¹¹³ poukazuje na vzájemnou konkurenci ustanovení § 70 odst. 1 písm. a) a § 101 odst. 1 TrZ. Znění ustanovení § 101 odst. 1 konkurenci řeší, když zavádí subsidiaritu zabrání věci vůči trestu propadnutí věci, srov. „*nebyl-li uložen trest propadnutí věci ... ,může soud uložit, že se taková věc zabírá*“. Předmět zabrání je nosnou částí prvního odstavce, který dále upravuje typ pachatelů a povahu samotné věci, kdy je možné zabrání *nástroje trestné činnosti* uložit. Podmínky uložení jsou stanoveny ve třech alternativách, jejichž samostatné splnění umožňuje aplikaci ustanovení.¹¹⁴

Písm. a) dopadá na pachatele, *kterého nelze stíhat nebo odsoudit*. Nauka zde uvádí několik příkladů.¹¹⁵ Dále popsané příklady vnímám odlišně dle jejich závislosti na lidském chování. V první kategorii vnímám instituty, jejichž následkem dochází k zániku trestní odpovědnosti. Dobrovolné upuštění od přípravy, pokusu nebo dokonání trestného činu dle § 20 odst. 3; § 21 odst. 3 TrZ, kdy trestní odpovědnost za dané jednání právě dobrovolným upuštěním zaniká, pachatel není trestně odpovědný a není možné ho za dané jednání stíhat. Zánik trestní odpovědnosti je i při naplnění podmínek účinné lítosti § 33 TrZ. Vyjmenované příklady vyžadují od pachatele změnu jeho jednání, která je závisle na příkladech omisivní nebo komisivní. Zánik trestní odpovědnosti na základě *promlčení* § 34 TrZ nastává na základě uplynutí času po spáchání trestného činu, je zde tedy patrný rozdíl v činnosti pachatele, která vede k totožnému výsledku – zániku trestní odpovědnosti. Dalším příkladem je milost, kdy dle § 367 písm. a) dochází na základě prezidentova ústavního práva čl. 62 písm. g) Ústavy k udělení individuální právního aktu s důsledkem nestíhatelnosti pachatele, podobně i v případě udělení amnestie.¹¹⁶ Jako

¹¹² Rozdílné srov. odst. 1 „soud uloží“, obligatorní povinnost při splnění zákonných požadavků.

Op. cit. JELÍNEK, poznámky s judikaturou, s 124-125.

¹¹³ Odebrání jsem zvolil z důvodu terminologické právní jasnosti jako slovo společné pro odejmutí věci pachateli, kdy v případě trestu věc propadá, při uložení ochranného opatření je zabráná.

Srovnatelná terminologie In Op. cit. KALVODOVÁ In ŠČERBA a kol., § 101.

¹¹⁴ Op. cit. KALVODOVÁ In ŠČERBA a kol., § 101.

¹¹⁵ Op. cit. ŠÁMAL a kol., s. 472.

¹¹⁶ Op. cit. JELÍNEK a kol., s. 494.

okrajový institut do této kategorie řadím i zákonem požadovaný souhlas poškozeného § 11 odst. 1 písm. l) TŘ, kdy je řízení závislé na jednání osoby, která je ale nezávislá na samotném pachateli. Druhou významnou kategorií jsou stavy nezávislé na vůli osob, příkladem uvádím duševní poruchu, *kteřá nastala po spáchání trestného činu a obviněný není jejím působením schopen chápat smysl trestního stíhání* § 173 odst. 1 písm. c) TŘ, nebo nemožnost postavit obviněného před soud z důvodu těžké choroby § 173 odst. 1 písm. b) TŘ. V daných případech dochází k přerušení trestního stíhání. Nepřípustnost trestního stíhání je upravena v § 11 TŘ, kdy odst. 1 písm. f) uvádí jako důvod nepřípustnosti těžkou chorobu, která brání postavení před soud, písm. g) psychickou poruchu.¹¹⁷ Judikatura dovozuje, že § 101 odst. 1 písm. a) TrZ se neužije v případě smrti pachatele, neboť zůstavitelův majetek v době smrti přešel na dědice, tedy náleží osobě odlišné od pachatele.¹¹⁸

Písmeno b) pokrývá pachatele, *od jehož potrestání soud upustil*. Případy upuštění od potrestání konkrétně upravují ustanovení § 46 až § 48 TrZ, které jsou druhým oddílem v dílu *tresty*.¹¹⁹ Obecné ustanovení § 46 nastoluje podmínky, za jakých je *upuštění od potrestání* pro soud fakultativní srov. odst. 1; odst. 3, obligatorní postup je užit pro případy odpovídající odst. 2. V souladu s § 47 lze dojít k situaci, kdy bude uloženo více ochranných opatření. Z důvodu např. spáchání činu ve stavu vyvolaném duševní poruchou dochází k uložení ochranného opatření místo potrestání. Pachateli je uloženo příkladem ochranné léčení, z komentářové literatury dovozují i možné doplnění sankce uložení trestu zabrání věci.¹²⁰

Zvláštní charakter přináší ustanovení písmena c). Významnou odlišností je vztah ustanovení k věci podléhající zabrání. Dikce poukazuje na nebezpečnost samotné věci. Není tedy vyžadována personalita sankce, vazba osoby k pachateli nebo spáchanému skutku není rozhodná.¹²¹ Charakteristika nebezpečnosti věci je v ustanovení dělena do dvou alternativních podmínek. První z nich uvádí, že se věc může zabrat, pokud *ohrožuje-li bezpečnost lidí nebo majetku, popřípadě společnosti*. Druhá alternativní podmínka pracuje přímo s rizikem, že věc bude soužit ke spáchání zločinu. *A contrario* tedy

¹¹⁷ ŠÁMAL, Pavel a RŮŽIČKA, Miroslav In ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře, § 11 a § 173. ISBN 978-80-7400-465-0.

¹¹⁸ Op. cit. JELÍNEK, poznámky s judikaturou, s. 167.

¹¹⁹ Op. cit. ŠÁMAL a kol., s. 472.

¹²⁰ Op. cit. KALVODOVÁ In ŠČERBA a kol., § 101.

¹²¹ Op. cit. HERANOVÁ In JELÍNEK a kol., s. 30-31
Op. cit. ŠÁMAL, s. 494.

vyplývá, že lze o uložení zabránění věci uvažovat pouze u závažnější úmyslné kriminality, která splňuje definici zločinu v souladu s § 14 odst. 3 TrZ. V souladu s tímto zjištěním dovozují nutnost ohrožení bezpečnosti dle první alternativy v takové výši, že hrozí spáchání činu, který naplňuje definici *zločinu*. Tento postoj podporuje, a ještě dále posouvá prof. Jelínek, když uvádí ukládání tohoto opatření za hrozby *spáchání zvlášť závažných trestných činů* zabíranou věcí.¹²² Příkladem uvádí teroristické, drogové a jiné zvlášť závažné trestné činy.¹²³ V opačném případě by byla první podmínka velmi široká. Pro toto široké pojetí lze argumentovat případy, kdy dochází k naplnění účelu samotného trestního práva, které právě zmíněné zájmy chrání a proti nadbytečnosti užívání hovoří zásada subsidiarity, kdy trestní právo vychází jako ultima ratio. Přesto se domnívám, že by nesoulad mezi ochranou „obecných zájmů trestního práva“ a ochranou pouze zájmů ohrožených zločiny, byl příliš značný a nesloužil smyslu zákona. Pro praktické rozlišení je nutná řádná aplikace ustanovení, kdy je nutné rozlišovat, jaká věc splňuje první a druhou alternativu. V případě první alternativy literatura zmiňuje zbraně, výbušniny, nebo speciálně upravený vůz pro pašování osob přes hranice, srov. č. 61/2000 Sb. rozh. tr., tedy věci, které jsou chráněným zájmům ze své podstaty nebezpečné. Druhou alternativou naplňují *instrumenta sceleris*, dle dikce zákona především *potenciální instrumenta sceleris*. Do této alternativy je vhodné podřadit i obecně nezávadné věci, které jsou, ale určeny k páčání trestné činnosti, srov. část *nástroj trestné činnosti*.¹²⁴

Dle judikaturní praxe je pod písm. c) řazena i problematika zabránění věci FO, která není stíhatelná pro nedostatek věku nebo nepřičetnost.¹²⁵ V daném případě tedy posuzujeme vlastnosti na straně pachatele, jak je tomu v případě písm. a) a b), na rozdíl od této úpravy se zásadním rozdílem trestní odpovědnosti osoby. Osoby nepřičetné nebo osoby nestíhatelné pro nedostatek věku nejsou vůbec trestně odpovědné. Písm. a) a b) dopadají na osoby, které jsou obecně trestně odpovědné, v konkrétní věci nejsou stíhatelní z rozdílných příčin.¹²⁶

Druhý odstavec ustanovení § 101 TrZ zaznamenal poslední novelizaci novelou 287/2018 Sb., kdy došlo ke změně úvodu odstavce v souvislosti se zavedením výkladového ustanovení § 135b TrZ *výnos z trestné činnosti*. Zásadní novela pro stavbu

¹²² Prof. Jelínek zde pro případ hrozby spáchání operuje se zvlášť závažným zločinem srov. § 14 odst. 3 TrZ. Ustanovení § 101 odst. 1 TrZ mluví pouze o zločinu.

¹²³ Op. cit. JELÍNEK, poznámky s judikaturou, s. 172.

¹²⁴ Op. cit. KALVODOVÁ In ŠČERBA a kol., § 101.

¹²⁵ VANDUCHOVÁ, Marie In Op. cit. ŠÁMAL a kol., s. 472.

¹²⁶ Op. cit. JELÍNEK, poznámky s judikaturou, s. 173.

celého ustanovení byla provedena novelou 55/2017 Sb., která implementovala tzv. konfiskační směrnici.

Stejně jako v případě prvního odstavce se jedná o fakultativní ustanovení, kdy *soud může uložit zabrání věci*. Na rozdíl od prvního odstavce není možné uložit ochranné opatření až v případě, kdy nebyl uložen trest propadnutí věci uvedený v § 70 odst. 2 písm. a) TrZ. Faktické uložení obou sankcí je ale nelogické, neboť konkrétní věc nemůže být odebrána víckrát.¹²⁷ Ustanovení je koncipováno na dvě základní části, první částí je úvod, který vymezuje obecně předmět zabrání na *výnos z trestné činnosti* § 135b TrZ, srov. část výnos z trestné činnosti. Dále byla poslední novelou negativně zakotvena pojistka proti přílišné tvrdosti zákona.¹²⁸ Důvodem je vyhnutí se případům, kdy je výnos z trestné činnosti zanedbatelný k předmětu zabrání. Druhá část alternativně blíže upravuje konkrétní předměty zabrání věci, které jsou upraveny pod písm. a) až f).

Písm. a) upravuje předmět zabrání, kde ve věci spáchání trestného činu existuje pravomocný rozsudek, zároveň však není výnos z trestné činnosti odebrán. Příkladem je uváděn příklad, kdy došlo k pravomocnému rozsudku ve věci samé, existence výnosu z trestné činnosti vyšla najevo až později v průběhu jiného řízení, kdy není již možné osobu odsoudit, ale jako osobě zúčastněné je možné uložit ochranné opatření.¹²⁹ Doktorka Vanduchová uvádí příklad při dodržení zásady *ne bis in idem*, kdy dojde k zabrání věci ležící na českém území, přičemž věc samá je v České republice zastavena z důvodu, že došlo k pravomocnému rozhodnutí v cizím státě.¹³⁰

Písm. b) dopadá na věc, která *náleží pachateli, kterého nelze stíhat nebo odsoudit*, důvody takového postupu jsou již rozebírány v části věnované § 101 odst. 1 písm. a) TrZ. V případě písm. c), kdy předmět zabrání *náleží pachateli, od jehož potrestání soud upustil*, je ustanovení rozebráno v části této práce věnované § 101 odst. 1 písm. b) TrZ.

V případě písm. d) je předmětem zabrání věc *náležící nepřičetné osobě, která spáchala čin jinak trestný*. Osoba z důvodu nepřičetnosti není za spáchaný trest odpovědná. Do dané kategorie vzhledem ke koncepci českého práva nespadá koncepce tzv. *Rauschdeliktu*, kdy je sice splněna nepřičetnost osoby, ale z důvodu, že se osoba do tohoto stavu přivedla sama, bude odpovídat za trestný čin *opilství* § 360 odst. 1 TrZ.¹³¹ Pod písm. d) není možné o to více podřadit jednání popsané v § 360 odst. 2 TrZ *Actio*

¹²⁷ Op. cit. KALVODOVÁ In ŠČERBA a kol., § 101.

¹²⁸ Op. cit. JELÍNEK, poznámky s judikaturou, s. 172.

¹²⁹ Op. cit. KALVODOVÁ In ŠČERBA a kol., § 101.

¹³⁰ Op. cit. VANDUCHOVÁ In ŠÁMAL a kol., s. 473.

¹³¹ Op. cit. KALVODOVÁ In ŠČERBA a kol., § 101.

libera in causa, kdy je právní konstrukcí vystavena odpovědnost přímo za spáchaný čin, i přes to, že je osoba v době spáchaní činu nepřičetná.¹³²

Písm. e) upravuje případy, kdy věc náleží osobě rozdílné od pachatele. Zákon rozděluje dva způsoby, jak může třetí osoba věc nabýt. Prvním způsobem je převod ze strany pachatele na třetí osobu. Literatura poukazuje na rozdílné typy převodu, které mohou mít úplatný i bezúplatný charakter. Pro druhý způsob nabytí zákon užívá obratu *osoba jinak nabyla*. Na rozdíl od prvního způsobu již nedochází ke vzniku právního vztahu mezi pachatelem a nabyvatelem. Nabyvatel věc nabývá od osoby odlišné od pachatele, nebo ji může např. nalézt.¹³³ Cílem této úpravy je zajištění majetku, který pochází z trestné činnosti ve snaze zamezit majetkovému užítku z trestného činu.¹³⁴ Za primární cíl této úpravy lze považovat dopad opatření na bílé koně,¹³⁵ případně rodinné příslušníky pachatelů, na které pachatel pouze majetek pocházející z trestné činnosti odklání. Díkce zákona však obecně dopadá i na osoby, které bez vědomí trestného původu věci vstoupily do „převodního řetězce“ v pozdější fázi, vývoj judikatury poukazuje na ochranu nabyvatele v *bona fides*.¹³⁶

Podobný charakter dopadu uloženého ochranného opatření přináší i písm. f), které se snaží zabránit ukrytí majetku z trestné činnosti způsobem, že ho pachatel vloží do svěřenského fondu nebo podílového fondu. Zřizovatelem svěřenského fondu nemusí být pachatel, případně je možné vložit majetek i do svěřenského fondu cizí osoby. Svěřenský fond je blíže upraven v OZ § 1448 an., kdy svěřenský fond vzniká vyčleněním majetku z vlastnictví zakladatele a správce fondu se zaváže majetek držet a spravovat, tím v případě zabírání věci dochází k zabírání správci, ač také není vlastníkem věci samé. V případě podílového fondu, který je upraven v § 112 an. zákona o investičních společnostech a investičních fondech,¹³⁷ náleží vlastnické právo všem podílníkům, výkon vlastnických práv zajišťuje obhospodařovatel fondu. Zákon mimo svěřenský a podílový fond hovoří o „obdobném zařízení“ k svěřenskému fondu, česká úprava tuto obdobnou formu doposud nezná.¹³⁸

¹³² ŘÍHA, Jiří. Actio libera in causa (s přihlédnutím k německé nauce a praxi). Trestněprávní revue, 2006, 5.2, s. 33.

¹³³ Op. cit. KALVODOVÁ In ŠČERBA a kol., § 101.

¹³⁴ VANDUCHOVÁ, Marie In Op. cit. ŠÁMAL, s. 473.

¹³⁵ Z anglického *a straw man*. Za bílého koně je považována třetí strana, která vystupuje jako skutečný vlastník, nabyvatel apod. s cílem skrýt faktickou osobu, která věc ovládá nebo za transakcí stojí. BHATIA, K. Lal. Textbook on legal language and legal writing. Universal Law Publishing, 2010, p. 335.

¹³⁶ Op. cit. JELÍNEK, poznámky s judikaturou, s. 173.

¹³⁷ Zákon č. 240/2013 Sb. o investičních společnostech a investičních fondech.

¹³⁸ Op. cit. KALVODOVÁ In ŠČERBA a kol., § 101.

Třetí odst. ustanovení § 101 TrZ upravuje případy odst. 1 a 2 za okolností, kdy pachatel drží věc v rozporu s jiným právním předpisem. Zde je patrná vyšší závažnost a společenský zájem na zajištění dané věci, na rozdíl od samostatných odst. 1 a 2 je zabránění věci obligatorní, tedy soud musí při zjištění výše popsanych skutečností uložit ochranné opatření. V daném případě je patrný soulad s obdobným ustanovením v případě propadnutí věci § 70 odst. 2 a 4 TrZ. Jako typický příklad uvádím nelegální držení zbraně,¹³⁹ kdy je zvláštním právním předpisem zákon o zbraních.¹⁴⁰

Speciální postavení vůči ostatním odstavcům ustanovení § 101 drží odst. 4. Toto fakultativní ustanovení dává soudu možnost rozhodnout o způsobu, jak nahradit zabránění věci jiným postupem za dosažení požadovaného cíle ochranného opatření, přičemž k provedení alternativního postupu stanoví soud lhůtu. Dané ustanovení naplňuje zásady přiměřenosti zakotvené pro ochranná opatření v § 96 odst. 2 TrZ. Ustanovení § 101 odst. 4 TrZ upravuje alternativní postupy s věcí pod písm. a) až d). Písm. a) přináší *pozmění věc tak, aby jí nebylo možné použít ke společensky nebezpečnému účelu*, jako příklad uvádím střelné zbraně, kde po jejich pozměnění je nebezpečnost eliminována. Písm. b) *odstranit určité zařízení*, např. odstranění nebezpečného samostřilu zabezpečující nemovitost. Písm. c) *odstranit její označení nebo provést její změnu*, které míří primárně na případy neoprávněného užití ochranné značky, respektive vymazání záznamu z paměťového nosiče. Poslední písm. d) *omezit dispozice s věcí se nejbližší* dotýká problematiky praní špinavých peněz, kdy dojde k omezení převodu věci. V přímém spojení s odst. 4 vystupuje odst. 5, který obligatorně stanovuje zabránění věci, pokud nebude ve stanovené lhůtě splněna povinnost dle odst. 4. Soud i po vypršení lhůty má právo poskytnout dodatečnou lhůtu, případně přihlídnout ke splnění podmínek dle odst. 4 i po vypršení lhůty a věc nezabrat.¹⁴¹

2.1.1 Zabránění náhradní hodnoty

Institut *zabránění náhradní hodnoty* § 102 TrZ vystupuje jako zvláštní kategorie ochranného opatření *zabránění věci* dle § 101 TrZ, speciálně odst. 1 a 2. Institut *zabránění náhradní hodnoty* je součástí TrZ od začátku jeho účinnosti, kdy pouze reflektuje terminologické změny v návaznosti na novelu TrZ č. 86/2015 Sb. Jeho postavení lze vnímat jako akcesorické, neboť fakultativně nastupuje v případě, že uložení ochranného

¹³⁹ Op. cit. HERANOVÁ In JELÍNEK a kol., s. 495.

¹⁴⁰ Zákon č. 119/2002 Sb. o střelných zbraních a střelivu.

¹⁴¹ Op. cit. ŠÁMAL a kol. § 101.

opatření *zabrání věci* nepřipadá v úvahu z důvodu nemožnosti zabránění, respektive jeho zmaření.¹⁴²

Z pohledu trestněprávních důsledků je nutné rozlišit dvě, respektive tři časové roviny zmaření zabránění, které při zabírání majetku připadají v úvahu.

První časové období, které pokrývá ustanovení § 102 TrZ ve své první části, vymezuje stav, kdy: „*ten, komu by mohla být zabráněna věc podle § 101 odst. 1 nebo 2 ji před rozhodnutím o zabránění zničí, poškodí nebo jinak znehodnotí, zcizí, učiní neupotřebitelnou, odstraní nebo zužitkuje, zejména spotřebuje, nebo jinak její zabránění zmaří*“. Mezi příklady takového jednání lze nalézt např. spálení věci, vymazání souboru, nebo převedení věci na jinou osobu, a to v časovém období předcházejícím nepravomocnému rozhodnutí.

Druhé období upravuje následná část ustanovení, kdy osoba porušením zákazu zmaří trest uložený dle § 70 odst. 5 TrZ, anebo ochranné opatření uložené dle § 104 odst. 2 TrZ. Toto období počíná běžet vynesemím nepravomocného rozhodnutí, okamžikem nabytí právní moci končí.¹⁴³

Ze zmíněných období *a contrario* vyplývá období třetí, které ale na rozdíl od prvních dvou nelze podřadit pod § 102 TrZ, neboť při zmaření pravomocného rozhodnutí připadá v úvahu trestněprávní následek pro spáchání trestného činu *Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání* § 337 odst. 3 písm. a).¹⁴⁴

Náhradní hodnota za zmaření zabránění je vyčíslena zpravidla peněžitou částkou, která může dosahovat až hodnoty zmařené věci.¹⁴⁵ Prof. Šámal poukazuje na dikci zákona, která umožňuje, aby jako náhradní hodnota vystupovala i jiná věc, při odpovídající hodnotě k věci k zabavení prvotně určené.¹⁴⁶ Dále upozorňuje na zvýšenou pravděpodobnost, kdy si pachatel, nebo osoba, které věc náleží, snaží její zabránění ztížit. Zákon tedy stanovuje, že *hodnotu věci, jejíž zabránění mohl soud uložit, může soud stanovit na základě odborného vyjádření nebo znaleckého posudku*, srov. § 71 odst. 1 TrZ.¹⁴⁷

¹⁴² TrZ v § 102 vyjmenovává řadu způsobů, jak je možné zmařit zabránění věci, a to slovy: „*zničí, poškodí nebo jinak znehodnotí, zcizí, učiní neupotřebitelnou, odstraní nebo zužitkuje, zejména spotřebuje, nebo jinak její zabránění zmaří, anebo jestliže zmaří trest propadnutí věci jednáním porušujícím zákaz podle § 70 odst. 5, popřípadě zmaří zabránění věci jednáním porušujícím zákaz podle § 104 odst. 2*“, tento dlouhý výpis činností, které vedou k nemožnosti zabránění, je přesto vhodné vnímat dispozitivně.

¹⁴³ Op. cit. KALVODOVÁ In ŠČERBA a kol., § 102.

¹⁴⁴ Op. cit. ŠÁMAL a kol., s. 475.

¹⁴⁵ Op. cit. HERANOVÁ In JELÍNEK a kol., s. 496.

¹⁴⁶ Op. cit. ŠÁMAL a kol. § 102.

¹⁴⁷ Op. cit. ŠÁMAL, Trestněprávní revue 5/2005, s. 113.

2.1.2 Zabrání spisů a zařízení

Druhým institutem, který je řazen jako zvláštní kategorie ochranného opatření zabrání věci dle § 101 TrZ, je *Zabrání spisů a zařízení* § 103 TrZ. Ustanovení je bez novelizace součástí TrZ od nabytí jeho účinnosti.

Účelem institutu je zabrání spisů, jejichž úmyslné šíření by vzhledem k obsahu samotných spisů vedlo k trestněprávním důsledkům. Zde je vhodné zvýraznit výkladové ustanovení *spisy* § 136 TrZ, které na rozdíl od laické představy pokrývá i digitální formy znázornění.

Spis se zabírá podle § 101 odst. 1 TrZ¹⁴⁸ za naplnění podmínky, že byl alespoň jeden spis šířen, k tomu určen, nebo připravován.¹⁴⁹ Toto široké pojetí „života“ spisu dává ustanovení rozsáhlou působnost. V obligatorním ustanovení vystupují dva předměty k zabrání, a to spisy a zařízení, která jsou určena k zhotovení zmíněných spisů.¹⁵⁰ Zákon explicitně neupravuje působnost ustanovení na konkrétní trestné činy popsané ve zvláštní části, tradičním pohledem půjde o případy *Šíření pornografie* dle § 191, páčání rasistických trestných činů v podobě *Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod* dle § 356 TrZ. apod.¹⁵¹ Z aktuální problematiky stojí za pozornost vyjádření nejvyššího státního zástupce „ve vztahu k situaci na Ukrajině“ z počátku roku 2022, kdy nejvyšší státní zástupce poukazoval na limity svobody projevu zakotvené v čl. 17 Listiny. Lze předpokládat, že by do působnosti ustanovení § 103 TrZ spadaly i spisy s obsahem naplňujícím trestné činy *schvalování trestného činu* § 365 TrZ, nebo trestný čin *popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia* § 405 TrZ.¹⁵² Zhodnocení, zda by rozšiřování daného spisu naplňovalo skutkovou

¹⁴⁸ Zde je patrná vazba mezi ustanovením § 101 a 103, kdy je ustanovení o zabrání spisu zvláštní kategorií ochranného opatření zabrání věci dle § 101.

¹⁴⁹ „Šířením spisu či spisů se rozumí jakékoli zpřístupňování jejich obsahu určitým osobám nebo veřejnosti.“

Op. cit. KALVODOVÁ In ŠČERBA a kol. § 103.

¹⁵⁰ Zákon vyjmenovává většinou tiskařské náčiní, užití slova „zejména“ nenechává na pochybách, že se jedná o dispozitivní výčet, který lze vnímat široce. Tento přístup zákonodárce je vhodné vzhledem k dynamickému vývoji technických prostředků ocenit. Domnívám se, že za spis ve smyslu § 136 TrZ s ohledem na § 103 TrZ je možné vnímat i zprávu v osobním počítači, která je určena k rozeslání prostřednictvím např. e-mailové korespondence, názor potvrzuje prof. Kalvodová.

Op. cit. KALVODOVÁ In ŠČERBA a kol. § 103.

Za těchto okolností by za zařízení určené ke zhotovení spisů byl považován právě i osobní počítač. Proti tomuto zařazení hovoří jazykový výklad ustanovení, kdy považuji za pravděpodobné, že by zákonodárce uvedl osobní počítač, pokud by ho vnímal jako předmět zařaditelný pod daná ustanovení, samostatně, neboť se zvlášť věnuje např. počítačovému programu.

¹⁵¹ Op. cit. KRATOCHVÍL, s. 645.

¹⁵² Informace k možným trestněprávním limitům svobody projevu ve vztahu k situaci na Ukrajině. Nejvyšší státní zastupitelství [online]. 2022 [cit. 2023-08-28]. Dostupné z:

podstatu některého z trestných činů, připadá orgánům činným v trestním řízení. Prof. Kalvodová poukazuje na postup u sporných případů, kdy se dá předpokládat nutnost vyžádání si znaleckého nebo jiného odborného posouzení.¹⁵³ Závěr odst. 1 zavádí možnost užití méně intenzivního opatření dle § 101 odst. 4 a 5, srov. část práce *zabrání věci*.

Odst. 2 blíže vymezuje okruh osob a věcí, na které část opatření dopadá. Ustanovení je předmětem zabránění užší, dopadá pouze na spisy. Díkce zákona vymezuje tři alternativní scénáře, kdy je možné spisy zabrat, tím odst. 2 fakticky omezuje podmínky odst. 1 za účelem ochrany konečného příjemce věci. Dle první alternativní podmínky v odst. 2 je totiž možné spis zabrat pouze osobám, které se jakýmkoli způsobem podílí na jeho šíření. Není zde držena nutná personalita sankce, kdy ochranné opatření může dopadnout i na osobu rozdílnou od pachatele. Zákon užívá termínu „*osoby spolupůsobilí*“ při šíření, příkladem je tiskařský závod, který závadné letáky bez znalosti jejich obsahu tiskne.¹⁵⁴ Předmětem zabránění při druhé alternativní podmínce jsou spisy již zveřejněné, příkladem je vylepený obsahově závadný plakát. Poslední alternativou je doposud nedoručená zásilka. Konečný příjemce v těchto podmínkách nevystupuje, *a contrario* je tedy možné podobné spisy např. ze sběratelských pohnutek držet, pokud nebudou dále šířeny.¹⁵⁵

Pokud v případě odst. 2 vystupují omezující podmínky k zabránění spisu, v případě odst. 3 naopak vystupují podmínky rozšiřující. Totožně jako v případě odst. 2 dopadá ustanovení pouze na spisy, v daném případě na takové, jejichž úmyslné zveřejnění povede k spáchání trestného činu při přítomnosti ještě další okolnosti, která v rozhodném případě nenastala. Za změny okolností prof. Šámal uvádí dvě alternativy. Zaprvé obsah, který je sám o sobě trestněprávně konformní, ale drobnou změnou již trestněprávních následků dosahovat může. Druhou okolností jsou jednotlivé znaky trestného činu, kdy literatura shodně jako příklad uvádí úmysl propagace hnutí dle § 403 TrZ *Založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka*. Cílem ustanovení je zabránit nezákonnému šíření takových spisů, tedy dle díkce zákona zde

<https://verejnazaloba.cz/nsz/informace-k-moznym-trestnepravnim-limitum-svobody-projevu-ve-vztahu-k-situaci-na-ukrajine/>

¹⁵³ Op. cit. KALVODOVÁ In ŠČERBA a kol. § 103.

¹⁵⁴ Op. cit. KALVODOVÁ In ŠČERBA a kol. § 103.

¹⁵⁵ DRAŠTÍK, Antonín. Trestní zákoník (č. 40/2009 Sb.) - Komentář. ASPI, 2015, § 103. ISBN 978-80-7478-791-1.

zákonodárce pokrývá případy, kde je obava, že dojde k naplnění skutkových podstat některého z trestných činů.¹⁵⁶

2.2 Zabráni části majetku

Zásadním ustanovením mezi ochrannými opatřeními, které mají primárně majetkový charakter,¹⁵⁷ je § 102a TrZ *Zabráni části majetku*.¹⁵⁸ Ustanovení slouží k ochraně společnosti, majetku, a také k dosažení efektivnějšího odčerpávání nelegálního majetku, aby nikdo neužíval majetkového prospěchu z trestné činnosti.¹⁵⁹ Toto nejnovější ochranné opatření zákonodárce zavedl v reakci na vznik tzv. *konfiskační směrnice* v rámci europeizace trestního práva hmotného. Konfiskační směrnice se do českého práva implementuje novelou TrZ č. 55/2017 Sb. s účinností od 18. března 2017. Tím došlo k rozšíření počtu ochranných opatření z původních 4 na 5, srov. § 98 odst. 1 TrZ. Následná novela č. 287/2018 Sb. zavádí terminologické změny v reakci na zavedení termínu *výnos z trestné činnosti*. Poslední novela č. 130/2022 Sb.¹⁶⁰ koresponduje se změnami ve zvláštní části TrZ, konkrétně § 230 TrZ, který vystupuje ve výčtu trestných činů § 102a odst. 1 TrZ.¹⁶¹

Motivace orgánů činných v trestním řízení k dosažení odčerpání majetku pocházejícího z trestné činnosti je dlouhodobá. V českém právu byl tento cíl zajišťován prostřednictvím ochranného opatření *zabráni věci*, kterému byla věnována předešlá část práce. Tento ideový princip byl neměnně zakotven i v § 73 TZ 1961, kdy bez ohledu na politicko-ekonomické rozdílnosti působil obdobně.¹⁶² Aktuální úprava zavádí do českého právního řádu tzv. rozšířenou konfiskaci. Mimo majetek pocházející z trestné činnosti je zabaven i majetek, u kterého není explicitní propojení s konkrétní trestnou činností, ale

¹⁵⁶ Op. cit. ŠÁMAL a kol. § 103.

¹⁵⁷ Je zde odlišný pohled od opatření omezujících osobní svobodu, kde je postihována právě osoba činná na trestném činu nebo činu jinak trestném.

Op. cit. COUFALOVÁ, s. 31.

¹⁵⁸ Toto ochranné opatření se odlišuje i od tradičního vnímání ochranných opatření dopadajících na majetek. Opatření původně sloužilo k zabránění nástrojů určených k páčání trestné činnosti *instrumenta sceleris*, případně věcí vyloučených z právních vztahů *res extra commercium*. Nyní rozšířeno o odčerpávání výnosů z trestné činnosti.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2019, 5 Tdo 1069/2019-I.

¹⁵⁹ V souladu se zásadou, že nikdo nemá mít prospěch z trestné činnosti, patrně v § 39 odst. 7 TrZ.

¹⁶⁰ Zákon č. 130/2022 Sb. kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

¹⁶¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 130/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

¹⁶² JELÍNEK, Jiří. Několik poznámek k zabránění věci podle § 73 odst. 1 písm. c) TrZ. Socialistická zákonnost, 1986, č. 5, s. 263.

je pravděpodobné, že z trestné činnosti pochází. Orgánům činným v trestním řízení má pomoci v boji s organizovaným zločinem.¹⁶³ Toto provedení je považováno mnohými za jedno z nejproblematictějších ustanovení TrZ. Především jde o sníženou právní jistotu pro osoby, na které opatření dopadá, omezením právních záruk a principů.¹⁶⁴

Odstavec první vymezuje působnost ochranného opatření, a to pro pachatele, který je uznán vinným za trestné činy, které splňují jednu z 2 alternativních podmínek. První podmínka stanoví možnost uložení ochranného opatření *zabrání části majetku* pachateli, který byl uznán vinným pro úmyslné trestné činy s horní hranicí trestní sazby nejméně 4 roky. Díkce zákona zde nevychází z konkrétní výše uloženého trestu, ale v souladu se zásadou *nulla poena sine lege* přináší nezbytnou právní jistotu. Podmínka trestní sazby ve výši nejméně 4 roky není navázána na jiná ustanovení TZ. Důvodem je naplnění požadavků *konfiskační směrnice*, která sazbu nejméně 4 roky také užívá. Tím nebylo možné podmínku např. navázat na definici zločinu § 14 TZ, kterou bych v uzavřeném pohledu na TZ vnímal jako přehlednější bez významných praktických dopadů. Druhá alternativní podmínka odst. 1 užívá taxativního výčtu devíti trestných činů, za které je možné ochranné opatření také uložit.¹⁶⁵ Významné zastoupení mezi taxativně uvedenými trestnými činy mají trestné činy korupční povahy, v širším významu lze hovořit o tzv. kriminalitě bílých límečků, v souladu s pojednáním *White-Collar Criminality* prof. Sutherland.¹⁶⁶ Základní skutkové podstaty vyjmenovaných trestných činů stanovují horní hranici trestní sazby pod 4 roky. Jazykově ze seznamu taxativního výčtu vystupuje § 285 TZ, v jehož případě je uvedena aplikace ochranného opatření pouze pro odst. 2 až 4. Tento přístup je navázán na legislativní techniku, která byla užita při vytvoření samotného § 285, který v odst. 1 a 2 stanovuje dvě samostatné základní skutkové podstaty, ochranné opatření se skutkové podstaty v odst. 1 netýká. V odst. 1 ustanovení § 102a dále vystupuje společná navazující podmínka, která platí pro obě z alternativních podmínek, majetkový prospěch, který pachatel trestným činem získal nebo se snažil získat pro sebe nebo pro jiného. Ochranné opatření dopadá na pachatele, u

¹⁶³ Op. cit. Důvodová zpráva k zákonu č. 55/2017 Sb.

¹⁶⁴ Op. cit. JELÍNEK, poznámky s judikaturou, s. 175.

¹⁶⁵ Vládní návrh počítal s taxativním výčtem pouze 8 trestných činů, v návrhu nefiguroval § 192 TZ *Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií*. Tato problematika byla doplněna až pozměňovacím návrhem 753/2, na základě usnesení ústavně právního výboru č. 232 ze dne 25. května 2016. Sněmovní tisk 753/2, usnesení ústavně právního výboru k tisku 753/0. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2023-08-28]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=126850>.

¹⁶⁶ SUTHERLAND, Edwin H. White-collar criminality. In: *Readings in Criminology and Penology*. Columbia University Press, 1972. p. 117-130.

kterého se má za to, že jeho majetek pochází z trestné činnosti. Zákon zde stanovuje až pětileté rozhodné období před spácháním trestného činu, kdy je možné zkoumat majetkové poměry pachatele, které při shledání stavu jako hrubě nepoměrného k příjmům pachatele, mohou vést k užití ochranného opatření zabrání části majetku.¹⁶⁷ Lhůta 5 let byla zvolena s ohledem na obdobné zahraniční úpravy, jejichž cílem je především zajištění dostatečných informací na posouzení uložení ochranného opatření a ochrana dotčených osob před nepřiměřeným zatížením. O promítnutí totožné lhůty se v návrhu zákona uvažovalo i pro § 66 TZ *Propadnutí majetku*, realizováno ale nebylo.¹⁶⁸ *A contrario* se tedy může jednat i o období kratší než pětileté. Díkce zákona poukazuje i na období následující po spáchání trestného činu, které plyne do pravomocného rozhodnutí.¹⁶⁹ V rámci přechodných ustanovení zákona č. 55/2017 Sb. se pro účely uložení ochranného opatření přihlíží výhradně k majetku, který pachatel nabyt, nebo s ním odpovídajícím způsobem disponoval po nabytí účinnosti zákona, a to tedy po 18. 3. 2017. Tím není omezeno, aby bylo uložené ochranné opatření navázáno na trestný čin, který se stal dříve, pachatel věc mohl později převést.¹⁷⁰ Zohledňovaným majetkem není pouze majetek, který pachatel nabyt, ale i majetek, s kterým v období disponoval, a to převedl na jinou osobu, nebo do majetku svěrenského fondu. Mimo to zákon neurčitě umožňuje soudu i aplikaci ustanovení na základě „jiné skutečnosti odůvodňující takový závěr“.¹⁷¹ Aplikace ochranného opatření zabrání části majetku patří mezi problematické pasáže při doktrinálním zkoumání zmíněného ustanovení, kdy soud pracuje se sníženým důkazním břemenem při propojení zabaveného majetku s trestným činem.¹⁷² Snížené důkazní břemeno je v důvodové zprávě reprezentováno *silnými indiciemi*, které při zkoumání vedou k domnění, že majetek nepochází z legitimních zdrojů.¹⁷³

¹⁶⁷ Předkladatel zvolil, že výše nepoměru nebude zákona stanovena, jak je tomu i ve většině jiných členských států. Návrhy na stanovení výše nepoměru pevnou částkou, nebo vyjádřenou násobkem, předkladatel nezvolil. Zvolené řešení tedy otvírá prostor aplikační praxi k vymezení „hrubého nepoměru“ pro institut zabrání části majetku.

¹⁶⁸ Sněmovní tisk 753/0, Novela z. - trestní zákoník - EU. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z:

<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=753&ct1=0>.

¹⁶⁹ Op. cit. KALVODOVÁ In ŠČERBA a kol. § 102a.

¹⁷⁰ Op. cit. JELÍNEK a kol., s. 498.

¹⁷¹ Za takové skutečnosti DZ příkladem uvádí „pachatel opakovaně páchá ziskově orientovanou trestnou činnost, styky s kriminálními osobami, účast v organizované skupině zaměřené na zisk, převody peněžních prostředků zásadně v hotovosti“.

¹⁷² KOTLÁN, Pavel. Zajišťování majetku v trestním řízení. Státní zastupitelství: profesní časopis státních zástupců a státního zastupitelství České republiky, 2019, 5.

¹⁷³ Op. cit. Důvodová zpráva k zákonu č. 55/2017 Sb.

Odst. 1 ukládá ochranné opatření přímo pachateli. Ve vztahu k věci a splnění jednotlivých podmínek dle odst. 1 je možné překročit personalitu sankce a ukládat ochranné opatření i jiným osobám, na které pachatel věc zpravidla převedl. Tyto osoby jsou vyjmenovány v odst. 2, který je v souladu s principy nástrojů proti praní špinavých peněz, kdy je zřejmá obava z faktického fingování dané transakce.¹⁷⁴ Ustanovení osoby dělí do 5 skupin, které jsou členěny v písmenech a) až e). Interpretacně složité otázky přináší první skupina a), kdy pachatel majetek převádí bezplatně nebo za nápadně výhodných podmínek na jinou osobu. Navazující podmínkou pro aplikaci ustanovení je subjektivní stránka ze strany nabývající osoby, která buď věděla, nebo vědět mohla a měla,¹⁷⁵ že majetek pochází z činnosti rozporné se zákonem, nebo je účelem převodu snaha vyhnout se účinkům zabránění. Zákon nepožaduje, aby osoba přímo vnímala původ věci z trestné činnosti, postačuje samotná protizákonnost nabytí majetku.¹⁷⁶ Toto kritérium je zásadní při posuzování trestnosti dané osoby dle § 216 TZ *Legalizace výnosu z trestné činnosti* a § 217 TZ *Legalizace výnosu z trestné činnosti z nedbalosti*. Písm. b) upravuje převedení na osobu blízkou. *A contrario* lze dovodit, že písm. b) pod pojmem „jiná osoba“ jsou všechny osoby, vyjma právě osoby blízké. *Osoba blízká* je zakotvena ve výkladovém ustanovení § 125 TZ, kde je výčet jednotlivých rodinně právních vztahů, které zákon stanovuje za blízké. Zásadní změnou od písm. a) je absence podmínek, kdy k uložení ochranného opatření osobě blízké stačí, že je osobou blízkou a byl na ní majetek převeden. Písm. c) stanovuje dopady při převodu majetku na právnickou osobu, a to takovou, kde má pachatel alternativně *většinou majetkovou účast, většinový podíl na hlasovacích právech, rozhodující vliv na řízení*. Naplnění této podmínky je možné i ve spojení s osobami blízkými. Písm. b) a c) tedy na rozdíl od písm. a) vyžadují speciální vztah pachatele k dané osobě.¹⁷⁷ Druhou kumulativní podmínkou je užívání věci pachatelem zdarma nebo za významně výhodných podmínek. Praktickým příkladem může být užívání nemovitosti – rodinného domu, nebo osobního automobilu. Písm. d) upravuje poslední případ převodu majetku, v daném případě do svěřenského fondu, tedy vyčleněné entity majetku dle § 1448 OZ an.¹⁷⁸ Odst. 2 uzavírá písm. e), které jako jediné

¹⁷⁴ TEICHMANN, Fabian Maximilian. Recent trends in money laundering and terrorism financing. *Journal of Financial Regulation and Compliance*, 2019, 27.1: 2-12.

¹⁷⁵ Ustanovení poukazuje na obdobnou úroveň vědění jako v případě nedbalostního jednání dle § 16 odst. 1 písm. b), sled slov „mohl“ a „měl“ je prohozen.

¹⁷⁶ Op. cit. KALVODOVÁ In ŠČERBA a kol. § 102a.

¹⁷⁷ NÁHLOVSKÁ, Lenka. Ochranné opatření zabránění části majetku jako nástroj kontroly kriminality. *Právní rozhledy*, 2019, 99-104.

¹⁷⁸ Op. cit. KALVODOVÁ In ŠČERBA a kol. § 102a.

nevystupuje v právních vztazích v souvislosti s převodem majetku. Ochranné opatření zde dopadá na případy nabytí majetku do společného jmění manželů, které je upraveno v § 708 OZ. Zákon řeší situace, kdy jeden z manželů zajistí majetek ve spojení s trestnou činností. Vlastnictví k němu nabývají oba manželé v rámci společného jmění manželů zároveň, tedy by nebylo možné uložit ochranné opatření dle § 102 a odst. 1. Důvodová zpráva zde poukazuje na faktický stav, kdy i majitel, který není na trestnou činnost vázán, profituje z takto získaného majetku.¹⁷⁹

Odst. 3 vymezuje část majetku, která je předmětem zabránění. Ustanovení zakotvuje dvě podmínky, kterými je soud při ukládání vázán. První podmínkou je nutnost konkretizace zabrané věci, takovou věcí může být i věc legálně nabytá, neboť celkový stav majetku pachatele je v hrubém nepoměru. Druhá podmínka se věnuje hodnotě zabraných věcí, ta může sahát *až do výše zjištěného hrubého nepoměru* v majetku pachatele, *a contrario* tedy může být hodnota i nižší.

V odst. 4 zákon připouští zabránění náhradní hodnoty. Dané ustanovení vykazuje podobné rysy jako ustanovení § 71 *propadnutí náhradní hodnoty*, které upravuje problematiku trestů a ustanovení § 102 *zabránění náhradní hodnoty* navázané na ochranné opatření *Zabránění věci*. V případě ochranného opatření zabránění části majetku může soud uložit zabránění náhradní hodnoty v případě naplnění jednoho ze tří případů. Prvním případem je neznámost, kde se věc nachází. V daném případě není nutné zavinění pachatele na výsledném stavu. Druhá podmínka stanovuje ochranu zejména třetích osob, kterých by se uložení ochranného opatření na jejich právech. Vzhledem k užití fakultativní dikce „zejména třetích osob“ se domnívám, že zákonodárce ponechává prostor na aplikaci ustanovení i v případě ukládání ochranného opatření přímo pachateli. Třetí podmínka aplikace náhradní hodnoty přináší jako první nutnost zapříčinění na výsledném stavu ze strany pachatele, a to zejména zničením věci, nebo jiným zmařením zabránění. U třetí podmínky je patrné prolnutí s § 71 a § 102. Odlišností od daných ustanovení je obligatorní povinnost soudu zajistit odborné posouzení hodnoty věci.¹⁸⁰

Odst. 5 přináší konkretizaci zabrané věci. Zabránění se vztahuje i na plody a užitky věci, v souladu s § 491 OZ. Naopak se zabránění neužije na věci, které jsou nezbytné k uspokojování životních potřeb pachatele nebo jím vyživovaných nebo vychovávaných osob.¹⁸¹

¹⁷⁹ Op. cit. Důvodová zpráva k zákonu č. 55/2017 Sb.

¹⁸⁰ Op. cit. KALVODOVÁ In ŠČERBA a kol., § 102a.

¹⁸¹ V souladu s recitálem 18 konfiskační směrnice.

2.2.1 Legislativní proces v PSP ČR

Jak již bylo předznamenáno, ochranné opatření zabránění části majetku je považováno za kontroverzní ustanovení TrZ, které je hraniční v rámci trestněprávních principů. Ochranné opatření bylo vnímáno sensitivně již v průběhu legislativního procesu, kdy zpravodajka zákona prof. Válková poukazovala na fakt, že dochází k zásahu do práv „*než je dotýčný pravomocně odsouzený*“. Garančním výbor, kterým byl ústavně právní výbor PSP ČR, doporučil po podání pozměňovacího návrhu 753/2 jeho schválení. I přes rozebírané kontroverzní momenty byl vnímán zásadní pozitivní přínos, který napraví dlouhodobě trvající stav, který nezajišťoval efektivní konfiskaci.¹⁸² Projednávání návrhu proběhlo bez větší aktivity zákonodárců, když v rámci všech 3 čtení vystoupili pouze za předkladatele ministr spravedlnosti Robert Pelikán, již zmíněná zpravodajka Helena Válková a v prvním čtení poslanec Radek Vondráček, který vzhledem k implementační lhůtě navrhl zkrácení lhůty pro projednání ve výborech na 30 dnů.¹⁸³ V průběhu projednávání došlo k zpřesnění návrhu, a to prostřednictvím výše zmíněného pozměňovacího návrhu, který vzešel z činnosti garančního výboru.

Větších pozornosti a dávky kontroverzí se návrhu dostalo v horní komoře Parlamentu ČR. Pod řízením schůze tehdejšími místopředsedou Senátu ČR Jaroslavem Kuberou vystoupil za navrhovatele ministr Pelikán, zpravodajem za ústavně-právní výbor, který návrh schválil, byl senátor Miroslav Antl. Rozpravu zahájil senátor Doubrava, který navrhl se návrhem nezabývat, protože „*se jedná o soulad s legislativou EU, takže nám stejně nezbyvá nic jiného, než to schválit*“, tento procesní návrh kritizovala senátorka Wagnerová. K meritu návrhu vystoupil senátor Canov, který v garančním výboru pro návrh nehlasoval. V návrhu vnímal tři oblasti, „*kteřé jsou takové podivné, spíš jsou v nepořádku*“. První obavy vázal ke sníženému důkaznímu standardu, který vede k zabránění části majetku., neboť dle jeho názoru má soud rozhodovat na základě jistoty a ne domněnek. Dále vznesl námitky, že návrhem změny TŘ § 7a dochází k povinnosti „udávání“ příbuzných osob. Třetím aspektem, na který nahlíží negativně, jsou finanční úřady, „*kteřé můžou zdaňovat majetek stoprocentně, který je neprokázán*“. V daném

¹⁸² Vystoupení zpravodajky zákona v průběhu 2. čtení v PSP ČR.

Stenoprotokoly, 49. schůze, Středa 7. září 2016. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/049schuz/s049081.htm#r1>.

¹⁸³ Stenoprotokol, 1. čtení.

Stenoprotokoly, 44. schůze, Středa 4. května 2016. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/044schuz/s044362.htm>.

případě vnímám nepřímé vrácení k prvnímu argumentu, kterým své vystoupení začal, tedy obava ze sníženého „důkazního standardu“, návrh navrhl zamítnout. S problematikou sníženého důkazního standardu navázala senátorka Wagnerová ohledně § 102a nové ochranné opatření zabrání části majetku, která chápe potřebu sníženého standardu, především u významné trestné činnosti, „kde by litaly stamiliony“. Zároveň nevnímá jako proporcionální, že se tato ustanovení dotýkají všech TČ s horní sazbou nad 4 roky, v tu chvíli se to dle senátorky Wagnerové týká většiny TČ. Druhým argumentem při svém vystoupení, kterým navrhovala zamítnutí návrhu, je obava z dvojitého trestání. Dle jejího názoru dochází k porušení principu *ne bis in idem*, kdy může být pachatel zároveň trestán (omezen na majetku) prostřednictvím i jiného právního předpisu, odkazuje na legislativu souvislosti s prokazováním původu majetku. Pokud by se nejednalo o porušení principu *ne bis in idem*, je to zajisté „naprosto neproporcionální“. Posledním, kdo se meritorně zapojit do rozpravy, byl senátor Patrik Kunčar. Dle jeho názoru není zavedení ochranného opatření zabrání části majetku nutné, lze jeho cílů dosáhnout aplikací majetkových trestů. Za předkladatele na závěr vystoupil ministr Pelikán, který poukázal na přísnější úpravu v jiných členských státech, s důrazem na dualismus trestněprávních sankcí naznačil nemožnost propojení jednotlivých sankcí. S výhradou senátorky Wagnerové se vypořádal s důvěrou v soudy, které nebudou v případě odčerpání majetku jiným způsobem postupovat nelogicky. Návrh byl v senátu schválen, pro hlasovalo 30 senátorů, proti 2.¹⁸⁴

V porovnání s dolní komorou byla diskuze významnější, přesto ani zde nelze než konstatovat, že se zákonodárci v rozpravách věnovali návrhu relativně málo. I přes kvantitativně omezený vklad je možné z příspěvků zákonodárců vnímat citlivé oblasti úpravy.

Prezident republiky zákon podepsal. K jeho vyhlášení ve sbírce zákonů došlo 3. 3. 2017 pod číslem 55/2017 Sb. Důvodová zpráva jako termín určený pro provedení implementace uvádí 4. 10. 2016,¹⁸⁵ srovnání projev poslance Radka Vondráčka v průběhu prvního čtení.¹⁸⁶

¹⁸⁴ Stenoprotokol, schůze 19. 1. 2017.

Stenoprotokoly, 2. den schůze – 19.01.2017. Senát Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/82763/69490>.

¹⁸⁵ Samotná směrnice 2014/42/EU uvádí ve svém článku 12 *Provedení* jako implementační lhůtu 4. 10. 2015.

¹⁸⁶ Op. cit. Sněmovní tisk 753/0.

2.2.2 Právní dilemata

Při zakotvení daného institutu se vzhledem k výše zmíněné parlamentní diskuzi zákonodárci vypořádávali s několika otázkami, které toto kontroverzní ustanovení přináší. V samotné diskuzi již nezazněla některá z témat, které rozpracovávala důvodová zpráva k zákonu č. 55/2017 Sb. Absence v parlamentní diskuzi je částečně pochopitelná, zákonodárce již pouze pracoval s navrženou vládní legislativou, neměl ambici o zcela zásadní změny v komplexním ukotvení ustanovení.

2.2.2.1 Právní povaha předpisu

Jednou z otázek, která byla již vyřešena bez následné ingerence zákonodárců, je bod 2.1 důvodové zprávy. Ten ve třech variantách předkládal možnosti *povahy právních předpisů*, upravující „rozšířenou konfiskaci“, a to:

Varianta 1

Rozšířené zabavení majetku bude upraveno v trestněprávních předpisech, přičemž je bude ukládat na návrh státního zástupce trestní soud.

Varianta 2

Rozšířené zabavení majetku bude upraveno ve zvláštním trestním zákoně, přičemž je bude ukládat na návrh státního zástupce trestní soud.

Varianta 3

Rozšířené zabavení majetku bude upraveno v samostatném zákoně, přičemž je bude ukládat na návrh státního zástupce civilní soud ve zvláštním řízení.¹⁸⁷

Pro realizaci ustanovení byla zvolena varianta 1. Zásadními argumenty byla podobnost úpravy ve většině jiných členských států. Právě efektivnější mezinárodní justiční spolupráce mezi jednotlivými členskými státy patří mezi zásadní pilíře funkčnosti tohoto ustanovení, podobné nastavení v jednotlivých právních řádech by mělo této spolupráci přispět. Mezi dalšími argumenty pro variantu 1 zaznívala blízká vazba mezi trestním řízením o vině a trestu, kde je úzká vazba s rozšířenou konfiskací. Tento přístup ale klade zásadní otázku, zda řízení ohledně rozšířené konfiskace obstojí úrovni trestněprávních zásad, které právě TrZ stanovuje. Důvodová zpráva svou volbu ohledně rozšířené konfiskace podporuje konstatováním, že „...nepředstavuje natolik výrazný zásah do zásad trestního práva, aby bylo nezbytné vydělovat jejich úpravu mimo rámec standardní úpravy v trestních předpisech...“. Toto tvrzení je zásadní pozicí, kterou

¹⁸⁷ Op. cit. Důvodová zpráva k zákonu č. 55/2017 Sb.

zákonodárce přijetím zákona přijal za své a nutí především odbornou veřejnost k zvažování oponentních stanovisek.

Částečné řešení zmíněného přinášela varianta 2, která měla podporu na úrovni Legislativní rady vlády (dále jako „LRV“) ze strany prof. Šámala a části členů komise.¹⁸⁸ Tento proud podporuje přijetí zvláštního trestního zákona, jako precedenční příklady českého právního řádu uvádí ZSM a ZTOPO. Podporovatelé této varianty vidí ve zvláštním zákoně řešení rozporů ohledně trestněprávních zásad, s kterými je rozšířená konfiskace ve střetu. Stanovisko LRV přímo uvádí zásadu materiální pravdy,¹⁸⁹ *contra* sníženou jistotu důkazního závěru u rozšířené konfiskace.¹⁹⁰ Vložení rozšířené konfiskace do obecných trestních předpisů povede naopak k nepřijetí sníženého standardu dokazování ze strany rozhodovací praxe, tedy následně k faktickému neuskutečnění účelu Směrnice.¹⁹¹ Důvodová zpráva k variantě 2 vnímá jako problematický vznik nového řízení na základě zvláštního zákona, které slovy důvodové zprávy přirovnává k „*adheznímu řízení, ..., které je na řízení o vině a trestu závislé.*“ Navazujícími argumenty je vznik překážky věci rozhodnuté *ne bis in idem*, komplikující i mezinárodní justiční spolupráci.¹⁹² S tímto postojem nesouhlasí většina LRV, která ve speciálním zákonu nevidí automatický vznik speciálního řízení. Obdobně jako v případě ZTOPO a ZSM by došlo k stanovení odchylek, které nahradí obecnou úpravu trestněprávních předpisů.¹⁹³

Varianta 3 počítající se zakotvením institutu v samostatném zákoně, na jehož základě by probíhalo zvláštní civilní řízení. Třetí varianta nedosahovala pozornosti jako varianty předcházející. Řešení institutu v civilním řízení přináší zcela odlišné nároky na zásady řízení a společné řešení pro zabavení majetku nezaloženého na odsouzení, tzv.

¹⁸⁸ Ze stanoviska LRV nelze explicitně implikovat poměr podpory této varianty. *a contrario* z komentáře ve stanovisku LRV k podpoře varianty 1 „Nelze souhlasit s názorem předkladatele (zastávaným menší částí komise.“

¹⁸⁹ Zásada materiální pravdy je zde užitá jako obecná zastřešující zásada, která je ve stanovisku LRV, DZ, doktrinálních člancích etc. dále rozváděna. Obdobného přístupu bude užito i v této práci.

¹⁹⁰ Zásada materiální pravdy má zcela kardinální úlohu v dlouhodobé tradici kontinentálního trestního řízení.

STORCH, R. Řízení trestní rakouské. Díl 1. Praha: Tiskem a nákladem J. Otty, 1887. s. 8. In KANDOVÁ, Aneta. ROZŠÍŘENÁ KONFISKACE VE SMYSLU § 102a TrZ. Trestněprávní revue 4/2022, s. 218.

¹⁹¹ Šámal, P. In LRV. Pracovní komise pro trestní právo. Stanovisko ze dne 18. 1. 2016. In KRULCOVÁ, Aneta. ROZŠÍŘENÁ KONFISKACE VE SMYSLU § 102a TrZ. Trestněprávní revue 4/2022, s. 218.

¹⁹² Op. cit. Důvodová zpráva k zákonu č. 55/2017 Sb.

¹⁹³ Šámal, P. In LVR. Pracovní komise pro trestní právo. Stanovisko k návrhu zákona, kterým se mění trestní zákoník a další související zákony ze dne 18. 1. 2016. Čj. OVA 1524/15. Úřad vlády ČR. 2016. In Op. cit. KRULCOVÁ, s. 218.

non – conviction based confiscation.¹⁹⁴ Tento typ řízení nabízí efektivnější nástroje z pohledu konfiskace prostředků, příkladem otočení důkazního břemene, dosah na větší okruh osob a jiné. Oproti tomu je patrná snížená ochrana podezřelých osob, respektive osob, na které opatření dopadají. V případě relevantního zvažování této varianty by bylo nutné hledání citlivého kompromisu mezi efektivitou nástrojů a ochranou osob. Předkladatel v daném případě vyjádřil obavu z následků této varianty pro mezinárodní justiční spolupráci, která je v konfiskační oblasti vázána na trestní problematiku.

Z výše sepsaného je patrné, že každá z variant přináší svá pozitiva i negativa. Optikou aktuálního vývoje a při zhodnocení výše zmíněných okolností, považují zvolené řešení za příliš konzervativní. Dle všeho zvítězil argument souladu s většinou členských států a následně jistější mezinárodně justiční spolupráce. Obzvláště v případě souladu s jinými právními řády je otázkou, jak tato srovnání naplňují požadavky komplexní komparace, aby bylo možné zodpovědně zhodnotit jednotlivé vztahy uvnitř konkrétních právních řádů. Tento přístup zvítězil nad zcela relevantním rizikem, že užití institutu je jeho začleněním do obecných trestních předpisů významně limitováno, s čímž souhlasím. Argumentem pro variantu 2 přináší i aktuální geopolitický vývoj, v jehož reakci Komise představila návrh nové konfiskační směrnice. V případě jejího schválení, bude nutné znovu implementovat nové harmonizační požadavky. Důvodová zpráva uvádí jako protiargument varianty 2, že by byla vhodná až v případě komplexnější úpravy konfiskační oblasti. „*Taková varianta by byla na místě v případě, že by navržená úprava šla nad rámec směrnice a rozšířené zabavení majetku upravila komplexně nejen pro osoby odsouzené za trestný čin...*“¹⁹⁵ Domnívám se, že zvolení varianty 1 bylo relativně krátkozraké, neboť novými evropskými předpisy bude pravděpodobně docházet k tlaku na komplexnější řešení, které spíše mohl umožnit *lex specialis*.¹⁹⁶ Zároveň vložení

¹⁹⁴ Jako příklad úpravy konfiskace bez odsouzení je uváděno Irsko a Velká Británie, která v době přijetí směrnice byla členem EU.

SIMONATO, Michele. Directive 2014/42/EU and non-conviction based confiscation: a step forward on asset recovery?. *New Journal of European Criminal Law*, 2015, 6.2: 213-228.

¹⁹⁵ Op. cit. Důvodová zpráva k zákonu č. 55/2017 Sb.

¹⁹⁶ Již v době přijetí směrnice 2014/42/ EU vydaly Parlament a Rada společně prohlášení, které vyzvalo Komisi, aby: „analyzovala, při nejbližší možné příležitosti a s ohledem na rozdíly mezi právními tradicemi a systémy členských států proveditelnost a možné přínosy zavedení dalších společných pravidel pro konfiskaci majetku pocházejícího z činností trestné povahy, a to i v případě, že odsouzení konkrétní osoby nebo osob za tyto činnosti.“ Z daného vyplývá zvýšená pravděpodobnost nových legislativních návrhů, které budou v dané oblasti uskutečněny.

7329/1/14 REV 1 ADD 1. European Council Council of the European Union [online]. [cit. 2023-08-29].

Dostupné z:

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%207329%202014%20REV%201%20ADD%201/EN/pdf>.

ochranného opatření *zabrání části majetku* narušuje strukturu TrZ a svým zařazením působí zmatečně. Hlubšímu posouzení dopadů varianty 2 bohužel logicky brání neznalost konkrétního zvláštního zákona, který byl pouze hypoteticky zvažovanou variantou bez konkrétně realizované podoby. Není tedy možné zhodnotit jednotlivé dopady, které by na právní řád zajisté měl.

2.2.2.2 Typ trestní sankce

S problematikou *povahy právního předpisu*, který upravuje rozšířenou konfiskaci, fakticky souvisí zvolení *typu trestní sankce*, prostřednictvím které se zakotví rozšířené zabavení majetku do právního řádu. Problematika řešená v DZ pod bodem 2.2 neměla speciální pozornosti zákonodárce v průběhu legislativního procesu.

Navrhovatel předložil dvě alternativy:

Varianta 1

Rozšířené zabavení majetku vůči pachateli se bude uplatňovat prostřednictvím trestu propadnutí majetku, který bude odpovídajícím způsobem modifikován, a vůči třetím osobám prostřednictvím zabrání věci, jež bude v tomto směru doplněno.

Varianta 2

*Rozšířené zabavení majetku bude uplatňováno prostřednictvím nového ochranného opatření zabrání části majetku.*¹⁹⁷

Předkladatel zvolil variantu 2. Totožně jako v případě povahy právního předpisu neprojevil zákonodárce vůli tuto variantu měnit a přijal ji za svou. Podobně jako v případě povahy právního předpisu by případná změna v průběhu legislativního procesu na půdě Parlamentu vedla k vzniku fakticky zcela odlišného návrhu od návrhu předkladatele.

Nepreferovaná varianta využívala existujících ustanovení TrZ, když slovy DZ upravovala ustanovení § 66 o trestu *propadnutí majetku* a § 101 o ochranném opatření *zabrání věci*. Na první pohled daná systematika řeší jednu ze zásadních kontroverzí nyní existujícího ustanovení § 102a TrZ, a to snížení důkazního standardu, když určuje jako propadlý majetek ten, který je v hrubém nepoměru k legitimním příjmům pachatele. Zde však DZ správně poukazuje na nemožnost takového provedení, protože „*Trestem ukládaným v trestním řízení nelze odčerpávat majetek obecně nelegitimního původu.*“ Takový postup nevyhovuje ani požadavkům směrnice, která možnost propadnutí majetku váže na více skutečností.¹⁹⁸ Výše zmíněné okolnosti nenaplňují dle všeho implementační

¹⁹⁷ Op. cit. Důvodová zpráva k zákonu č. 55/2017 Sb.

¹⁹⁸ Op. cit. Důvodová zpráva k zákonu č. 55/2017 Sb.

požadavky směrnice, tedy by nejenom vedly k pravděpodobnému řízení s ČR,¹⁹⁹ ale fakticky nenaplnění požadavků pro sjednocení právních řádů mezi členskými státy vede k neefektivní justiční spolupráci. Důvodová zpráva samotná přistupuje k variantě 1 s významnou skepsí, když si je vědoma její faktické neproveditelnosti, tedy její zastoupení vnímám pouze jako naplnění alternativy návrhu *pro forma*.

Zvolená varianta 2 vedla k zavedení nového ochranného opatření *zabrání části majetku* § 102a TrZ. Ochranné opatření odpovídá požadavkům směrnice. Kontroverze daného ustanovení je významně založena na hraničním postavení daného ochranného opatření, promítající se jako *kolize základních zásad a některých principů ukládání trestních sankcí s povahou zabránění části majetku*.²⁰⁰ Jak bylo již v této práci zmíněno, ochranná opatření se od trestu v jistých aspektech odlišují. Ochranná opatření mají primárně preventivní účel bez morálního odsudku pro osobu, které jsou ukládány. Teorie zároveň poukazuje na obtížnost určení hranice mezi tresty a ochrannými opatřeními, neboť jejich teoretické dělení mnohdy prakticky splývá.²⁰¹ Nespornou výhodou ochranných opatření v daném případě je absence personality sankce, která je u trestů vyžadována.²⁰²

V případě ochranného opatření *zabrání části majetku* vnímám toto splnutí o to výrazněji, neboť dva základní znaky, a to preventivní charakter opatření a absence morálního odsudku pro osobu pachatele jsou pouze obtížně naplnitelné. Pro konformní výklad v případě prevence je nutné vystavět křehkou interpretaci, že odčerpání nelegálního příjmu povede k zabránění následné činnosti, respektive ztráta nelegálního příjmu učiní pokračování v nelegální činnosti za příliš nevýhodné a pachatel tedy činnosti zanechá. Oponentní stanovisko vnímám v obecném postoji např. prof. Šámala.²⁰³

Interpretaci absence morálního odsudku v případě uložení ochranného opatření *zabrání části majetku* považuji za ještě obtížnější. Souhlasím s úvahou, že uložení opatření pachatele staví do pozice, kdy je fakticky deklarována jeho trestná činnost před vydáním rozsudku. Takové rozhodnutí s sebou nese morální odsudek v širším smyslu,

¹⁹⁹ Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie ze dne 1. 12. 2009., čl. 258 an.

²⁰⁰ NÁHLOVSKÁ, Lenka. Snížený důkazní standard při ukládání ochranného opatření zabránění části majetku In JELÍNEK, Jiří. Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces. Praha: Leges, 2018, s. 430 ISBN 978-80-7502-287-5.

²⁰¹ Op. cit. VANDUCHOVÁ, s. 76.

²⁰² Srov. § 101 odst. 1 písm. c); § 101 odst. 2

Op. cit. ŠÁMAL a kol., s. 336-337.

²⁰³ Op. cit. ŠÁMAL In GŘIVNA a VANDUCHOVÁ ed., s. 342–343.

než by mělo uložení analogického trestu pro jasně vyjádřený trestný čin.²⁰⁴ Jako **morální odsudek** vnímám veřejnou stigmatizaci, která snižuje pachatelovo společenské postavení. Vzhledem k nejasnému vymezení trestné činnosti, za kterou je ochranné opatření uloženo ve spojení s neurčitými skutečnostmi, které soudu svědčit o nelegálnosti majetku, např. styk s osobami z kriminálního prostředí, je šířka dopadu takového morálního odsudku významná.

Jako další problematický aspekt vnímám konformitu se speciální zásadou přiměřenosti § 96 TrZ. Specifičnost zásady přiměřenosti pro ochranná opatření je především v posouzení *"nebezpečí, které od pachatele v budoucnu hrozí pro zájmy chráněné trestním zákonem"*. Takové zhodnocení je ale těžko naplnitelné na základě neurčitých skutečností, které k uložení opatření postačují.

Volbu varianty 2 vnímám jako jedinou možnou, neboť první předložená varianta nenaplnuje požadavky implementace. Výše zmíněné kontroverze vnímám jako přirozený následek rozhodnutí, které bylo učiněno při zakotvení rozšířeného zabránění majetku do obecných trestních předpisů. Varianta 2 při volbě povahy předpisu by umožnila zakotvení zabránění části majetku mimo obecnou strukturu trestních sankcí. Ochranná opatření a na ně navázané zásady při zřeteli historického vývoje svědčí spíše ochranným opatřením terapeutické povahy. Naopak zabránění části majetku odpovídá částí svých znaků koncepci trestů.²⁰⁵

2.2.2.3 Snížený důkazní standard a související zásady

V legislativním procesu nejčastěji rezonovala obava sníženého důkazního standardu, který bude daným ustanovením tzv. rozšířené konfiskace založen. Obavu vyjádřil i prof. Šámal a jiní v LRV, kteří vyjádření ustanovení považovali z příliš vágní a rozporné s některými zásadami trestního práva.²⁰⁶ Snížený důkazní standard je zakotven v odst. 1, který říká *„Soud může uložit...má za to, že určitá část jeho majetku pochází z trestné činnosti vzhledem k tomu, že hodnota majetku...je v hrubém nepochopitelném...nebo byly zjištěny jiné skutečnosti odůvodňující takový závěr“*.²⁰⁷ Zákodárce v souladu se směrnicí umožňuje odčerpat majetek, který má pravděpodobně kriminální původ. Ustanovení slovy předkladatele *„počítá s výslovným kriminálním původem*

²⁰⁴ Op. cit. NÁHLOVSKÁ In JELÍNEK, dokazování, s. 430.

²⁰⁵ Op. cit. NÁHLOVSKÁ, s. 99-104.

²⁰⁶ Op. cit. LRV, dále také In Směrnice EU o rozšířených konfiskacích rozdělila komisi pro trestní právo při LRV. Česká justice [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2016/03/smernice-eu-o-rozsirených-konfiskacích-rozdelila-komisi-pro-trestni-pravo-pri-lrv/>.

²⁰⁷ TrZ § 102a odst. 1.

odčerpávaného majetku, byť nevyžaduje, aby takový pôvod byl prokázán nade vší pochybnost, ale postačí silná míra pravděpodobnosti“.²⁰⁸ Předkladatel zde přímo slovy „nade vší pochybnost“ a *contrario* prolamuje tradiční trestněprávní zásadu *in dubio pro reo*, tedy v pochybnosti ve prospěch obviněného, kdy konkrétní důkazní břemeno nese stát.²⁰⁹ Míra pravděpodobnosti o kriminálním původu majetku je explicitně vyjádřena hrubým nepoměrem majetku s legálními příjmy a dalšími skutečnostmi, které pouze demonstrativně vyjadřuje důvodová zpráva, Kotlán mluví o tzv. „domnělém“ „pravém“ výnosu z trestné činnosti.²¹⁰

V souvislosti se sníženým důkazním břemenem dochází k zhodnocení dalších trestněprávních zásad, především zásady materiální pravdy. Ta je zakotvena v § 2 odst. 5 TR „Orgány činné v trestním řízení postupují ... aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí.“ Jak Náhlovská poukazuje, jedná se o posouzení skutkového stavu trestného činu, ne o uložení sankce.²¹¹ V případě zabrání části majetku je ale páchaní trestné činnosti před spácháním posuzovaného činu již presumováno, v takovém případě není možné považovat zásadu materiální pravdy za řádně vypořádanou.

I přes teoretické vymezení zůstává významná interpretační mezera o určení dostatečné míry pravděpodobnosti, která vede k dostatečnému přesvědčení o kriminálním původu majetku. Je vhodné poukázat i na obavy z nenaplnění zásady volného hodnocení důkazů, „když soudci zákon *de facto* stanovuje skutečnost, která ho má vést k přesvědčení, že jde o věc pocházející z trestné činnosti.“²¹² Tuto obavu svým postupem naplnily soudy první a druhé instance v případě, který řešil Ústavní soud pod náležením sp. zn. II.ÚS 1026/21. V daném případě byl pachatel pravomocně odsouzen za zločin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1, odst. 2 písm. b) TrZ.²¹³ Pachatel byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání dvou let a peněžitému trestu ve výši 50 000 Kč, státní zástupce podal návrh na zabrání části majetku stěžovatele podle § 102a odst. 1 TrZ, konkrétně finančních prostředků na bankovním účtu v hodnotě 1 950 000 Kč, kdy následně došlo

²⁰⁸ Op. cit. Důvodová zpráva k zákonu č. 55/2017 Sb.

²⁰⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 29. 4. 2009, I. ÚS 3094/08.

²¹⁰ Op. cit. KOTLÁN.

²¹¹ Op. cit. NÁHLOVSKÁ, s. 99-104.

²¹² PELC, Vladimír. Důkazní břemeno v trestním řízení In Op. cit. JELÍNEK, dokazování, s. 122.

²¹³ Fakticky se jednalo o prodej 12g marihuany. V souladu se skutkovou podstatou se jednalo o recidivu.

k pravomocnému zabrání 981 357 Kč.²¹⁴ Soud vycházel z několika skutečností, které jsou v souladu se zněním ustanovení § 102a TrZ a související důvodové zprávy. Majetek pachatele byl v hrubém nepoměru k legálně doloženým příjmům, peníze na bankovní účet byly vkládány v hotovosti. Pachatel se příjmy pokusil dokázat videi z brigád. Legální příjmy měl ze strany manželů S. V průběhu řízení předložil pachatel dopis od p. S., z kterého mělo být vyvozeno, že mimo převody na bankovní účet poskytoval pachateli i hotovost, dle soudu byl dopis účelový. Navrhované svědectví manželů S. považoval soud za nadbytečné. Soud v souvislosti se sníženým důkazním standardem vyvodil větší míru zatížení pro předložení důkazů ze strany obhajoby o legálnosti příjmů, než by tomu bylo v případě standardního hlavního líčení. Soud zde fakticky konstatoval částečné otočení důkazního břemene. Ústavní soud ve výše citovaném nálezu ústavní stížnost považuje za důvodnou. V nálezu konstatuje, že pachatel musí mít možnost prokázat legální původ majetku. Poukazuje na významný zásah do vlastnických práv, které musí reflektovat vedení řízení. K sníženému důkaznímu standardu přímo říká „*Jakkoli nelze na řízení podle § 102a trestního zákoníku veškeré důkazní standardy včetně judikatury beze zbytku vztáhnout, nelze ani rezignovat na ústavněprávní konformitu řešení každého konkrétního případu. Platí to tím spíše, že účelem řízení je tu nikoli potrestání, ale preventivní odčerpání výnosů z trestné činnosti. Musí se předpokládat řádné dokazování původu potenciálně zabíraného majetku; snížení důkazního standardu na tom nic nemění.*“²¹⁵

Snížený důkazní standard je základním předpokladem efektivní rozšířené konfiskace. Snížený důkazní standard vnímám především v rovině absence konkrétní vazby mezi majetkem a konkrétní trestnou činností. Absence této vazby však nesnižuje nároky na prokazování ohledně legálnosti původu konkrétního majetku. Výsledkem nemá být propojení majetku s konkrétní trestnou činností, ale přesvědčivé zjištění o nelegálnosti příjmů za současného splnění formálních podmínek odst. 1 § 102a TrZ. V tomto typu řízení dochází v souladu důvodovou zprávou k „čemusi mezi“ civilním a trestním dokazováním. V souvislosti s tímto řazením „mezi“ tradiční kategorie vnímám inspirativní úvahu dělení různých měr důkazu záviselých na předmětu řízení.²¹⁶

Součástí je i relativní přenos důkazního břemene. Orgán činný v trestním řízení předkládá důkaz o pravděpodobném původu z trestné činnosti, pachatel předkládá

²¹⁴ První rozhodnutí soudu první instance bylo soudem druhé instance zrušeno. Věc byla obvodnímu soudu vrácena k novému rozhodnutí.

²¹⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 28. 1. 2022, II.ÚS 1026/21.

²¹⁶ TICHÝ, Luboš. Míra důkazu-základní problémy z hlediska srovnávací analýzy. Právník, 2019, s. 1134-1135.

oponentní tvrzení.²¹⁷ Osobně se domnívám, že zde docházíme k riziku faktického užití civilní zásady *vigilantibus iura scripta sunt*, která vede pachatele k aktivnímu přístupu k řízení, reprezentovanou zvýšenými nároky na obhajobu. Tento přístup nelze zajisté zcela přehlížet ani v řádném trestním řízení, kde je proaktivní přístup obžalovaného vhodným předpokladem úspěchu. Přesto je vzhledem k nutné ochraně čl. 11 Ústavy a práva na spravedlivý proces nutné dbát významnější důkazní odpovědnosti na straně orgánů činných v trestním řízení. Náhlovská poukazuje, že „*obviněný v trestním řízení není zatížen žádnou povinností tvrzení*“, v opačném případě vnímá významný zásah do jeho základních práv.²¹⁸ Souhlasný názor zastávám s Pelcem, který i z důvodu neurčitosti aplikace ustanovení poukazuje na nepromyšlené zpochybnění principu presumpce nevinoty.²¹⁹ Praktické užití daného institutu ponechává významnou roli na rozhodnutí soudů, kde je nutné v konkrétních případech důsledně dodržovat zásadu přiměřenosti.

Obava z porušení zásady volného hodnocení důkazů je na místě. Český zákonodárce zde dle mého názoru kontroverzně přímo v zákoně zakotvil skutečnost, dle které se soud má rozhodovat, zda uloží opatření.²²⁰ Přesto se domnívám, že i přes zvolený postup zákonodárce, který i vzhledem k určení posuzované časové lhůty u hrubého nepoměru hodnoty majetku, dává této skutečnosti v legislativním textu významnou roli, nečiní z ní skutečnost jakkoli prioritní. Jazykovým výkladem docházím k interpretaci, že jiné skutečnosti mají postavení nezávisle alternativní, tedy je možné na základě těchto skutečností samostatně aplikovat opatření. V konečném důsledku pozitivně hodnotím zvolení varianty bez exaktního vyjádření hrubého nepoměru. Zákonodárce tím nechal i tuto snad částečně „hraniční“ skutečnost plně na zvážení soudu.²²¹ Skutečnosti příkladem uváděné v důvodové zprávě nelze vnímat kontroverzně, slouží pouze jako ideový zdroj vzniku ustanovení, kterým se nesmí soud nechat omezit, ale pouze inspirovat.

2.2.3 Účinek zabrání

Při uzavírání části věnované vymezení ochranných opatření je posledním ustanovením § 104 TrZ *Účinek zabrání*. Ustanovení je součástí TrZ od nabytí jeho

²¹⁷ Op. cit. COUFALOVÁ, s. 37.

²¹⁸ Op. cit. NÁHLOVSKÁ In JELÍNEK, dokazování, s. 438.

²¹⁹ Op. cit. PELC In JELÍNEK, dokazování, s. 122.

²²⁰ Explicitně zakotvil skutečnost, kterou směrnice pouze vymezuje příkladmo. Přesto i směrnice ji příkládá významnou roli, když ji jako jedinou přímo zmiňuje.

²²¹ Dodávám, že jen těžko si lze představit situaci, kdy dojde k aplikaci ustanovení bez právě splnění podmínky hrubého nepoměru v hodnotě majetku. Jde o čistě faktickou podmínku, kdy výnosy vygenerované z trestné činnosti opravdu způsobí hrubý nepoměr v hodnotě majetku vzhledem k legálním příjmům, následně je na tyto případy možné aplikovat opatření.

účinnosti, jehož významnou novelou byla novela 86/2015 Sb., která reflektovala terminologické změny vzhledem k OZ. Novela č. 55/2017 Sb. přináší dodání „*zabrání části majetku*“, čímž je terminologicky reflektován vznik nového ochranného opatření *Zabrání části majetku* dle § 102a TrZ. Poslední novela č. 422/2022 Sb.²²² přidává na konec odst. 1 „*zástavní práva k nim nezanikají*“. Tato novela reflektuje komplikované postavení zástavního věřitele k zabrané věci.²²³

Odst. 1 uzavírá proces zbrání věci,²²⁴ když stanovuje, že zabraná věc připadá státu, a to v souladu s § 132 OZ dnem nabytí právní moci rozhodnutí.²²⁵ Zde koresponduje s § 70 odst. 6 TrZ, které totožným způsobem řeší následek propadnutí věci. Ustanovení § 104 odst. 1 TrZ ve svém znění přímo vyjmenovává ochranná opatření, na které opatření dopadá. Mimo standardní ochranná opatření *zabrání věci* a *zabrání části majetku*, které jsou za ochranná opatření stanoveny v § 98 odst. 1 TrZ, uvádí i *zabrání náhradní hodnoty* a *zabrání spisů nebo zařízení*, které struktura TrZ i literatura řadí jako zvláštní kategorii *zabrání věci*. Za cíl novely 422/2022 Sb., která přidala k odst. 1 „*zástavní práva k nim nezanikají*“, lze s ohledem na znění důvodové zprávy, považovat alespoň částečně zpřehlednění postavení zástavního věřitele, jehož zástavní právo se váže k zabrané věci,²²⁶ neboť nároky třetích osob k takto zabíraným věcem byly sporné.²²⁷

V odst. 2 je odkazováno na úpravu § 70 odst. 5 TrZ, jehož meritem je zákaz zcizení propadlé věci před právní mocí rozhodnutí. V případě ochranných opatření je užito přiměřeně, a to na ochranná opatření *zabrání věci* a *zabrání části majetku*. *Zabrání spisů a zařízení*, které by svým účelem fakticky též odpovídalo zařazení do tohoto ustanovení v dikci zákona nenajdeme. Vzhledem k přístupu, kdy zákonodárce v odst. 1 vypisuje zvláštní typy § 101 TrZ zvlášť, předpokládám úmysl zákonodárce nezařadit spisy a zařízení do tohoto ustanovení. Tato problematika byla blíže vymezena v části *Zabrání náhradní hodnoty*, kde bylo poukázáno na jednotlivá časová období ve vztahu k omezení dispozičních práv se zabíranou věcí, v daném případě se jedná o „druhé období“. Z tohoto přístupu částečně vystupuje problematika § 101 odst. 4 TrZ, kdy zákaz

²²² Zákonu č. 422/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

²²³ Důvodová zpráva k zákonu č. 422/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

²²⁴ Ve smyslu všech obdobných ochranných opatření, tedy *zabrání věci*, *zabrání části majetku*, *zabrání náhradní hodnoty*, *zabrání spisů a zařízení*.

²²⁵ Op. cit. ŠÁMAL a kol. § 104.

²²⁶ Op. cit. Důvodová zpráva k zákonu č. 422/2022 Sb.

²²⁷ Op. cit. JELÍNEK, poznámky s judikaturou, s. 178.

zcizení trvá do okamžiku splnění povinnosti, v případě nesplnění nastupuje odst. 5, který se svým přístupem vrací do výše zmíněného přiměřeného přístupu vzhledem k § 70 odst. 5 TrZ.

Ve struktuře ustanovení § 104 TrZ vnímám odlišný přístup v legislativní technice k tvorbě jednotlivých odstavců. Odst. 1 vystupuje nezávisle, není zde použito odkazu na ustanovení § 70 odst. 6, které by bylo možné přiměřeně užít. Tento pohled opírám i o shodný novelizační vývoj daných ustanovení. Odst. 2 naopak využívá odkazu na úpravu trestů. I vzhledem k terminologickým změnám, které sankční dvoukolejnost přináší, by dle mého názoru bylo legislativně vhodnější držet se přístupu, který byl užit pro odst. 1.

3 Evropská úprava

Stěžejním dokumentem pro vznik nového ochranného opatření § 102a TZ, ale i celkové úpravy konfiskační legislativy v českém právním řádu, je směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/42/EU ze dne 3. dubna 2014. Tuto směrnici není možné vnímat izolovaně. K jejímu vzniku byla relativně dlouhá politická i společenská cesta. Zároveň jejím vznikem nedošlo k ukončení unijní snahy o efektivní konfiskace a potírání organizovaného zločinu. Před bližším zasazením směrnice do komplexního kontextu považují za vhodné vymezit její technický vznik, a to ve smyslu evropského legislativního procesu.

3.1 Evropský legislativní proces

Řádný legislativní postup EU je obecně upraven na úrovni primárního práva, a to v článku 289 a 294 Smlouvy o fungování EU (dále jako „SFEU“). Článek 289 SFEU definuje samotný *řádný legislativní postup*, následný postup upravuje článek 294 SFEU. V řádném legislativním postupu vystupují tři subjekty, a to Evropská komise, Evropský parlament a Evropská rada. Komise předkládá Parlamentu a Radě návrh, lze hovořit o iniciační pravomoci Komise v souladu s článkem 294 odst. 2 SFEU. Parlament i Rada vystupují v pozici „parlamentních komor“, které legislativu za pomoci Komise dovytvářejí, ve smlouvách EU je patrná tendence zvyšujícího se vlivu ve prospěch Parlamentu, respektive Rady na úkor Komise.²²⁸ Již při obecném pochopení způsobu zastoupení ve zmíněných institucích je patrné, že legislativní moc vychází zprostředkovaně z jednotlivých členských států. V případě Evropského parlamentu jsou zástupci voleni z občanů členských států ve veřejných volbách, je tedy nepřímé zastoupení přes velmi krátký legitimační řetězec. Počet europoslanců je jednotlivému členskému státu přidělen na základě poměrného zastoupení vzhledem k počtu obyvatel dané země k EU jako celku, v souladu s článkem 14 Smlouvy o EU (dále jako „SEU“). Zde je relevantní výhrada, že jsou zástupci jednotlivé země jen malou součástí velkého celku.²²⁹ Rada EU funguje na bázi mnohem delšího legitimačního řetězce, kdy v jejich odlišných orgánech vystupují dle úrovně nejprve úředníci, diplomaté a na nejvyšší úrovni zástupci vlády. Prosazování názoru státu je tedy prováděno prostřednictvím osob, které

²²⁸ KREPPEL, Amie. Bicameralism and the balance of power in EU legislative politics. *The Journal of Legislative Studies*, 2018, s. 11-17.

²²⁹ The European Parliament: electoral procedures. European Parliament [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/21/the-european-parliament-electoral-procedures>.

jsou vázány mandátem uděleným vládou. Právní základ pro fungování Rady je zakotven především v článku 16 SEU.²³⁰

Řádný legislativní proces, kterého jsou zmíněni hlavními aktéry, je rozdělen do jednotlivých čtení, které blíže popisuje článek 294 SFEU. V prvním čtení zaujímá Parlament svůj postoj k návrhu a Rada ho buď schválí, nebo neschválí a zaujme svůj postoj, kterým se bude následně Parlament zabývat v druhém čtení. Tento formální postup je v posledních letech nahrazován neformálním způsobem takzvaných „politických trialogů“. Při tomto postupu se Parlament i Rada zabývají návrhy zvlášť, na neformální trialog přicházejí s postoji ze svých uskupení a za pomoci Komise se snaží dosáhnout kompromisu. Dosažený kompromis je následně schválen Parlamentem i Radou, čímž dochází k oficiálnímu vzniku legislativy a je zkrácen formální řádný legislativní postup.²³¹ Neformální způsob legislativního procesu užívá i Rada EU na svých oficiálních stránkách o fungování řádného legislativního postupu.²³² I přes patrný rostoucí trend je vhodné poukázat na stinné stránky tohoto přístupu. Přináší obavy ze snížené transparentnosti pro členy komor, kteří se trialogu neúčastí,²³³ natož pro občana, od kterého vychází legitimita celé EU.²³⁴

3.2 Rámcové rozhodnutí Rady 2005/212/SVV

S bojem proti organizovanému zločinu pomocí konfiskací, především v oblasti pašování a výroby omamných látek a drog se setkáváme již na úrovni OSN, kde článek 37 Jednotné úmluvy o omamných látkách z roku 1961²³⁵ zavádí konfiskaci drog, látek a

²³⁰ Council of the European Union. European Union [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/council-european-union_en.

²³¹ BRESSANELLI, Edoardo; KOOP, Christel; REH, Christine. The impact of informalisation: Early agreements and voting cohesion in the European Parliament. *European Union Politics*, 2016, s. 91-113.

²³² The ordinary legislative procedure. European Council Council of the European Union [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/decision-making/ordinary-legislative-procedure/>.

²³³ Trialogu se zpravidla účastní zástupci Parlamentu, které vede europoslanec-zpravodaj, dále stínoví zpravodajové zastupující rozdílné frakce Parlamentu. Za Radu vede delegaci zástupce předsedajícího dané pracovní skupiny, která legislativní návrh řeší, jedná se tedy o zástupce tzv. předsednictví. Třetím subjektem jsou zástupci Komise, kteří přispívají k dosažení kompromisu.

ROEDERER-RYNNING, Christilla; GREENWOOD, Justin. The culture of trilogues. *Journal of European Public Policy*, 2015, s. 1149-1150; 1153-1156.

²³⁴ CABRAL, Tiago Sergio. A Short Guide to the Legislative procedure in the European Union. *UNIO-EU Law Journal*, 2020, s. 166-180.

²³⁵ Jednotná úmluva o omamných látkách z roku 1961 (ve znění doplňujícího Protokolu z roku 1972).

vybavení určeného k páčání popsané kriminality. Především v linii drogové kriminality navazují další úmluvy a dokumenty.²³⁶

Konfiskační směrnice, jejíž implementací došlo k zavedení nového ochranného opatření do českého TZ, nebyla ani v případě EU první legislativní snahou, kterou se Unie prezentovala v oblasti konfiskační problematiky. Rámcové rozhodnutí Rady 2005/212/SVV o konfiskaci výnosů a majetku z trestné činnosti a nástrojů trestné činnosti je uvedeno jako předcházející tzv. konfiskační směrnici. Dle článku 3 písm. k) konfiskační směrnice toto rámcové rozhodnutí nahrazuje.

Dle tradiční struktury se první recitály věnují hlavním důvodům, které vedly ke vzniku předpisu. První recitál jako v obdobných případech zdůrazňuje snahu efektivního boje proti organizovanému zločinu, která je navázána na narušení hlavního motivu přeshraniční trestné činnosti, a to finančního prospěchu. Efektivnější přístup se vidí právě ve sbližování předpisů jednotlivých členských států.²³⁷

Rámcové rozhodnutí zaměřené na zajištění a konfiskaci výnosů z trestné činnosti vychází v evropské legislativě z Akčního plánu, který vznikl na zasedání ve Vídni roku 1998. Konkrétně v článku 50 písm. b) je výzva na zdokonalení a případné sblížení národních legislativ v dané oblasti. Zároveň je poukazováno na ochranu 3. osob v dobré víře.²³⁸ Již zde je možné vidět jedno z velkých dilemat, s kterým se tato problematika v dnešních době potýká. Mezi zásadní dokumenty, které předcházely a je na ně navazováno, je nutno zařadit Akční plán o Předcházení organizované trestné činnosti a boji proti ní: Strategie Evropské unie pro počátek nového tisíciletí z roku 2000, který v doporučení 19 vybízel k zvážení hledání nástroje, který umožní snížené důkazní břemeno ohledně zdroje majetku, který drží odsouzená osoba v souvislosti organizovanou trestnou činností.²³⁹ Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu z roku 2000 vede státy ke zvážení povinnosti pro pachatele, aby prokázal zákonný

²³⁶ EGAN, Mo. Non-conviction based sanctions: the Court of Justice v. the European Court of Human Rights, who decides?. *Eur. J. Crime Crim. L. & Crim. Just.*, 2011, s. 170.

²³⁷ Rámcové rozhodnutí Rady 2005/212/SVV ze dne 24. února 2005 o konfiskaci výnosů a majetku z trestné činnosti a nástrojů trestné činnosti.

²³⁸ Action Plan of the Council and the Commission on how best to implement the provisions of the Treaty of Amsterdam on an area of freedom, security and justice. EUR-Lex [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31999Y0123%2801%29>.

²³⁹ The prevention and control of organised crime: a European Union strategy for the beginning of the new millennium. EUR-Lex [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32000F0503>.

původ údajného výnosu z trestné činnosti.²⁴⁰ V těchto institutech můžeme nalézat jisté pilíře, které stojí v prapůvodu aktuální praxe rozšířených konfiskací.

Samotné zakotvení rozšířených konfiskací přináší článek 3 odst. 2 rámcového rozhodnutí. Rámcové rozhodnutí nabízelo tři alternativní možnosti podmínek v písm. a) až c), kdy může stát tento nástroj aplikovat. Mezi jednotlivými možnostmi je významný nepoměr při posuzování vztahu konfiskovaného majetku ke konkrétní trestné činnosti. Písm. a) považují za nejužší, kdy konfiskace dopadá pouze na majetek, u kterého je soud plně přesvědčen, že pochází z trestné činnosti, za kterou pachatele odsoudil. Písm. b) ve své dikci kopíruje písm. a) s rozdílem, že konfiskovaný majetek pochází z *podobné trestné činnosti odsouzené osoby spáchané v době před odsouzením*. Písm. c) navazuje na recitál 6, kdy konfiskace dopadá v případě nepoměrné hodnoty majetku k legálním příjmům odsouzeného, přičemž soud je planě přesvědčen o původu majetku z trestné činnosti odsouzeného. Jako aplikačně problematické nyní vnímám nevyjádření období, po kterou se hodnota posuzuje. Alternativní možnost vedla k fakticky rozdílnému způsobu zavedení konfiskace v jednotlivých právních řádech. Tento výsledek hodnotí negativně recitál 19 konfiskační směrnice, kdy vzájemné rozdílnosti považuje za překážky v přeshraniční spolupráci.

3.3 Rámcové rozhodnutí Rady 2006/783/SVV

Chronologicky později vydala Rada rámcové rozhodnutí 2006/783/SVV o uplatňování zásady vzájemného uznávání příkazů ke konfiskaci.²⁴¹ Konfiskační směrnice toto rámcové rozhodnutí podobně jako rámcové rozhodnutí 2005/212/SVV uvádí jako jeden ze základů, na který navazuje, přičemž dané rámcové rozhodnutí je směrnicí chronologicky nejbližší.

Rámcové rozhodnutí navazuje na jiné dokumenty a jednání, které se uskutečnily především v 90. letech 20. století, které uvádí v recitálech rámcového rozhodnutí. Příkladem zasedání Evropské rady ve finském Tampere roku 1999, kde je v závěrech pojmenováno praní peněz jako jádro organizované trestné činnosti, které je nutné vymýtit. Řešením se právě jeví harmonizační snahy v občanských i trestních věcech, kdy vzájemné uznávání dokument považuje za základní kamen takové spolupráce a blíže je rozvádí v bodech 33–37 závěrů Evropské rady. Závěry tím schválily zásadu vzájemného

²⁴⁰ Úmluva Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu z roku 2000.

²⁴¹ Rámcové rozhodnutí Rady 2006/783/SVV ze dne 6. října 2006 o uplatňování zásady vzájemného uznávání příkazů ke konfiskaci.

uznávání.²⁴² Dále je odkazováno na Úmluvu Rady Evropy o praní, vysledování, zajištění a konfiskaci výnosů z trestné činnosti z roku 1990, ve svém úvodu poukazuje na organizovaný zločin, jako rostoucí mezinárodní problém. Za efektivní způsob řešení považuje dobře fungující mezinárodní spolupráci. Tuto ideu naplňuje legislativní část řešící přeshraniční problematiku konfiskací, ohledně jejich vzájemného uznávání a výkonu.²⁴³ Recitál 4 rámcového rozhodnutí uvádí program opatření Rady k provádění zásady vzájemného uznávání rozhodnutí ve věcech trestních z roku 2000. Posledním zmíněným je rámcové rozhodnutí Rady z roku 2003 pod číslem 2003/577/SVV o výkonu příkazů k zajištění majetku nebo důkazních prostředků v Evropské unii. Jejich propojením je především zásada vzájemného uznávání.²⁴⁴ Rámcové rozhodnutí v bodech 7 a 8 přímo jako svůj účel uvádí právě vzájemné uznávání, a to příkazů ke konfiskaci, neboť vzájemné uznávání prozatímních opatření, jako je zmrazení a zajištění není dostatečně účinné. V normativní části je účel stanoven v prvním článku, a to že účelem je: „*stanovení pravidel, podle nichž členský stát na svém území uznává a vykonává příkaz ke konfiskaci vydaný příslušným trestním soudem jiného členského státu*“.

Rozhodnutí v člancích 3 až 5 stanovilo povinnost pro vydávající i vykonávací státy určit orgány, které jsou určeny k doručování, respektive přebírání příkazů. Součástí Rozhodnutí je formulář o osvědčení, i zde je patrná snaha o zlepšení a zjednodušení spolupráce mezi členskými státy při procesu vzájemného uznávání. Osvědčení je součástí přílohy rozhodnutí. Reálně však bylo poukazováno na problematičnost daného dokumentu, který při své délce deseti tištěných stran může činit problémy.²⁴⁵ Ustanovení blíže upravují výkon příkazu a řešení sporných otázek, jako je více příkazů ke konfiskaci dle čl. 11, nebo určení rozhodného práva pro výkon dle čl. 12, který právem určuje právo vykonávajícího státu.

Nedostatky Rámcového rozhodnutí, stejně jako iniciativ dané rozhodnutí předcházející, jsou vnímány v úrovni jednotlivých transpozicí. Dále Rámcové rozhodnutí zakotvilo podmínky a omezení, jako např. působnost na trestné činy, za které lze uložit trest odnětí svobody s horní hranicí sazby nejméně tří let. Další podmínky se lišily

²⁴² Tampere European Council 15 and 16 October 1999 Presidency Conclusions. European Parliament [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm.

²⁴³ Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů zločinu z roku 1990.

²⁴⁴ Pro srovnání např. recitály Rámcového rozhodnutí Rady 2003/577/SVV, které poukazují na vývoj a propojenost této zásady v jednotlivých předpisech.

Rámcového rozhodnutí Rady 2003/577/SVV ze dne 22. července 2003 o výkonu příkazů k zajištění majetku nebo důkazních prostředků v Evropské unii.

²⁴⁵ MONAR, Jorg. Justice and Home affairs. Journal of Common Market Studies, 2007, s. 116.

v jednotlivých členských státech. Mezi nedostatky lze připomenout již zmíněné komplikované osvědčení, které bylo mnohdy nahrazeno formulářem pro vzájemnou právní pomoc.²⁴⁶

3.4 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/42/EU –

Konfiskační směrnice

Stěžejním dokumentem pro zajišťování konfiskací na evropské úrovni přináší směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/42/EU o zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v Evropské unii. Směrnice v recitálech přímo zmiňuje předcházející konfiskační legislativu, mezi kterou je nejnovější právě rámcové rozhodnutí rady 2006/783/SVV.²⁴⁷ Důvodová zpráva k zákonu 55/2017 Sb., který zajišťoval implementaci, také odkazuje na rámcové rozhodnutí z roku 2006. Slovy důvodové zprávy „*směrnice navazuje na předchozí rámcové rozhodnutí.*“ Směrnice dále zajišťuje vyšší harmonizaci mezi členskými státy, jejichž připomínky na základě zkušeností vedou k zpřesnění úpravy.²⁴⁸ Směrnice se ideově opírá o Stockholmský program, který navazuje na již zmíněný program z Tampere a Haagský program.²⁴⁹ Stockholmský program vytvořený v průběhu švédského předsedání Radě v roce 2009 stanovuje priority v oblasti práva, svobody a bezpečnosti mezi roky 2010–2014.²⁵⁰ Program realizovaný prostřednictvím Akčního plánu mimo jiné poukazuje na nutnost mezinárodní spolupráce, a to i s 3. zeměmi mimo EU. Spolu se závěry Rady Justice a Vnitra z června 2010²⁵¹ poukazuje na účinnější konfiskaci, identifikaci a opětovné využití majetku z trestné činnosti, jak vystihuje recitál 6 směrnice.²⁵² Mimo snahy o efektivní

²⁴⁶ PAVLIDIS, Georgios. Learning from failure: cross-border confiscation in the EU. *Journal of Financial Crime*, 2019.

²⁴⁷ Op. cit. Směrnice 2014/42/EU.

²⁴⁸ Op. cit. Důvodová zpráva k zákonu č. 55/2017 Sb.

²⁴⁹ Haagský program z roku 2004: „10 priorit pro následujících 5 let“. Prioritou, která se dotýká konfiskační problematiky je prioritou 8. *Vypracování strategické koncepce boje proti organizovanému zločinu*. Je zde přímo zmíněna nutnost zlepšení spolupráce mezi donucovacími orgány členských států. Program ve svých aktualizacích dále pracuje se strategickou koncepcí boje proti organizovanému zločinu, kterou vypracovala Komise v roce 2005. Komise dále vydávala hodnocení ohledně naplňování programu.

The Hague Programme: 10 priorities for the next five years. EUR-Lex [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM:l16002>.

²⁵⁰ Stockholmský program. EUR-Lex [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/the-stockholm-programme.html>.

²⁵¹ Závěry vzniklé pod španělským předsednictvím Rady.

²⁵² Sdělení komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Poskytování prostoru svobody, bezpečnosti a práva evropským občanům Akční plán provádění Stockholmského programu. EUR-Lex [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A52010DC0171>.

konfiskace a postihování zločinu přináší i kontroverzní otázky ohledně ochrany základních práv.²⁵³

První recitály směrnice se věnují základnímu účelu předpisu. Snahou směrnice je poskytnout orgánům, které bojují proti mafiánským organizacím a přeshraničnímu organizovanému zločinu, nástroje k dosažení *vysledování, zajištění, správy a konfiskace výnosů z trestné činnosti*. Trestná činnost je ze své podstaty v černé zóně, statisticky tedy není možné znát přesný poměr mezi zjištěným majetkem a trestnou činností. Přesto se v době návrhu nejevily zajištěné částky z trestné činnosti jako dostatečné. Výnosy z trestné činnosti jsou hlavní motivací trestné činnosti, efektivní konfiskace tedy přispívá i k prevenci z důvodu menší „výhodnosti“ trestné činnosti. Zajištění výnosu z trestné činnosti je ve směrnici rozšířeno na „*jakýkoli majetek nabytý na základě činnosti trestní povahy*“.²⁵⁴ Nedostatek nebo úplná absence rozšířené konfiskace v jednotlivých právních řádech byla konfiskačnímu systému před platností směrnice vytýkána,²⁵⁵ navíc se platné konfiskační opatření dostatečně nevyužívaly. Vzhledem k přeshraničnímu organizovanému zločinu, který hromadí majetek v rozdílných státech, je posilování mezinárodní spolupráce a pomoci nezbytné. Recitál 8 přímo poukazuje na slabinu v tu dobu existujícího konfiskačního systému, kdy konfiskaci právě brání rozdílnost mezi předpisy členských států.

Následující recitály plní svou tradiční úlohu bodů odůvodnění, kdy dodávají kontext ustanovením legislativní části, kdy recitál 10 řeší věcnou příslušnost soudů. Počínaje recitálem 11 je navázání na článek 2 *definice*.

Konfiskaci zavádí článek 4, který v odst. 1 hovoří o konfiskaci nástrojů a výnosů na základě pravomocného odsouzení za trestný čin včetně řízení v nepřítomnosti. Toto ustanovení odpovídá trestu *propadnutí věci* dle § 70 TrZ.

Pro ochranná opatření je klíčový odst. 2, který upravuje případy nemožnosti konfiskace dle odst. 1. Zde směrnice zakotvuje případy, kdy nebylo možné dojít k pravomocnému odsouzení za trestný čin. Ustanovení přímo lingvisticky poukazuje, že daná úprava je nezbytným minimem, když volí dikci „*alespoň v případech, kdy je tato nemožnost výsledkem nemoci nebo útěku podezřelé či obviněné osoby*“. Dále v případech, kdy bylo zahájeno trestní řízení u trestné činnosti, která může vést k hospodářskému prospěchu, které mohlo vést k odsouzení osoby, kdyby byla schopna účasti v řízení.

²⁵³ Op. cit. EGAN, s. 171.

²⁵⁴ Op. cit. směrnice 2014/42/EU.

²⁵⁵ Op. cit. PAVLIDIS.

Recitál 15 dodává, že pokud je pro případy nemoci nebo útěku možné užít řízení v nepřítomnosti, plní to požadavky směrnice, v souladu s odst. 1 článku 4.

Zásadním průlomem je článek 5, který zakotvuje rozšířenou konfiskaci. Důvod této úpravy přináší recitál 19, který odůvodňuje povinnosti členských států zavést „*aby po vydání odsuzujícího rozsudku následovala nejen konfiskace majetku spojeného s určitým trestným činem, ale i konfiskace dalšího majetku, který soud považuje za výnosy z jiných trestných činů.*“ Recitál 21 pracuje se sníženým důkazním standardem, totožně jako v české úpravě užívá recitál obratu „soud má za to“, že původ majetku je v trestné činnosti, to však neznamená nutné prokázání. Snížení důkazního standardu je poukazováno na příkladech, kdy je např. pravděpodobnější nelegální než legální příjem. Soudy jsou uvedeny k zvážení specifických okolností, důkazů. Vnímám jako nutné poukázat na plurál, s kterým recitál pracuje. Tedy nutnost vycházet z většího množství okolností, důkazů, které následně vedou k rozšířené konfiskaci. Jako konkrétní skutečnost je navržen hrubý nepoměr mezi legálním a skutečným majetkem, v jehož sledování směrnice doporučuje vymezení konkrétního období. Legislativně je článek 5 řazen do dvou odstavců.

Odst. 1 zakotvuje jednotlivé kumulativní podmínky, které jsou nezbytné pro rozšířenou konfiskaci. Osoba je odsouzená za trestný čin, který může vést k hospodářskému prospěchu a soud má za to,²⁵⁶ že daný majetek pochází z trestné činnosti. I v legislativní části je uveden totožný příklad jako v recitálu, a to neúměrná hodnota majetku zákonným příjmům.

Odst. 2 vymezuje působnost trestných činů, na které se směrnice vztahuje. Znovu je dle dikce kladen důraz, že vymezená působnost je pouze minimem „*Pro účely odstavce 1 tohoto článku zahrnuje pojem „trestný čin“ alespoň*“. Tyto trestné činy rozvádí v písm. a) až e), kdy písm.

- a) Aktivní a pasivní korupci
- b) Účast na zločineckém spolčení, alespoň v případech, které vedou k hospodářskému prospěchu
- c) Trestná činnost navázaná na dětskou pornografii
- d) Neoprávněné zasahování do informačních systémů a údajů

²⁵⁶ Na rozdíl od rámcového rozhodnutí 2005/212/SVV je užito obratu „má za to“, rámcové rozhodnutí požadovalo „plné přesvědčení“ na straně soudu, nyní mluvíme o vysoké pravděpodobnosti. Srov. Op. cit. NÁHLOVSKÁ.

- e) Trestné činy postižitelné dle článku 3, nebo dle vnitrostátního práva s trestem odnětí svobody s trestem nejméně čtyři roky.

V případě jednotlivých písmen je odkazováno na konkrétní unijní právní předpisy, které se věnují specifickým oblastem trestné činnosti.

Zakotvení rozšířené konfiskace přináší snížení důkazního standardu. Vzhledem k povaze směrnice, která stanovuje cíl, který musí členské státy splnit, zpravidla poukazuje na minimální hranici nutného.²⁵⁷ Dikce ohledně sníženého důkazního standardu „soud... má za to“ je zcela převzatá do českého právního řádu.²⁵⁸ Za ne zcela vhodný krok vnímám vložení příkladu k posouzení, zda majetek pochází z trestné činnosti. Obrat „*například že hodnota tohoto majetku je neúměrná zákonnému příjmu odsouzené osoby*“ považuji za vhodnější vynechat v legislativní části a ponechat ho pouze v recitálu 21, kde je v totožném znění uveden. Při explicitním vyjádření v legislativní části lze nabýt dojmu, že bylo cílem směrnice dosáhnout zmínění neúměrnosti příjmu i v národních úpravách.²⁵⁹

Zvláštní pozornosti se dostávalo i principu *ne bis in idem*, tedy zda existuje překážka trestního řízení v případech, z kterých pochází již zabavený majetek. Evropský soud pro lidská práva (dále jako „ESLP“) zastává názor konformity rozšířené konfiskace vůči tomuto principu, když poukazuje, že musí být dodrženy minimálně standardy zakotvené v článku 6 odst. 1 Evropské úmluvy o lidských právech (dále jako „EÚLP“).²⁶⁰ Při následném trestním řízení je při ukládání trestu nutné reflektovat již uložené opatření.²⁶¹

V souladu s bojem proti praní špinavých peněz vystupuje článek 6, který upravuje konfiskaci majetku třetích osob. Cíl článku vystihuje úvod recitálu 24, když říká „*Převedení majetku podezřelé či obviněné osoby informované třetí osobě s cílem vyhnout se konfiskaci je běžnou a stále častější praxí.*“ Směrnice se snaží řešit případy, kdy majetek pocházející z trestné činnosti byl právě převeden na třetí osoby ze strany pachatele, nebo ho osoby nabyly za mimořádně výhodných podmínek a osoby věděly,

²⁵⁷ Článek 288 SFEU.

²⁵⁸ Proti tomuto znění oponovala i LRV, která navrhovala alternativní znění, např. „soud dospěl vzhledem k zjištěným skutečnostem k odůvodněnému závěru“, zde je patrná snaha o více určité vyjádření, než jaké zvolil předkladatel.

Op. cit. LRV.

²⁵⁹ Zde odkazuji na úvahu v části věnované ochrannému opatření zabrání části majetku. Domnívám se, že uvádění neúměrnosti příjmů je vzhledem k faktické nutnosti této skutečnosti nadbytečné.

²⁶⁰ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8 z roku 1950 a další protokoly na Úmluvu navazující.

²⁶¹ Op. cit. NÁHLOVSKÁ In JELÍNEK, dokazování, s. 433.

nebo vědět měly, že účelem daného převodu je vyhnout se konfiskaci. Samotný pachatel mnohdy žádný majetek nemá, čímž by se při absenci ustanovení o konfiskaci vůči třetím osobám vyhnul dopadu opatření právě na získaný majetek. Český zákonodárce tuto úpravu vložil do odst. 2 ochranného opatření o zabránění části majetku.

Zásadní bod ohledně konfiskací majetku třetích osob zakotvuje odst. 2, který kategoricky odmítá dopady výše zmíněného ustanovení na třetí osoby jednající v dobré víře. V tomto kontextu je nutné si uvědomit, že třetí osoby zmíněné v odst. 1 na rozdíl od třetích osob v dobré víře tvoří faktický řetězec, jehož pomocí by docházelo k vyhnutí se konfiskaci.

Posledním relevantním článkem směrnice pro účely této práce je článek 8,²⁶² který zakotvuje minimální záruky, které musí při implementaci, respektive v odpovídajících národních ustanoveních členskými státy dodrženy. Konfiskace natož rozšířená konfiskace významně vstupuje do základních práv širokého okruhu osob, především se jedná o vlastnictví. Odst. 1 stanovuje opatření vedoucí k zajištění účinné právní ochrany a práva na spravedlivý proces. Z pohledu implementace je zde soulad s Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, která spravedlivý proces upravuje v článku 6.

Následná ustanovení stanovují informační povinnost o provedení konfiskace, omezenou platnost příkazu k zajištění, možnost účinně napadnout příkaz k zajištění u soudu, uvolnění zajištěného, ale nezkonfiskovaného majetku, právo na obhajobu a jiná práva, jejichž znatelným cílem je dosáhnout maximální ochrany, na níž konfiskační opatření dopadá.

Zvláštní pozornost z důvodu diskuze nad přenesením důkazního břemene přikládám odst. 8, který dotčené osobě dává možnost napadnout konkrétní okolnosti případu. Zde je znovu v plurálu poukazováno na nutnost předložení ucelených skutečností a důkazů, které mohou vést ke konfiskaci majetku. Na orgány činné v trestním řízení vnímám nárok, aby ustály důkazní břemeno, dotčená osoba následně na tento ucelený komplex okolností až následně reaguje.

²⁶² Článek 8 s názvem „ochranná opatření“ obsahuje především procesní záruky, které má zajistit vnitrostátní úprava, nejedná se tedy o typ sankce ochranného opatření, jak ho zná TrZ.

3.5 Konfiskační směrnice – návrh 2022

V roce 2022 vydala komise návrh nové konfiskační směrnice.²⁶³ Návrh přichází v relativně krátké době po uskutečnění implementací v předchozí směrnice v členských státech. V obecném politickém kontextu komise poukázala na závažnost organizovaného zločinu, který označila za jednu z největších hrozeb pro EU. Podobně jako v předešlých legislativních návrzích Komise poukazuje na mezinárodní aspekty organizované kriminální činnosti, kdy většina zločineckých skupin působí ve více než třech členských státech, využívají sofistikovaných nástrojů²⁶⁴ a generují zisky při středním odhadu ve výši 139 miliard EUR v součtu 9 největších kriminálních tržích.²⁶⁵ Jako faktickou překážkou pro konfiskační opatření je i jejich hierarchické uspořádání, kdy opatření nedopadají na vedení organizovaného zločinu.²⁶⁶ Zmíněné informace vložila Komise do prvních recitálů návrhu směrnice, kde dále poukazuje na tradiční motiv přeshraničního organizovaného zločinu, kterou je zisk.²⁶⁷

V důvodové zprávě k návrhu směrnice je poukazováno i na geopolitický vývoj v podobě vojenské agrese Ruska proti Ukrajině, který v původním „impact assesmentu“ ke směrnici není zohledněn.²⁶⁸ V této souvislosti je nutné vnímat aktivitu Komise v průběhu FR PRES, kdy navrhla přidání porušení omezujících opatření Unie mezi oblasti trestné činnosti stanovené v čl. 83 odst. 1 Smlouvy o fungování Evropské unie,²⁶⁹ Rada 28. 11. v průběhu CZ PRES jednomyslně rozhodla o jejich přidání na výše zmíněný

²⁶³ Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on asset recovery and confiscation. EUR-Lex [online]. 2022 [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0245>.

²⁶⁴ European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment “ A Corrupting Influence: The infiltration and undermining of Europe’s economy and society by organised crimes. Europol, p. 11. [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/socta2021_1.pdf IMPACT ASSESSMENT REPORT Accompanying the document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on asset recovery and confiscation. EUR-Lex [online]. 2022 [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022SC0245>.

²⁶⁵ HULME, Shann, Emma DISLEY a Emma Louise BLONDES, ed. Mapping the risk of serious and organised crime infiltrating legitimate businesses: Final report. Migration and Home Affairs. Dostupné také z: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ab3534a2-87a0-11eb-ac4c-01aa75ed71a1/language-en> In Op. cit. IMPACT ASSESSMENT REPORT.

²⁶⁶ The Use of Non-Conviction Based Seizure and Confiscation. Council of Europe, s. 16 [online]. [cit. 2023-08-30]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/the-use-of-non-conviction-based-seizure-and-confiscation-2020/1680a0b9d3>. In Op. cit. IMPACT ASSESSMENT REPORT.

²⁶⁷ Součástí dokumentu je důvodová zpráva i návrh směrnice, který se skládá z recitálů a legislativní části. Op. cit. Proposal.

²⁶⁸ Op. cit. Proposal.

²⁶⁹ Ukraine: The Commission proposes rules on freezing and confiscating assets of oligarchs violating restrictive measures and of criminals. European Commission [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_3264.

list zločinů.²⁷⁰ Komise v návaznosti na rozhodnutí Rady představila návrh směrnice o vymezení trestných činů a sankcí za porušení omezujících opatření Unie.²⁷¹ Tímto dochází ke snaze o zefektivnění konfiskačních nástrojů v EU. Porušení omezujících opatření při zařazení na list dle článku 83 odst. SFEU odpovídá i rozsahu zločinů, na které nová konfiskační směrnice dle článku 2 dopadá. Zároveň je patrné, že zásadní motiv Komise má přinést rychlost při zajišťování majetku, tedy od vysledování majetku, přes zajištění až po konfiskaci, založená na časté přeshraniční spolupráci.

Vnímám za vhodné se základně seznámit s výše zmíněnou konfiskační směrnicí, která přichází krátce po implementaci směrnice z roku 2014. Zohledňovaná směrnice je pouze legislativním návrhem předloženým Komisí, který dozná změn v souladu s procesem popsaným v kapitole „evropský legislativní proces“. I přes jistotu, že daný návrh se v konkrétním znění bude od finální směrnice lišit, vnímám za vhodné s ním pracovat. Komise zde poukazuje na trendy a cíle, kterých se bude snažit v následujících letech dosáhnout. I přes již probíhající legislativní proces bude v této práci zohledňován jen a pouze návrh Komise. V praktickém důsledku lze očekávat, že návrh v sobě nese vyšší harmonizační standard než finálně dosažený kompromis.

V recitálu 4 směrnice navazuje na již existující právní úpravu v oblasti *vysledování a identifikaci, zajištění, konfiskaci a správu výnosů, nástrojů a majetku a pro úřady pro vyhledávání majetku z trestné činnosti*, a to směrnicí 2014/42/EU, rozhodnutí Rady 2007/845/SVV²⁷² a rámcové rozhodnutí Rady 2005/212/SVV, jejichž politických cílů se dle Komise nepodařilo dosáhnout. Předmět směrnice je v souladu s výše popsaným zakotven v článku 1, kdy v odst. 2 dále zdůrazňuje „účinné provádění omezujících opatření“, jejichž postavení významně legislativně promění zařazení pod článek 83 odst. 1 SFEU, který je i jedním z právních základů celé směrnice.²⁷³

Širšímu rámci směrnice odpovídá i její struktura, která je členěna na VIII kapitol, kde pro účely práce je zásadní kapitola III. *Zajištění a konfiskace*, která se i svou

²⁷⁰ Sanctions: Council adds the violation of restrictive measures to the list of EU crimes. European Council Council of the European Union [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/11/28/sanctions-council-adds-the-violation-of-restrictive-measures-to-the-list-of-eu-crimes/>.

²⁷¹ Návrh SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY o vymezení trestných činů a sankcí za porušení omezujících opatření Unie. Evropská komise [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022PC0684>.

²⁷² Rozhodnutí Rady 2007/845/SVV ze dne 6. prosince 2007 o spolupráci mezi úřady pro vyhledávání majetku z trestné činnosti v jednotlivých členských státech v oblasti vysledování a identifikace výnosů z trestné činnosti nebo jiného majetku v souvislosti s trestnou činností.

²⁷³ Článek 83 SFEU je právním základem pro téma této práce zásadní III. kapitoly.

působností nejvíce prolíná s „konfiskační směrnicí“. Navazuje na kapitolu *vysledování a konfiskace*, její primární úlohou je rychlost v procesu vysledování majetku, který se může stát předmětem konfiskace. Zásadní úlohu nese článek 5, který stanovuje povinnost zřídit v členském státě alespoň jeden tzv. úřad ARO.²⁷⁴ Jeho primárním úkolem je vyhledávání majetku z trestné činnosti, zároveň identifikaci majetku, na který dopadají omezující opatření a jeho případné dočasné zajištění. Následná ustanovení podrobněji zakotvují vzájemnou výměnu informací mezi úřady ARO v jednotlivých členských státech. Tento systém naplňuje dlouhodobě vytyčený cíl vzájemné mezinárodní spolupráce.

Prvním článkem III. kapitoly je článek 11 *zajištění*. Ten již svým zněním v odst. 1 poukazuje na svou podpůrnou, respektive chronologicky předcházející úlohu k článku 12. Cílem článku 11 je zajištění kroků, jejichž výsledkem bude obstavení majetku s cílem následné konfiskace. Jde především o rychlou reakci zajištění majetku, která slovy důvodové zprávy zabrání jeho rozptýlení. Návrh počítá s dočasným omezením, kdy mimořádná opatření omezující mobilitu s majetkem nepřesáhnou 7 dnů. Zde se musí zákonodárce vypořádávat s rozporem mezi efektivní konfiskací a omezením vlastnického práva. Po maximálně 7 dnů, kdy trvá mimořádné opatření, vnímám i problematiku relativního porušení presumpce nevinny, kdy osoba bude dočasně omezeno nakládání se svým majetkem s jistým stigmatem podezření. Se zmíněnou lhůtou přichází otázka přiměřenosti, tedy zda je zajištění až na 7 dnů přiměřené. Toto ustanovení vnímám jako konformní s trestním procesem, kdy již odst. 5 a 6 zakládají povinnost vydávat takováto rozhodnutí pouze příslušným orgánem s náležitým odůvodněním a platnost takového příkazu určují pouze na dobu nezbytně nutnou, následně při „nekonfiskování“ je povinnost majetek neprodleně vrátit.

Článek 12 *konfiskace* chronologicky navazuje na *zajištění*. Svým zněním přejímá článek 4 odst. 1 konfiskační směrnice, kdy jeho znění rozděluje na dva samostatné odstavce pokrývající „*standardní konfiskaci*“ a „*konfiskaci náhradní hodnoty*“, kdy odst. 1 pokrývá *úplnou nebo částečnou konfiskaci nástrojů a výnosů pocházejících z trestného činu*. Odst. 2 *konfiskaci majetku v hodnotě odpovídající nástrojům nebo výnosům pocházejícím z trestného činu po pravomocném odsouzení*.

²⁷⁴ Obecně používaná zkratka z anglického termínu *Asset recovery offices*, v českém předkladu pod termínem *Úřady pro vyhledávání majetku z trestné činnosti*.

Totožně lze hodnotit článek 13, který fakticky přejímá znění článku 6 *konfiskace majetku třetích osob* konfiskační směrnice. Učiněné lingvistické změny vnímám pouze jako jasnější vyjádření právního textu.

V terminologii, která je známá již předešlým evropským předpisům, následuje článek 14 *rozšířená konfiskace*. Jeho ideově obdobná ustanovení v konfiskační směrnici a následné implementaci působily kontroverze, ty se následně přináší i na toto ustanovení. V samotném odůvodnění potřeby tohoto ustanovení přináší Komise argument neprůhledné organizované trestné činnosti, která brání propojení konkrétního majetku s konkrétní trestnou činností. Tím se ve svém ideovém základu neliší od předcházející směrnice. Podobně hodnotím i uvedené příklady, jaké skutečnosti na takový majetek poukazují, když říká: „*majetek je zajištěn na základě podezření ze spáchání trestných činů v rámci zločinného spolčení, tyto trestné činy mohou vést ke značným hospodářským přínosům a soud se přesvědčí, že zajištěný majetek pochází z trestné činnosti prováděné v rámci zločinného spolčení*“. Zároveň je nutné vnímat, že v bodech odůvodnění je tento majetek spíše směřován vůči „zločinnému spolčení“. Samotný článek 14 odst. 2 znovu přináší, že „*hodnota majetku je neúměrná legálnímu příjmu odsouzené osoby*“. Jistý prvek kontroverzí jistě přinese poslední věta recitálu 28 „*Členské státy by poté měly požadovat a poskytnout vlastníkovi majetku účinnou možnost prokázat, že daný majetek pochází z legálních činností*“, kde je na rozdíl od konfiskační směrnice přímo poukazováno na obrácené důkazní břemeno, respektive jeho relativní formu. Přesto se výše zmíněné změny dle mého názoru významně neodlišují od implementačního minima vyžadovaného po členských státech v souvislosti s konfiskační směrnicí. Jako nejzásadnější rozdíl vystupuje působnost ustanovení. V článku 5 konfiskační směrnice, řešící rozšířenou konfiskaci, přímo stanovil působnost na trestné činy v odst. 2 ustanovení. Takovéto ustanovení v aktuálním článku 14 absentuje, je tedy nutné pracovat s článkem 2 směrnice *oblast působnosti*. Tím se působnost stává mnohem širší, neboť článek 2 zahrnuje i trestnou činnost, který nepokrývá přímo „nejzávažnější kriminalitu“. Takový přístup považuji spíše jako vstupní vyjednávací pozici Komise, která při následném vyjednávání sníží své harmonizační cíle. V konečném důsledku by aplikace ustanovení i na méně závažnou kriminalitu mohla vést i k ústavním rozporům, neboť např. zásah do vlastnického práva z důvodu méně závažné kriminality by nebyl přiměřený.

Článek 15 *konfiskace, která není založena na odsuzujícím rozsudku* navazuje na ustanovení článku 4 odst. 2 konfiskační směrnice a rozšiřuje jej. Svou základní motivací

se v zásadě neodlišuje od předchozích ustanovení, kdy opatření i zde dopadá na nelegálně získaný majetek s cílem tento majetek odčerpat. Legislativní podklad pro tento závěr možné dovodit i díky odkazu na článek 12 a 13 v odst. 1 ustanovení. Zásadním rozdílem od předchozích článků je konfiskace majetku i přes to, že není v souvislosti s majetkem vydáno odsouzení za trestný čin. Zmíněný článek 4 odst. 2 konfiskační směrnice pokrývá tuto problematiku pro případy nemoci nebo útěku podezřelé osoby, ty pokrývá i článek 15 v odst. 1 pod písm. a) až b), pod písmeny c) až f) přidává smrt, imunitu, amnestii, uplynutí vnitrostátních lhůt, pokud nejsou dostatečně dlouhé pro vyšetřování a stíhání daných trestných činů. V české právní úpravě je již nyní možné interpretačně nacházet prostor pro korektní transpozici v kombinaci § 101 odst. 1 písm. a) TrZ respektive odst. 2 písm. b) TrZ v kombinaci s § 11 TŘ o nepřipustnosti trestního stíhání.²⁷⁵

Přesto je nutné při české perspektivě kriticky nahlížet především na písm. e) amnestie. Ač je nepopiratelným cílem dosáhnouti spravedlnosti, je nutné poukázat, že amnestie může být udělena již pravomocně odsouzeným. Takový postup je v rozporu se základním charakterem *konfiskace, která není založena na odsuzujícím rozsudku*. Z aktuální podoby návrhu směrnice se nedomnívám, že je pod pojem „amnestie“ zahrnut i charakterově odlišný ale mnohdy zaměňovaný institut milostí. Tento institut odvozený od královského majestátu a přenechaný v českém právním řádu prezidentovi by charakterově mohl odpovídat danému ustanovení. Zde je možné argumentovat minimálně ve dvou odlišných směrech. Pro zařazení by například hovořilo zneužití takového institutu pro klientelistické, nebo jiné osobní účely prezidenta, které pouze znevažuje výkon spravedlnosti. Pro jeho nezařazení naopak postavení prezidenta, který má i vzhledem k nejsilnějšímu politickému mandátu v zemi právo posoudit například skutečnosti, které dle jeho názoru nebylo trestní právo schopno zohlednit.

Odst. 2 ustanovení vymezuje působnost článku pouze na činy *podstatného hospodářského prospěchu* a pokud má soud za to, že jsou splněny všechny znaky trestného činu. Toto ustanovení vnímám jako velmi kontroverzní, kdy by došlo k zakotvení řízení, které ne zcela jasně poukazuje na práva dotčené osoby. Presumování soudu, že jsou splněny všechny znaky trestného činu, je vzhledem k možnému uložení sankce pouze vyjádřením pravděpodobnosti, že se čin stal. Tomu odpovídá i použitá dikce „soud má za

²⁷⁵ I v této části je možné vnímat soulad se souhrnem závěrečné zprávy RIA v DZ, který konstatuje, že návrh novely TrZ jde nad požadavky stanovené předisem EU. Op. cit. Důvodová zpráva k zákonu č. 55/2017 Sb.

to“, která je obdobná jako v případě sníženého důkazního standardu v souvislosti s konfiskační směrnicí.

Směrnice se zmíněné kontroverze snaží řešit zakotvením záruk v odst. 3, kdy členské státy mají být povinny zajistit právo dotčené osoby na *obhajobu, včetně umožnění přístupu ke spisu a práva být vyslechnut v právních a skutkových otázkách* před vydáním samotné konfiskace. Tyto záruky budou obtížně naplňovat předpoklady spravedlivého procesu. Mimo to vnímám i významné riziko jejich faktické neproveditelnosti, nebo minimálně jejich významného oslabení. Písm. c) uvádí jako důvodu pro aplikaci *konfiskace, která není založena na odsuzujícím rozsudku* smrt. Praktické proveditelnosti konfiskace *in rem* nic nebrání. Nelze zpochybnit ani účel, tedy odčerpání nelegálního majetku osobám nabývajícím od jiné osoby, která se „vyhnula před spravedlností svou smrtí“. Uvozený závěr v minulé větě zásadně zpochybňuje presumpci neviny. Obavy těžko může rozptýlit proces, kde není možné slyšet obhajobu hlavního „podezřelého“, neboť je již mrtvý. S podobnou skepsí zde nahlížím i na možnost využití jiných práv, které se snaží směrnice u tohoto ustanovení poskytnout dotčeným osobám. Považuji za chybné propojení okolností, které lze přidat k tíži dotčené osoby – např. útěk a okolnosti mnohdy neovlivnitelných, kde obzvlášť není možnost vystupování k věci – např. smrt. Optikou českého právního řádu je dále kontroverzní případné zařazení takového institutu mezi ochranná opatření, neboť v dílčích případech je složité vnímat preventivní aspekty takového opatření. Jako sporný bod dále vystupuje střet s vývojem judikatury, kdy smrtí pachatele přechází jeho majetek na dědice a není možné takový majetek aplikací § 101 odst. 1 písm. a) zabrat.²⁷⁶

Pozitivním závěrem k danému ustanovení je odst. 4, který vymezuje jeho působnost. V působnosti jsou zahrnuty trestné činy dle článku 2 s horní hranicí sazby trestu odnětí svobody nejméně čtyři roky. Na rozdíl od předchozích článků je mířeno pouze na závažnou trestnou činnost. Kritici přesto jistě poukáží na přílišné snížení hranic, kdy podobná hranice sazby byla v předešlé směrnici použita pro aplikaci méně invazivních institutů.

Nejširší dosah přináší článek 16 *konfiskace majetku bez prokázaného původu souvisejícího s trestnou činností*. Ustanovení dopadá na majetek, kdy není možné uložit konfiskaci dle článků 12 až 15, při splnění kumulativních podmínek v odst. 1, a to o majetek zajištěn při vyšetřování trestných činů spáchaných v rámci zločinného

²⁷⁶ Op. cit. JELÍNEK, poznámky s judikaturou, s. 173.

spolčení, které mohou vést k podstatnému hospodářskému prospěchu. Třetí podmínkou je přesvědčení vnitrostátního soudu o původu majetku z trestných činů spáchaných v rámci zločinného spolčení. Nelegálnost majetku je posuzována dle všech dostupných skutečností, kdy je zvláště uvedena neúměrnost k legálnímu příjmu, jedná se o stabilní dikci analogických ustanovení již od konfiskační směrnice. Odst. 3 vymezuje působnost trestných činů, na které dopadá článek 16, kdy volí stejný přístup jako v případě článku 15, tedy pro trestné činy uvedené v článku 2 s horní hranicí sazby trestu odnětí svobody nejméně čtyři roky. Shodná dikce s článkem 15 je zachována i ohledně záruk, které je členský stát povinen zajistit před soudním vydáním konfiskace. Z legislativního pohledu je zde nutné poukázat na pravděpodobnou technickou chybu, kdy totožná znění odst. 3 a 4 v člancích 15 a 16 byly navzájem prohozeny. Tento stav snižuje přehlednost struktury předpisu. Je však velmi pravděpodobné, že tento stav byl v rámci projednávání předpisu obratem napraven.

Na předchozí články navazuje článek 17 *účinná konfiskace a výkon*. Členské státy zavazuje k opatřením pro vysledování a identifikaci majetku určeného ke konfiskaci. Takovým majetkem je majetek i po pravomocném rozhodnutí, pokrývá články 12 až 14, tak i v návaznosti na řízení dle článku 15 a 16, které směrnice zmiňuje přímo. Odst. 2 ustanovení přináší ideové doporučení, kdy státy vybízí k zvážení využití konfiskovaného majetku ve veřejném zájmu nebo pro sociální účely. Toto ustanovení je shodné s odst. 3 článku 10 konfiskační směrnice, kde je i zvláště upraveno v recitálu 35. Ten jako konkrétní příklad uvádí podporu projektů pro vymáhání práva a prevenci trestné činnosti. Tento postoj je vhodným doplňkem trestní politiky s prvky restorativní justice.

Poslední článek 18 *odškodnění obětí*. uzavírá III. kapitolu. Ustanovení je shodné s odst. 10 článku 8 konfiskační směrnice.

4 Judikatura

Instituty ochranný opatření, respektive konfiskační nástroje obecně, se vypořádávají s mnoha spornými momenty, kdy především zásah do základních práv dotčených osob vystupuje proti veřejnému zájmu reprezentovanému snahou o efektivní postihnutí organizovaného zločinu. Mnoho otázek vycházejících ze zkoumaných ustanovení není možné zodpovědět bez reflektování odpovídající judikatury, která k zmíněným předpisům postupně vzniká.

4.1 Judikatura českých soudů

Při posuzování institutů zabránění věci a především zabránění části majetku bylo v doktrinálních názorech mnohdy poukazováno na nutný vývoj národní judikatury, která až v praxi vyjasní interpretaci jednotlivých pojmů a stanoví míru při vnímání nově zakotvených ustanovení. Příkladem uvádím vyjasnění skutečností vedoucích k posouzení o nelegálním původu majetku, míru přenesení důkazního břemene nebo snížení důkazního standardu, které se navzájem prolínají.

Vzhledem k významným legislativním změnám, které v návaznosti na europeizaci konfiskační problematiky v českém právním řádu vznikly, je aktuální judikatura pracující s již novelizovaným zněním poměrně řídká a kvantitativně omezené. I přes atypičnost jednotlivých případů navzájem je přesto možné vyzorovat základní trendy, kterými se judikatura vydává.

Judikatura ÚS uceleně vykládá skutečnosti, které mohou vést k přesvědčení soudu o nelegálním původu majetku. V případě invalidní důchodkyně jejíž otec byl odsouzený za drogovou trestnou činnost a na jejíž majetek dopadalo opatření, rozhodl ÚS proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 1. 2021 č. j. 15 To 63/2020-3845 nálezem ÚS 941/21 tak, že se ústavní stížnost odmítá. Přihlédl nejenom k nepoměru v příjmech dotčené osoby, když nepřisvědčil její argumentaci o celoživotních úsporách, ale dále poukázal, že při pořizování nemovitosti pro dceru vystupoval přímo její odsouzený otec a peníze na koupi nemovitosti byly na její bankovní účet připsány jednorázovým vkladem v přesné výši v den koupě, když se dceři nepodařilo prokázat jejich legální původ.²⁷⁷ Nález přejímá argumentaci nálezu 1651/20, který se týká totožného skutkového případu. Ústavní stížnost zde mířila proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 4. 2020 č. j. 15 To 20/2020-3508 a usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 10. 3. 2020

²⁷⁷ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 26. 4. 2021, II. ÚS 941/21.

č. j. 4 T 1/2020-3472. Nález blíže uvádí další skutečnosti vedoucí k aplikaci ustanovení, když si stěžovatelka nejela nemovitost před koupí prohlédnout, nikdy v ní nežila a investice do nemovitosti hradil obžalovaný. Ústavní soud závěr, že finanční prostředky určené ke koupi poskytl obžalovaný otec, považuje za opodstatněné.²⁷⁸ Výše uvedené poukazuje na fakticky volnou škálu skutečností, které mohou vést k přesvědčení soudu o nelegálnosti původu majetku. V práci již dříve zmíněný nález ÚS 1026/21, který nejkonkrétněji rozpracovává snížení důkazního standardu, poukazuje na klíčovost náležitosti zjištění skutkového stavu, kdy nesmí dojít k opomenutí důkazů, které mohou vést i k opačnému závěru.²⁷⁹

Zásadní interpretační otázky přináší obava z přeneseného důkazního břemene. Za jisté vodítko v míře přenesení považuji nález ÚS 1671/22 ÚS ohledně ústavní stížnosti proti usnesení Městského soudu v Brně ze dne 16. května 2022 sp. zn. 70 Nt 28/2022 a usnesení Městského státního zastupitelství v Brně ze dne 14. dubna 2022 č. j. 3 ZT 125/2021-503. Stěžovatelce G. I. N., exmanželce obviněného P. N., byla zajištěna hotovost v nominální výši několika milionu CZK ze safesové schránky vedené na její jméno. Stěžovatelka v daném případě neprokázala legální výdělečnou činnost, tu neprokázal ani její exmanžel. I přes opakované tvrzení, že legální příjmy doloží, neučinila tak a pouze zpochybňovala předložené důkazy v její neprospěch. Soud poukázal na nutnost dodržení přiměřené rovnováhy mezi obecným zájmem a ochrannou základních práv jednotlivce. V této souvislosti zohlednil i fázi trestního řízení, kdy při právě probíhajícím vyšetřování považuje učiněné kroky vedoucí k zajištění majetku za důvodné. Zároveň poukazuje na možnost stěžovatelky uplatňovat námitky v průběhu probíhajícího řízení.²⁸⁰ Z pohledu důkazního břemene je zde patrná nutnost předložení skutečností, které rozptýlí pochyby založené na skutečnostech svědčících o opaku. Tím jakkoli není snížena nutnost odůvodněnosti překládaných skutečností, které vedou k aplikaci ustanovení. Zároveň je v souladu s již zmíněnou judikaturou 2026/21 ÚS vhodné poukázat na povinnost soudu se řádně vypořádat se skutečnostmi, který právě dotčený předkládá.

Specifický náhled na problematiku přináší usnesení Vrchní soudu v Praze č. j. 3 To 70/2020, který zamítl stížnost státního zástupce proti usnesení krajského soudu, který zamítl návrh státního zástupce na zabránění věci jako náhradní hodnoty podle

²⁷⁸ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 21. 7. 2020, I. ÚS 1651/20.

²⁷⁹ Op. cit. 1026/21 ÚS.

²⁸⁰ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 19. 7. 2022, IV. ÚS 1671/22.

§ 102 TrZ. Konkrétně se jednalo o bytovou jednotku, v které invalidní osoba dlouhodobě žila. V daném případě vystupovala obviněná invalidní psychicky nemocná osoba K. K., jejíž trestní stíhání bylo zastaveno podle § 231 odst. 1 TR z důvodů uvedených v § 11 odst. 1 písm. f) TR. Soud v odůvodnění pracuje se základními principy při ukládání sankcí, jako je zachování lidské důstojnosti, reprezentované zásadou humanity, zásady přiměřenosti, absence morálního odsudku u ochranného opatření. Konfiskace výše zmíněného bytu by vedla dle soudu k nepřiměřeným a lidskou důstojnost podryvajícím důsledkům, tedy stav bezdomovectví, který fakticky vede k potrestání dotčené osoby. Nestačí tedy naplnění formálních podmínek, které by samy o sobě mohly vést k aplikaci opatření, ale je nutné dbát i základních práv. Soud dále nebyl srozuměn s návrhem státního zástupce k zabrání právě zmíněného bytu, neboť dotčená vlastnila i jiné nemovitosti.²⁸¹ Usnesení poukazuje na jiné specifické okolnosti, jako je zde mimořádný zdravotní stav dotčené. Právě její zdravotní stav je nutné dle mého názoru považovat za zásadní okolnost, které soud dovedl k těmto konkrétním závěrům. Např. samotné riziko bezdomovectví by dle mého názoru nemělo hrát při posouzení soudem samostatně takovou roli, že by vedlo k neaplikaci ustanovení. Považuji za vhodné zmínit i opačná rizika, které může obdobný postup, který výše zvolil soud, přinést. Při systematickém a diverzifikovaném přístupu při volbě bílých koní dochází k relativně efektivní možnosti při snaze o vyhnutí se konfiskačním nástrojům. Obzvláště s ohledem na charakter trestné činnosti, kterou K. K. měla spáchat jako členka představenstva obchodní společnosti, a to i přes psychické problémy, které usnesení uvádí. Příkladem měla *enormně sníženou frustrační toleranci, kdy od dětství často psychicky nezvládala ani běžné problémy*. V konkrétním případě soud s podivem vnímal návrh státního zástupce na konfiskaci právě obývaného bytu. Souhlasím s tímto názorem, návrh na konfiskaci jiných nemovitostí se zdá jako menší zásah. Zároveň vnímám i možnost opačného argumentačního pohledu, kdy právě obviněná K. K. mohla nezabavených nemovitostí využít k zajištění svých bytových potřeb.

Významnější pouto mezi zabíranou věcí a trestnou činností je patrný u ochranného opatření zabrání věci dle § 101 TrZ. Judikatura zde poukazuje na vazbu mezi zabavovanou věcí a trestným činem, vztah s osobou, které věc náleží, není podstatný. Aplikační nesrovnalosti je možné vnímat, zda je aplikováno právě ustanovení § 101 TrZ, nebo ustanovení § 102 TrZ, tedy náhradní hodnoty. V nálezů I.ÚS 1121/15, který

²⁸¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 11. 2020., 7 To 70/2020.

posuzoval případ rozdílného posouzení soudem I. a II. stupně, dospěl soud k názoru, že tato rozdílnost vede k nesrozumitelnosti a nepřezkoumatelnosti. U popsaného postupu není zcela zřejmé, dle jakých zákonných podmínek bylo při zabrání postupováno. Při vazbě zabírané věci k činu není možné, aby soud jednou konstatoval, že zabírá dle § 101 TrZ a následně u vyšší soudní instance v totožné věci, když zároveň přejímá závěry I. stupně, zabíral dle § 102 TrZ tedy jako náhradní hodnoty.²⁸² Ústavní soud se zastal stěžovatelky i v případě, kdy soudy neprokázaly původ zabavovaného majetku. V nálezu II. ÚS 1849/17 upozorňuje, že vzhledem k zásahu do práv jednotlivce není možné pouze vnímat zabírání jako formalitu. Soud si je vědom faktické nemožnosti prokázání původu zabraného majetku „na halíř přesně“, přesto soud musí zjistit původ předmětného majetku. V nálezu je správně podotknuto, že právě nově vzniklé ustanovení § 102a TrZ slouží k odčerpání majetku v případech, *kdy nelze jednoznačně prokázat původ majetku, či jako v tomto případě přesně rozlišit, jaká jeho část byla nabyta legálně a jaká byla nabyta za výnosy z trestné činnosti.*²⁸³ Nejvyšší soud ve svém usnesení 6 Tz9/2016 dále rozpracovává vazbu mezi zabráním věci a trestnou činností. V daném případě bylo navrženo zabrání věci § 101 odst. 2 písm. a). V daném případě kauza skončila z důvodu nedostatku skutečností, které by oprávnily zahájit trestní stíhání. Soud v usnesení jasně řekl, že není možné aplikovat ustanovení § 101 odst. 2 TrZ pouze na základě podezření. Musí být patrné, že věc pochází z trestného činu, a to konkrétně určeného.²⁸⁴

Při analýze dotčené judikatury byl zaznamenán i případ zaměnění ochranných opatření dopadajících na majetek s trestem propadnutí majetku. Ústavní stížnost byla podána ve spojitosti se známou kauzou odsouzeného D. R. za zločin přijetí úplatku, kde stěžovatelkou byla jeho manželka E. R. Důvod tohoto pokusu tkví v procesním postavení zúčastněné osoby dle § 42 TŘ, která se odvíjí pouze od uložení majetkových ochranných opatření, v případě trestů, které byly v dané kauzy uloženy, takové opatření pochopitelně nevzniká.²⁸⁵

4.2 Judikatura ESLP

V poválečném období docházelo k významným mezinárodním iniciativám, jejichž cílem bylo sjednocovat mezinárodní společenství. Jeden z ideových otců Winston Churchill dále poukazoval na nutnost „Evropského soudu“ pro řešení případů porušování

²⁸² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. 5. 2016, I. ÚS 1121/15.

²⁸³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22. 5. 2018, II. ÚS 1849/17.

²⁸⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 8. 2016, 6 Tz9/2016.

²⁸⁵ Unesení Ústavního soudu ČR ze dne 26. 11. 2019, I. ÚS 2171/19.

lidských práv. Pro mezinárodní a všeobecné prosazování základních práv byla zvolena cesta mezinárodní úmluvy podepsané v Římě roku 1950 s názvem Evropská úmluva o ochraně lidských práv.²⁸⁶ Článek 19 Úmluvy ustanovil ESLP, který má zajišťovat plnění závazků z Úmluvy a Protokolů.²⁸⁷ Samotný soud vznikl po zvolení soudců v roce 1959.²⁸⁸

ESLP v konkrétní judikatuře především posuzoval aspekty spojené s článkem 6 EÚLP *Právo na spravedlivý proces* a článkem 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jako „Protokol“) čl. 1 ochrana vlastnictví.²⁸⁹

Posuzování čl. 6 EÚLP není překvapivé, jedná se vůbec o nejvíce porušované ustanovení Úmluvy. ESLP se musí vypořádávat s různorodostí trestního procesu v jednotlivých smluvních státech, tedy rozdílnostmi mezi inkvizičním a akuzačním přístupem. Komentářová literatura zde poukazuje na vzájemnou konvergenci typů řízení pod vlivem interpretace ESLP, která dle některých vede ke vzniku nového kontradiktorního procesu se zásadou rovnosti zbraní. Aplikace článku je obecně komplikovaná, jak můžeme číst i v disentním stanovisku soudce Matschera ve věci Öztürk proti Německu „*Nemyslím si, že autoři Úmluvy, když utvářeli znění článku 6, si byli vědomi výkladových problémů, které toto ustanovení přinese, a vývoje, kterým se v následujících desetiletích vydá.*“²⁹⁰

Protokol ve svém prvním graficky odděleném odstavci vymezuje dvě pravidla, první zakotvuje právo na pokojné užívání svého majetku každou osobou. Druhé pravidlo stanovuje, že nikdo nesmí být zbaven majetku,²⁹¹ výjimkou je veřejný zájem při splnění zákonných podmínek a obecných zásad mezinárodního práva. Graficky oddělený druhý odst. obsahuje pravidlo 3., že graficky oddělený odst. 1 státu nebrání v přijímání zákonů,

²⁸⁶ WILDHABER, Luzius. The European Court of Human Rights: the past, the present, the future. Am. U. Int'l L. Rev., 2006, 22: 521 – 523.

²⁸⁷ ESLP neposuzuje porušení jiných mezinárodních úmluv, jak dlouhodobě potvrzuje ve svých rozhodnutích.

Srov. „*Dále Soud připomíná, že jeho úlohou není ověřovat, zda vlády dodržují jiné úmluvy než Evropskou úmluvu o lidských právech a její protokoly, i když Evropská sociální charta (vypracovaná ostatně na půdě Rady Evropy stejně tak jako Úmluva) a ostatní mezinárodní dokumenty mohou Soudu sloužit jako zdroj inspirace.*“

Zehnalová a Zehnal proti České republice, ze dne 14. 5. 2002, stížnost č. 38621/97.

²⁸⁸ ROBERTSON, A. H. The European Court of Human Rights. The International and Comparative Law Quarterly, 1959, 8.2: 396; 401-402.

²⁸⁹ Op. cit EÚLP.

²⁹⁰ Öztürk proti Německu, ze dne 21. 2. 1984, stížnost. č. 8544/79.

KMEC, Jiří In KMEC, Jiří, David KOSAŘ, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. Evropská úmluva o lidských právech: komentář. [Praha]: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, čl. 6. ISBN 978-80-7400-365-3.

²⁹¹ V české právní terminologii se jedná o vyvlastnění.

keré považují za nezbytné, aby upravily užívání majetku v souladu s obecným zájmem a zajistily placení daní a jiných poplatků nebo pokut. V daném případě je nutné věnovat zvláštní pozornost zmocnění v odst. 2, které slovem „pokut“ dopadá na sankce. Soud se v přezkumu drží zásady od specifického k obecnému, kdy prvně posuzuje pravidlo 2); 3) a až jako poslední zbytkové 1).²⁹²

V judikatuře ESLP nacházíme dlouhodobě vyvíjené právní názory, které se přímo dotýkají konfiskační problematiky. Judikatura ke svým závěrům nedochází pouze v případech přímo navázaných na konfiskační problematiku, ale přináší ve svém ustálení i principy obecně aplikované. Vzhledem k dlouhodobé existenci obdobných ustanovení, které přináší výše rozebírané směrnice, zde je nejčastěji skloňovaná dobrá praxe zavedená v Itálii,²⁹³ je možné vycházet i z této konkrétní judikatury. Zásadní otázky pro účel této práce, které přímo souvisí se zásahem do základních práv osob, vnímám v nalezení přiměřenosti opatření při zohlednění obecného zájmu, náhled na důkazní standard a problematiku přenesení důkazního břemene.

Významnou kauzou napojenou na konfiskační problematiku je kauza Engel proti Nizozemsku. V konkrétní kauze ESLP rozlišoval mezi trestnými činy a disciplinárními delikty.²⁹⁴ Následným vývojem judikatury se ustálil tzv. Engelův test. Tento test na základě 3 kritérií určoval, zda jde v dané věci o trestní řízení, tedy zda se na něj vztahuje čl. 6 EÚLP. Kritérii jsou: 1) Klasifikace deliktu ve vnitrostátním právu; 2) Povaha deliktu;²⁹⁵ 3) Přísnost sankce.²⁹⁶ První kritérium bez navázání na následné body je bezpředmětné. Druhé a třetí kritérium vystupují alternativně, jejich vzájemné hodnocení není vyloučeno. Soudy při jejich posuzování zdůrazňují účel konkrétní sankce, tedy zda v daném případě je účelem naplnění represivní složky sankce a sankce samotná je podstatná.²⁹⁷ Rozsudek Balsamo proti San Marinu rozvíjí, že v případě preventivního

²⁹² BOBEK, Michal In Op. cit. KMEC, KOSAŘ, KRATOCHVÍL a BOBEK, čl. 1 Protokolu.

²⁹³ FERNANDEZ-BERTIER, Michaël. The confiscation and recovery of criminal property: a European Union state of the art. In: ERA Forum. Berlin/Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg, 2016. p. 323-342.

²⁹⁴ Engel a ostatní proti Nizozemsku, ze dne 8. 6. 1976, stížnosti. č. 5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72.

²⁹⁵ Komentářová literatura zde poukazuje na dvě otázky, na které zpravidla právě druhé kritérium odpovídá. První otázkou, zda je právní norma obecná nebo partikulární. Druhou, zda je povaha účel sankce preventivně-represivní, nebo reparační povahy.

Op. cit. KMEC In KMEC, KOSAŘ, KRATOCHVÍL a BOBEK, čl. 6.

²⁹⁶ ARIEMME, Valentina Maria. The Application of the European Convention on Human Rights to Tax Cases: The Right to a Fair Trial in Tax Matters. Eur. Tax Stud., 2013, 22.

²⁹⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 11. 2022, 10 Afs 513/2021-48.

charakteru sankce, tedy v daném případě zabránění v páčání další trestné činnosti, není takové opatření považováno za opáření trestní, ač bylo uloženo trestním soudem.²⁹⁸

Při posuzování presumpce nevinny vystupuje rozhodnutí ESLP ve věci Phillips proti Spojenému království ze dne 5. 7. 2001, č. stížnosti 41087/98. V daném případě byl pravomocně P. odsouzený za obchodování s drogami, přičemž se nejednalo o jeho první trestní odsouzení. Předchozí pravomocně odsouzená trestná činnost P. ale nebyla spojená s drogovou trestnou činností. P byl uložen trest odnětí svobody, v navazujícím řízení mu byl zabrán majetek v hodnotě 91,400 GBP.²⁹⁹ Soud zde posuzoval soulad s presumpcí nevinny dle čl. 6 odst. 2 EÚLP, přičemž došel k názoru, že presumpce nevinny se zde vztahuje pouze na rozhodnutí o vině. Uložení zabrání majetku soud analogicky přirovnal k uložení sankce pro řádně odsouzeného pachatele, není možné na takové řízení nahlížet jako na nové obvinění v souladu s *causou Engel*. *"Jakmile však byl obviněný shledán vinným, přestává se v zásadě vztahovat na všechna tvrzení učiněná během následujícího postupu při trestání."*³⁰⁰ Soud v nálezu poukázal na neschopnost P. doložit uspokojivé skutečnosti odůvodňující legalitu majetku. Rozhodnutí obsahuje disentanční stanovisko soudce Bratzy, ke kterému se připojila soudkyně Vajić. Soudci v konkrétní věci souhlasí s názorem většiny, ale obecně poukazují na z jejich pohledu příliš úzký náhled na čl. 6 odst. 2 EÚLP. Úzkým pohledem se stává čl. 6 odst. 2 EÚLP fakticky irelevantním v okamžiku uznání osoby vinnou. Většina soudu zde vycházela z případu *Engel*, ke kterému disentanční soudci přistupují s relativním odstupem, založeným na vývoji judikatury od vynesení zmíněného rozsudku.³⁰¹

Causa Phillips přináší pohled na interpretaci prokázání původu majetku. I přes absenci přímých důkazů, že pachatel vykonával jinou drogovou trestnou činnost před svým odsouzením. Dle názoru ESLP je patrné, že byl soudce spokojen s každou jednotlivou položkou na základě důkazních skutečností. Soudce samotný poukazoval na zákonný předpoklad upravený v čl. 4 odst. 3 protidrogového zákona 1994. Přesto při své interpretaci nesnížil povinnost obžaloby na prokázání skutečností, naopak poukázal na neučinění jednoduchých kroků ze strany odsouzeného, které by mohly případně pravost

²⁹⁸ Balsamo proti San Marinu, ze dne 8. 10. 2019, stížnosti. č. 20319/17 and 21414/17.

²⁹⁹ Bylo tak uloženo na základě článku 4 odst. 3 Drugs Act [protidrogový zákon] z roku 1994, který umožňuje postihnout veškerý majetek odsouzeného za drogový trestný čin, který nabyl v posledních 6 letech před zahájením řízení, tento konstrukt tedy zakládá pouze jistou míru pravděpodobnosti o původu majetku z konkrétní drogové trestné činnosti.
Drug Trafficking Act 1994 c. 37.

³⁰⁰ Matijašević proti Srbsku, ze dne 19. 9. 2006, stížnost. č. 23037/04.

³⁰¹ Phillips proti Spojenému království, ze dne 5. 7. 2001, č. stížnosti 41087/98.

skutečností uváděných obžalobou vyvrátit. Interpretaci také přináší bod 68 rozsudku Silickienė proti Litvě č. stížnosti 20496/02.³⁰² S těmito rozsudky pracuje i již citovaný náleze ÚS 1849/17.

Problematiku přiměřenosti při hledání hranice mezi obecným zájmem a právy jednotlivce zahrnuje rozsudek Gogitidze a ostatní proti Gruzii, kdy obžalovaný Goditidze byl bývalý funkcionář autonomní oblasti, který byl po politickém převratu obžalován mimo jiné ze zneužití pravomoci a jeho především nemovitý majetek byl ve značném rozporu s legálně doložitelnými příjmy. Stěžovatelé namítali porušení čl. 1 Protokolu, konkrétně prvního pravidla pokojného užívání majetku. Soud ale posuzoval dle druhého odstavce čl. 1 Protokolu. Zabráním majetku byl naplňován legitimní cíl obecného zájmu, když se snažil řešit problematiku korupce, která je v zemi dlouhodobě mezinárodně kritizovaná. Přiměřenost naplňování legitimního cíle byla posuzovaná perspektivou mezinárodní zvyklosti, kdy panuje shodný názor o škodlivosti korupčního jednání. Na tomto stavu se státy shodly v rozdílných mezinárodních úmluvách, jejichž cílem je právě eliminace tohoto negativního jednání. Zásadní uvedenou skutečností byla i nižší míra důkazního standardu, a to z důvodu postihované úřední osoby.³⁰³

V rámci problematiky rozšířených konfiskací, kde dochází zpravidla k snížení důkazního standardu, nabývá na důležitosti stanovení záruk, které při naplňování účelu opatření soud musí dodržet. Tuto otázku blíže rozpracovává rozsudek Todorov proti Bulharsku, který základní záruky shrnuje v bodu 182, kde vyjmenovává tři vůdčí zásady: zákonnost zásahu, veřejný zájem takového zásahu, a aby byla zajištěna spravedlivá rovnováha mezi požadavky obecného zájmu a právy stěžovatele.³⁰⁴ V následujících bodech blíže rozvádí obecně zásadu přiměřenosti opatření vzhledem k sledovanému cíli, kdy přiměřenost posuzuje s ohledem na čl. 1 Protokolu. Odkazuje na judikaturu v souvislosti s italskou úpravou, kde činnost mafie dosáhla „velmi znepokojivé úrovně“. Opatření proti osobám se značným rozporem v hodnotě majetku a při prokázání jejich kontaktu s mafiánským prostředím byla odůvodněná.³⁰⁵ Taktéž v již citovaném rozsudku Phillips. Obecně lze judikaturu ohledně přiměřenosti považovat za velmi bohatou. Zároveň je nutné při interpretaci dbát velkého důrazu na individuální specifika jednotlivých případů, které ve výsledku brání široké generalizaci. Příkladem lze uvést

³⁰² Silickienė proti Litvě, ze dne 10. 4. 2012, č. stížnosti 20496/02.

³⁰³ Gogitidze a ostatní proti Gruzii, ze dne 12. 5. 2015, stížnost. č. 36862/05.

³⁰⁴ Todorov a ostatní proti Bulharsku, ze dne 13. 7. 2021, stížnost. č. 50705/11 a 6 dalších.

³⁰⁵ Arcuri a ostatní proti Itálii, ze dne 5. 7. 2001, stížnost. č. 52024/99.

Riela a ostatní proti Itálii, ze dne 4. 9. 2001, stížnost č. 52439/99.

rozdílnou míru přiměřenosti na základě charakteru trestné činnosti, rozsahu činnosti, nebo i např. postavení pachatele jako veřejného funkcionáře viz. Gogitidze. Jednotlivé skutečnosti opravňují i invazivnější postup, jakým je bezesporu přenesení důkazního břemene, zde je např. uváděna judikatura Telbis a Viziteu proti Rumunsku.³⁰⁶ Bývalý státní úředník, který se dopustil přijetí stovek úplatků, musí ustát i větší míru obráceného důkazního břemene ohledně nepoměru ve svém majetku.

Jak bylo výše patrné, nelze vnímat jednotlivé skutečnosti vytrženě a nelze z nich činit generální závěr. Totožné relativně platí i při zohledňování jednotlivých zásad. Problematika jednotlivých případů fakticky vždy přináší zohlednění kombinace více zásad, které jsou vzájemně a nedílně provázány.

³⁰⁶ Telbis a Viziteu proti Rumunsku, ze dne 26. 6. 2018, stížnost č. 47911/15.

Závěr

Ochranná opatření jsou relativně novým právním institutem, který se v tuzemských právních řádech vyskytuje v různých formách přes sto let. Za toto období prochází opatření významnými proměnami, z kterých aktuálně můžeme pozorovat dva rozdílné proudy. Ochranná opatření omezující osobní svobodu a ochranná opatření dopadající na majetek.

Pro účel práce klíčová ochranná opatření „majetková“ vystupují v českém právním řádu ve dvou formách, a to dle § 101 TrZ zabránění věci a § 102a zabránění části majetku. Ochranné opatření zabránění věci slouží v obecném principu k zabránění věci, jejímž prostřednictvím hrozí páchání trestné činnosti nebo její podpora. Toto ochranné opatření se v relativně totožné formě vyskytovalo již v přechozím TZ. Zcela novým ochranným opatřením je zabránění části majetku, zavedené v reakci na konfiskační směrnici, implementovanou do českého právního řádu především zákonem č. 55/2017 Sb. Obdobně jako ustanovení § 101 TrZ cílí na ochranu společnosti. Výrazněji zde vystupuje aspekt odčerpání nelegálního majetku, tak aby nikdo nebeneficioval z majetkového prospěchu z trestné činnosti.

Daná ochranná opatření kladou významné nároky při posuzování jejich konformity se zásadami trestního práva. U zabránění části majetku, které je považováno za jedno z nejproblematictějších ustanovení TrZ, jde především o nižší míru záruk pro dotčenou osobu. Ustanovení pracuje se sníženým důkazním standardem, samotná DZ poukazuje na specifičnost řízení, které může dle kritiků vést k faktickému přenesení důkazního břemene. Především judikaturní praxe poukazuje, že ustanovení je ústavně konformní, jeho aplikace je tedy možná. Totožně jako v případě judikatury k § 101 TrZ však klade významné požadavky na dodržení přiměřenosti mezi zájmem na ochranu společnost ve formě efektivní konfiskace a ochranou základních práv dotčené osoby. Z judikaturních závěrů je patrné, že každý případ je nutné vnímat velmi citlivě na základě konkrétních skutečností, které o míře přiměřenosti rozhodnou.

Obě ochranná opatření čelí kritice, zda stále odpovídají teoretickému vymezení ochranných opatření. V praxi se jedná především o aspekt morálního odsudku, tedy praktické újmy, která je sankcí působena dotčené osobě. Dle tradičního rozlišení by taková charakteristika neměla být součástí aplikace ochranného opatření. Toto naplnění i při odkazu na judikaturní závěry je obtížně představitelné. Pro ochranná opatření je naopak charakteristická výlučnost individuální prevence, kterou zde vystavujeme pouze

díky relativně křehké interpretaci. Hledání hranice mezi tresty a ochrannými opatřeními není ničím jiným, nauka na faktickou nemožnost dělicí hranice poukazuje.

Ambicí práce bylo zhodnotit transpozici unijní legislativy do českého právního řádu. Těžištěm interpretace se stala novela TrZ č. 55/2017 Sb. Řádnost transpozice je možné vnímat v rovině formální a materiální. Formálně došlo k jejímu splnění přijetí novely, kdy již samotná DZ poukazovala, že novela jde nad rámec unijních požadavků. Druhým formálním naplněním je absence řízení o porušení unijního práva v dané věci. V rámci plnění formálních požadavků je nutné poukázat i na pochybení na české straně, které se projevilo porušením implementační lhůty. Materiální stránka transpozice byla dosažena právě provedením výše zmíněné novely, jejímž hlavním prvkem je bezesporu zavedení nového ochranného opatření. Při porovnání dikce české a unijní úpravy je patrná snaha o mnohdy doslovné převedení požadavků. Tento postup byl v práci kritizován, kdy v konkrétním případě vede ke zbytečné nejistotě ohledně významu ustanovení. Pozitivní roli zde sehrál legislativní proces v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR, když činností sněmovního výboru došlo k rozšíření výčtu trestných činů dle § 102a odst. 1 TrZ o § 192 *výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií*, tedy o oblast explicitně ve směrnici řešenou.

Problematika aktuálního vývoje je úzce spjata s okolnostmi vzniku novely č. 55/2017 Sb. Již v DZ je patrné, že existovaly alternativní přístupy k provedení transpozice směrnice. Místo realizovaného vzniku nového ochranného opatření zabránění části majetku existoval i návrh vzniku samostatného speciálního zákona. Tato varianta i přes významnou podporu na LRV neprošla. Argumenty proti ní byla snaha co nejbližší úpravy jako v jiných členských státech, tak aby nebyla narušena mezinárodní justiční spolupráce. Jiným argumentem bylo konstatování, že speciální zákon by byl vhodný až při komplexnější úpravě. Otázka způsobu transpozice dost možná znovu brzy přijde, neboť v pokročilém stádiu vyjednávání se nachází nová konfiskační směrnice, řešící problematiku komplexněji. Při znalosti návrhu směrnice od Komise a i trendů v jednotlivých právních předpisech, které byly v práci analyzovány, je patrná snaha o další sblížení právních řádů jednotlivých členských států. Ambicí Komise je rozšíření dosahu konfiskačních opatření, při užití invazivnějších nástrojů. I přes neodiskutovatelný pozitivní cíl, který nástroje přináší, je nutné vnímat riziko v rozšiřování rozsahu trestných činů, kterých se tento invazivní nástroj týká. Ve výsledku dochází k ohrožení aktuálně standardních zásad.

Aktuální vývoj ukazuje s významnou pravděpodobností, že se znovu brzy český zákonodárce ocitne před prováděním transpozice nové konfiskační směrnice. Směrnice přichází zatížena krátkým odstupem od směrnice 2014/42/EU a zároveň se musí vypořádávat se zvýrazněnou politickou motivací vzniku směrnice, tedy relativním rizikem zpolitizování trestního práva. V českém prostředí krátký odstup od provedení původní transpozice přináší např. handicap v omezeném množství judikatury, z kterého by bylo možné vycházet.

Europeizace trestního práva hmotného přináší pochopitelné překážky, které si sjednocování mnohdy odlišných právních řádů jednotlivých členských států žádá. Přesto se domnívám, že s implementací konfiskační směrnice šlo, respektive bude možné naložit komplexněji a efektivněji. Zásadní limitací ustanovení jsou velmi citlivé trestněprávní zásady, které je nutné pro účely § 102a TrZ v zásadě modifikovat. Jako právně čistší a efektivnější způsob se jeví vznik samostatného specializovaného zákona, jak navrhovala část LRV. Tento specializovaný zákon by umožnil stanovení speciálních zásad, které blíže reflektují potřeby ustanovení. Jeho speciální povaha by neměla bránit justiční spolupráci, stále by byla zachována jeho trestněprávní povaha. Vzhledem k velmi mírným niancím, které při posuzování jednotlivých skutečností dle judikatury vedly k potvrzení nebo naopak popření užití konfiskačních nástrojů, vnímám za vhodnější míření těchto invazivních prostředků pouze vůči vybraným a zvláště závažným činům. Snaha Komise o širší dopad ustanovení je patrná. Efektivitu nástroje přesto i s ohledem na řešenou judikaturu vnímám ve kvalitě, ne v kvantitativním dopadu, který bude mnohdy stěží obstávat při posuzování přiměřenosti mezi intenzitou zásahu a obecným zájmem společnosti.

Zkratky

DZ – Důvodová zpráva

ESLP – Evropský soud pro lidská práva

EÚLP – Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

LRV – Legislativní rada vlády

OZ – Občanský zákoník

PO – Právnícká osoba

SEU – Smlouva o Evropské unii

SFEU – Smlouva o fungování Evropské unie

TrZ – Trestní zákoník

TRŘ – Trestní řád

TZ – Trestní zákon

ZTOPO – Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob

Zdroje

Seznam citované literatury

Odborné publikace, monografie a komentáře

BHATIA, K. Lal. Textbook on legal language and legal writing. Universal Law Publishing, 2010.

BOROŠ, Milan. Princíp nullum crimen sine culpa podľa Trestného zákona. Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-343-8.

DRAŠTÍK, Antonín. Trestní zákoník (č. 40/2009 Sb.) - Komentář. ASPI, 2015. ISBN 978-80-7478-791-1.

GŘIVNA, Tomáš a Hana ŠIMÁNOVÁ, ed. Deset let trestní odpovědnosti právnických osob v ČR.: pohledy zpět i vpřed : sborník příspěvků z konference pořádané PF MUNI a UOČR dne 23. září 2021. Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-885-3.

GŘIVNA, Tomáš a Marie VANDUCHOVÁ ed. Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám: obecná část. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-365-2.

Gřivna, Tomáš a Šimánová, Hana ed. Trestní právo s lidskou tváří. V upomínku na Marii Vanduchovou. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN 978-80-7598-879-9.

GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. Kriminologie. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-614-3.

HENDRYCH, Dušan. Právní slovník. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1.

JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 8. aktualizované vydání. Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0.

JELÍNEK, Jiří. Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-287-5.

JELÍNEK, Jiří. Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou - 9. aktualizované vydání: s poznámkami a judikaturou podle stavu k 1. 9. 2022. 9. Praha: Leges, 2022. Glosátor. ISBN 978-80-7502-637-8.

KALLAB, Jaroslav, Zločin a trest., s. 21. 1915.

KMEC, Jiří, David KOSAŘ, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. Evropská úmluva o lidských právech: komentář. [Praha]: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-365-3.

KRATOCHVÍL, Vladimír, a kol. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2.

PETROV, Jan. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-747-7.

REHBERG, Jörg. Strafen und Massnahmen, 7. Auflage, Zürich: Schulthess 2001, s. 7.

SOLNAŘ, Vladimír, Dagmar CÍSAŘOVÁ, Jaroslav FENYK a Marie VANDUCHOVÁ. Systém českého trestního práva. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9.

SOLNAŘ, Vladimír. Trestní právo hmotné : část obecná. Knihovna sborníku věd právních a státních, 1947.

STORCH, R. Řízení trestní rakouské. Díl 1. Praha: Tiskem a nákladem J. Otty, 1887. s. 8.

SUTHERLAND, Edwin H. White-collar criminality. In: Readings in Criminology and Penology. Columbia University Press, 1972.

ŠÁMAL, Pavel a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9.

ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GŘIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. Trestní právo hmotné. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8.

ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.

ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

ŠČERBA, Filip. Trestní zákoník: komentář. 1. vyd. (2.akt.) V Praze: C.H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony.

ZEHR, Howard, et al. The big book of restorative justice: Four classic justice & peacebuilding books in one volume. Simon and Schuster, 2015.

Odborné články

COUFALOVÁ, Bronislava. OCHRANNÁ OPATŘENÍ POSTIHUJÍCÍ MAJETEK NEJEN PACHATELŮ TRESTNÉ ČINNOSTI. *Studies of Socio-Economics & Humanities/Socioekonomické a Humanitní Studie*, 2022.

FENYK, Jaroslav a Jan PROVAZNÍK. Scuola criminale positiva a její sociálně kriminologická východiska pro vznik ochranných opatření In GŘIVNA a ŠIMÁNOVÁ ed.

GALOVCOVÁ, Ingrid. Uplatnění prvků restorativní justice při sankcionování mladistvých In GŘIVNA a ŠIMÁNOVÁ ed.

JELÍNEK, Jiří. Několik poznámek k zabránění věci podle § 73 odst. 1 písm. c) TrZ. *Socialistická zákonost*, 1986, č. 5,

KANDOVÁ, Katarína, et al. Pojem pravdy (nejen) v trestním řízení a některé související instituty. *Právník*, 2017.

KOTLÁN, Pavel. Zajišťování majetku v trestním řízení. *Státní zastupitelství: profesní časopis státních zástupců a státního zastupitelství České republiky*, 2019, 5.

KRULCOVÁ, Aneta. ROZŠÍŘENÁ KONFISKACE VE SMYSLU § 102a TrZ. *Trestněprávní revue* 4/2022.

MULÁK, Jiří. Trestní právo jako ultima ratio – poznámky k zásadě subsidiarity trestní represe In GŘIVNA a ŠIMÁNOVÁ ed.

NÁHLOVSKÁ, Lenka. Ochranné opatření zabránění části majetku jako nástroj kontroly kriminality. *Právní rozhledy*, 2019.

NÁHLOVSKÁ, Lenka. Snížený důkazní standard při ukládání ochranného opatření zabránění části majetku In JELÍNEK, dokazování.

PELC, Vladimír. Důkazní břemeno v trestním řízení In JELÍNEK, dokazování.

PÚRY, František. Poznámky k pojetí trestního práva jako „ultima ratio“ In GRIVNA a VANDUCHOVÁ ed.

ŘÍHA, Jiří. Actio libera in causa (s přihlédnutím k německé nauce a praxi).
Trestněprávní revue, 2006, 5.2.

ŠÁMAL, Pavel. K úpravě trestních sankcí ve vládním návrhu rekodifikace trestního zákoníku. Trestněprávní revue, 2005, 5.

ŠÁMAL, Pavel. Ochranné léčení a zabezpečovací detence v návrzích trestního zákoníku a problémy s tím spojené In GRIVNA a VANDUCHOVÁ ed.

TICHÝ, Luboš. Míra důkazu-základní problémy z hlediska srovnávací analýzy.
Pravnik, 2019.

VANDUCHOVÁ, Marie. O monismu a dualismu trestních sankcí. Acta Universitatis Carolinae Iuridica. Praha, 2002, 2002(4), 75-86.

Odborné články – zahraniční

ARIEMME, Valentina Maria. The Application of the European Convention on Human Rights to Tax Cases: The Right to a Fair Trial in Tax Matters. *Eur. Tax Stud.*, 2013, 22.

BRESSANELLI, Edoardo; KOOP, Christel; REH, Christine. The impact of informalisation: Early agreements and voting cohesion in the European Parliament. *European Union Politics*

CABRAL, Tiago Sergio. A Short Guide to the Legislative procedure in the European Union. *UNIO-EU Law Journal*, 2020.

EGAN, Mo. Non-conviction based sanctions: the Court of Justice v. the European Court of Human Rights, who decides?. *Eur. J. Crime Crim. L. & Crim. Just.*, 2011.

FERNANDEZ-BERTIER, Michaël. The confiscation and recovery of criminal property: a European Union state of the art. In: *ERA Forum*. Berlin/Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg, 2016. p. 323-342.

KREPPEL, Amie. Bicameralism and the balance of power in EU legislative politics. *The Journal of Legislative Studies*, 2018.

MOKHTAR, Aly. Nullum crimen, nulla poena sine lege: aspects and prospects. *Statute L. Rev.*, 2005, 26: 41-46

MONAR, Jorg. Justice and Home affairs. *Journal of Common Market Studies*, 2007.

PAVLIDIS, Georgios. Learning from failure: cross-border confiscation in the EU. *Journal of Financial Crime*, 2019.

ROBERTSON, A. H. The European Court of Human Rights. *The International and Comparative Law Quarterly*, 1959, 8.2: 396; 401-402.

ROEDERER-RYNNING, Christilla; GREENWOOD, Justin. The culture of trilogues. *Journal of European Public Policy*, 2015.

SIMONATO, Michele. Directive 2014/42/EU and non-conviction based confiscation: a step forward on asset recovery?. *New Journal of European Criminal Law*, 2015, 6.2: 213-228.

TEICHMANN, Fabian Maximilian. Recent trends in money laundering and terrorism financing. *Journal of Financial Regulation and Compliance*, 2019, 27.1: 2-12.

TEICHMANN, Fabian. Recent trends in money laundering. *Crime, Law and Social Change*, 2020, 73.

WILDHABER, Luzius. The European Court of Human Rights: the past, the present, the future. *Am. U. Int'l L. Rev.*, 2006, 22.

Seznam citovaných právních předpisů a důvodových zpráv

Drug Trafficking Act 1994 c. 37.

Důvodová zpráva k zákonu č. 130/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Důvodová zpráva k zákonu č. 287/2018 Sb. kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník.

Důvodová zpráva k zákonu č. 422/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Důvodová zpráva k zákonu č. 55/2017 Sb. kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Důvodová zpráva k zákonu č. 86/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Jednotná úmluva o omamných látkách z roku 1961 (ve znění doplňujícího Protokolu z roku 1972).

Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie ze dne 1. 12. 2009.

Rámcové rozhodnutí Rady 2005/212/SVV ze dne 24. února 2005 o konfiskaci výnosů a majetku z trestné činnosti a nástrojů trestné činnosti.

Rámcové rozhodnutí Rady 2006/783/SVV ze dne 6. října 2006 o uplatňování zásady vzájemného uznávání příkazů ke konfiskaci.

Rámcového rozhodnutí Rady 2003/577/SVV ze dne 22. července 2003 o výkonu příkazů k zajištění majetku nebo důkazních prostředků v Evropské unii.

Rozhodnutí Rady 2007/845/SVV ze dne 6. prosince 2007 o spolupráci mezi úřady pro vyhledávání majetku z trestné činnosti v jednotlivých členských státech v oblasti vysledování a identifikace výnosů z trestné činnosti nebo jiného majetku v souvislosti s trestnou činností.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/42/EU ze dne 3. dubna 2014 o zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v Evropské unii.

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8 z roku 1950 a další protokoly na Úmluvu navazující.

Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů zločinu z roku 1990.

Úmluva Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu z roku 2000.

Úmluva Rady Evropy č. 198 o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu a o financování terorismu z roku 2005.

Úmluva Rady Evropy o ochraně lidských práv a základních svobod ze dne 4. 11. 1950.

Usnesení předsednictva České národní rady. č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Zákon č. 119/2002 Sb. o střelných zbraních a střelivu.

Zákon č. 130/2022 Sb. kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně

některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Zákon č. 240/2013 Sb. o investičních společnostech a investičních fondech.

Zákon č. 287/2018 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník.

Zákon č. 55/2017 Sb. kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Zákon č. 86/1950 Sb. Trestní zákon.

Zákon č. 86/2015 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Zákon. č. 140/1961 Sb. Trestní zákon.

Zákon. č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže.

Zákon. č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Zákonu č. 422/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Seznam citované judikatury

Judikatura českých soudů

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 2. 2022, IV. ÚS 233/22.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22. 5. 2018, II. ÚS 1849/17.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. 5. 2016, I. ÚS 1121/15.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 28. 1. 2022, II. ÚS 1026/21.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 29. 4. 2009, I. ÚS 3094/08.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. 11. 2004, IV. ÚS 502/02.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 26. 11. 2019, I. ÚS 2171/19.

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 20. 3. 2008, sp. zn. 4 To 175/2008.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2016, 6 Tz9/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2019, 5 Tdo 1069/2019-I.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 19. 7. 2022, IV. ÚS 1671/22.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 21. 7. 2020, I. ÚS 1651/20.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 26. 4. 2021, II. ÚS 941/21.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 11. 2020., 7 To 70/2020.

Judikatura ESLP

Arcuri a ostatní proti Itálii, ze dne 5. 7. 2001, stížnost. č. 52024/99.

Balsamo proti San Marinu, ze dne 8. 10. 2019, stížnosti. č. 20319/17 and 21414/17.

Engel a ostatní proti Nizozemsku, ze dne 8. 6. 1976, stížnosti. č. 5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72.

Gogitidze a ostatní proti Gruzii, ze dne 12. 5. 2015, stížnost. č. 36862/05.

Matijašević proti Srbsku, ze dne 19. 9. 2006, stížnost. č. 23037/04.

Öztürk proti Německu, ze dne 21. 2. 1984, stížnost. č. 8544/79.

Phillips proti Spojenému království, ze dne 5. 7. 2001, č. stížnosti 41087/98.

Riela a ostatní proti Itálii, ze dne 4. 9. 2001, stížnost č. 52439/99.

Silickienė proti Litvě, ze dne 10. 4. 2012, č. stížnosti 20496/02.

Telbis a Viziteu proti Rumunsku, ze dne 26. 6. 2018, stížnost č. 47911/15.

Todorov a ostatní proti Bulharsku, ze dne 13. 7. 2021, stížnost. č. 50705/11 a 6 dalších.

Zehnalová a Zehnal proti České republice, ze dne 14. 5. 2002, stížnost č. 38621/97.

Ostatní

Action Plan of the Council and the Commission on how best to implement the provisions of the Treaty of Amsterdam on an area of freedom, security and justice. EUR-Lex [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31999Y0123%2801%29>.

Council of the European Union. European Union [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/council-european-union_en.

European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment “ A Corrupting Influence: The infiltration and undermining of Europe’s economy and society by organised crimes. Europol, p. 11. [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/socta2021_1.pdf

HULME, Shann, Emma DISLEY a Emma Louise BLONDES, ed. Mapping the risk of serious and organised crime infiltrating legitimate businesses: Final report. Migration and Home Affairs. Dostupné také z: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ab3534a2-87a0-11eb-ac4c-01aa75ed71a1/language-en>.

IMPACT ASSESSMENT REPORT Accompanying the document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on asset recovery and confiscation. EUR-Lex [online]. 2022 [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022SC0245>.

Informace k možným trestněprávním limitům svobody projevu ve vztahu k situaci na Ukrajině. Nejvyšší státní zastupitelství [online]. 2022 [cit. 2023-08-28]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/informace-k-moznym-trestnepravnim-limitum-svobody-projevu-ve-vztahu-k-situaci-na-ukrajine/>

Návrh SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY o vymezení trestných činů a sankcí za porušení omezujících opatření Unie. Evropská komise [online]. [cit.

2023-08-29]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022PC0684>.

Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on asset recovery and confiscation. EUR-Lex [online]. 2022 [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0245>.

Sanctions: Council adds the violation of restrictive measures to the list of EU crimes. European Council Council of the European Union [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/11/28/sanctions-council-adds-the-violation-of-restrictive-measures-to-the-list-of-eu-crimes/>.

Sdělení komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů - Poskytování prostoru svobody, bezpečnosti a práva evropským občanům Akční plán provádění Stockholmského programu. EUR-Lex [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A52010DC0171>

Směrnice EU o rozšířených konfiskacích rozdělila komisi pro trestní právo při LRV. Česká justice [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2016/03/smernice-eu-o-rozsirenych-konfiskacich-rozdelila-komisi-pro-trestni-pravo-pri-lrv/>.

Sněmovní tisk 753/0, Novela z. - trestní zákoník - EU. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=753&ct1=0>

Sněmovní tisk 753/2, usnesení ústavně právního výboru k tisku 753/0. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2023-08-28]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=126850>.

Stenoprotokoly, 2. den schůze – 19.01.2017. Senát Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/82763/69490>.

Stenoprotokoly, 44. schůze, Středa 4. května 2016. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/044schuz/s044362.htm>.

Stenoprotokoly, 49. schůze, Středa 7. září 2016. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/049schuz/s049081.htm#r1>.

Stockholmský program. EUR-Lex [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/the-stockholm-programme.html>.

Šámal, P. In LVR. Pracovní komise pro trestní právo. Stanovisko k návrhu zákona, kterým se mění trestní zákoník a další související zákony ze dne 18. 1. 2016. Čj. OVA 1524/15. Úřad vlády ČR. 2016. In Op. cit. KRULCOVÁ, s. 218.

Tampere European Council 15 and 16 October 1999 Presidency Conclusions. European Parliament [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm.

The European Parliament: electoral procedures. European Parliament [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/21/the-european-parliament-electoral-procedures>.

The Hague Programme: 10 priorities for the next five years. EUR-Lex [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM:116002>.

The ordinary legislative procedure. European Council Council of the European Union [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/decision-making/ordinary-legislative-procedure/>.

The prevention and control of organised crime: a European Union strategy for the beginning of the new millennium. EUR-Lex [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32000F0503>.

The Use of Non-Conviction Based Seizure and Confiscation. Council of Europe [online]. [cit. 2023-08-30]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/the-use-of-non-conviction-based-seizure-and-confiscation-2020/1680a0b9d3>.

Ukraine: The Commission proposes rules on freezing and confiscating assets of oligarchs violating restrictive measures and of criminals. European Commission [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_3264.

7329/1/14 REV 1 ADD 1. European Council Council of the European Union [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%207329%202014%20REV%201%20ADD%201/EN/pdf>.

Název diplomové práce, abstrakt a klíčová slova v českém jazyce

Název

Zabrání věci a zabránění části majetku v platné právní úpravě

Abstrakt

Trestní zákoník zákon č. 40/2009 Sb. rozlišuje trestní sankce na tresty a ochranná opatření. Toto rozlišení se nazývá dualismem trestněprávních sankcí. Ochranná opatření jsou v obecné rovině dále dělena na ochranná opatření omezující osobní svobodu a ochranná opatření dopadající na majetek. Tato „majetková ochranná opatření“ byly dlouhodobě zastoupeny ochranným opatřením *zabrání věci* dle § 101 TrZ, které navazovalo na obdobné ochranné opatření v předcházejících trestních hmotněprávních předpisech. Novelou TrZ č. 55/2017 Sb. došlo v reakci na tzv. konfiskační směrnici 2014/42/EU k zavedení nového ochranného opatření *zabrání části majetku* dle § 102a TrZ. Zvažovaným alternativním řešením s významnou doktrinní podporou byl i vznik speciálního předpisu pro komplexnější řešení konfiskační problematiky a vhodnější vypořádání se zásadami obsaženými v obecných trestněprávních předpisech.

Zabrání věci slouží k zabránění věci, jejímž prostřednictvím hrozí páchaní trestné činnosti nebo její podpora. *Zabrání části majetku* obdobně jako ustanovení § 101 TrZ cílí na ochranu společnosti, výrazněji vystupuje aspekt odčerpání nelegálního majetku, tak aby nikdo neužíval majetkového prospěchu z trestné činnosti.

Při aplikaci ochranných opatření dochází zpravidla ke střetu obecného zájmu společnosti na efektivním odčerpání nelegálně získaného majetku a na straně druhé zásahu do vlastnických práv dotčené osoby. Obavy z nepřiměřenosti sankce, snížení důkazního standardu, přenesení důkazního břemene, nevedou dle judikatury i doktrinních závěrů k nemožnosti aplikace ustanovení. Zároveň je patrná významná individualizace a citlivost, s kterou se jednotlivé případy od sebe odlišují, tím se diferenciují i samotné závěry.

Výše zmíněná úprava je reakcí na europeizaci trestního práva hmotného. Součástí práce je zhodnocení jejího vývoje před vznikem konfiskační směrnice, obdobně je součástí práce i právě vznikající legislativa při posuzování návrhu Komise.

Klíčová slova

Konfiskace; Trestní právo; Trestní sankce; Zabraní věci; Zabraní části majetku

Thesis title, abstract and keywords in English

Title

Seizure of property and seizure of part of the property in the current legislation

Abstract

Criminal Code Act No. 40/2009 Coll. distinguishes criminal sanctions into penalties and protective measures. This distinction is called dualism of criminal sanctions. Protective measures are broadly subdivided into protective measures restricting personal liberty and protective measures affecting property. These 'property protection measures' have long been represented by the protective measure of *seizure of property* under Section 101 of the Criminal Code, which was linked to similar protective measures in previous substantive criminal law. Amendment No. 55/2017 Coll. to the Criminal Procedure Code, in response to the so-called Confiscation Directive 2014/42/EU, introduced a new protective measure of *seizure of part of the property* pursuant to Section 102a of the Criminal Procedure Code. An alternative solution with significant doctrinal support was considered, including the creation of a special regulation for a more comprehensive solution to the confiscation issue and a more appropriate settlement with the principles contained in general criminal law.

The seizure of property serves to seize an item through which there is a threat of committing or supporting criminal activity. *The seizure of part of the property*, similarly to the provisions of Section 101 of the Criminal Code, aims at the protection of society, the aspect of draining illegal property is more prominent, so that no one benefits from the property of criminal activity.

In the application of protective measures, there is usually a conflict between the general interest of society in the effective drainage of illegally acquired property and, on the other hand, the interference with the property rights of the person concerned. Concerns about the disproportionality of the sanction, lowering of the standard of proof, reversal of the burden of proof, do not, according to case law and doctrine, lead to the impossibility of applying the provision. At the same time, the significant individualisation and sensitivity with which individual cases differ from each other is apparent, thus differentiating the conclusions themselves.

The above-mentioned regulation is a response to the Europeanisation of substantive criminal law. The thesis includes an assessment of its development prior to

the confiscation directive, and similarly the emerging legislation under consideration in the Commission's proposal.

Key words

Confiscation; Criminal law; Criminal sanctions; Seizure of property; Seizure of part of property